

**Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України**

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Матеріали круглого столу

7 грудня 2023 року

М. Черкаси

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Віктор ГВОЗДЬ – начальник Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту кандидат технічних наук, професор, заслужений працівник цивільного захисту України, генерал-майор служби цивільного захисту;

Аліна БІЛЕКА – доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту, кандидат юридичних наук, доцент;

Ольга ДУЛГЕРОВА – доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту, кандидат історичних наук, доцент;

Сергій ЗАСУНЬКО – начальник факультету цивільного захисту, кандидат юридичних наук, доцент;

Світлана ОБРУСНА – професор кафедри державно-правових дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор юридичних наук, доцент;

Тетяна КРИШТАЛЬ – завідувач кафедри управління у сфері цивільного захисту, доктор економічних наук, професор;

Максим ТЕПТЮК – Уповноважений Верховної Ради з прав людини в Черкаській області;

Микола ТОМЕНКО – професор кафедри управління у сфері цивільного захисту, доктор політичних наук, професор;

Вікторія ЧУБАНЬ – доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту, кандидат економічних наук, доцент.

Проблеми формування правової держави в Україні: матеріали круглого столу. – Черкаси: ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. – 152 с.

У збірнику міститься стислий виклад доповідей учасників круглого столу «Проблеми формування правової держави в Україні» з проблем юриспруденції, економіки, філософії права, історії держави і права України, правового регулювання діяльності служби цивільного захисту, організаційно-правового забезпечення охорони праці, організаційно-правових форм соціального захисту, формування правової держави та демократизації всіх сфер суспільного життя.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету цивільного захисту
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 3 від 27 листопада 2023 р.)

Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому доступі
комісією з питань роботи із службовою інформацією
в Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 12 від 23 листопада 2023 р.)

ЗМІСТ

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК	6
Аліна БІЛЕКА	
ДО ПИТАННЯ ПРО ТРУДОВІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	8
Артем БОЙЦУН, Аліна БІЛЕКА	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА	9
Артем БОЙЦУН, Ольга ДУЛГЕРОВА	
УМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	11
Артем БОЙЦУН, Діана КОТЛЯР	
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	14
Іван БРИТ, Аліна БІЛЕКА	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ, МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ, ЗЕМЛЕВЛАСНИКІВ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧІВ В УКРАЇНІ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ	16
Валерія БРУС, Аліна БІЛЕКА	
СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ	21
Валерія БРУС, Діана КОТЛЯР	
ВЗАЄМОДІЯ ЗМІ З СИСТЕМОЮ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ.....	23
Людмила БУРЯК, Ольга КОВАЛЬ	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИСВІТЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	25
Богдана БУТЕНКО, Аліна БІЛЕКА	
ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	27
Анна БУША, Ольга ДУЛГЕРОВА	
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	29
Дарія ВАЩЕНКО, Діана КОТЛЯР	
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ПОСОБНИЦТВОМ ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ	33
Дарія ВАЩЕНКО, Тетяна КРИШТАЛЬ	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	35
Катерина ГАФІНОВА, Аліна БІЛЕКА	
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	38
Катерина ГАФІНОВА, Ольга ДУЛГЕРОВА	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	39
Катерина ГАФІНОВА, Діана КОТЛЯР	
ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	41
М. ГОНЧАРУК, Юлія ПАНИМАШ	
ПРОБЛЕМАТИКА ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	42
Руслана ГОРБАТЮК, Сергій ЗАСУНЬКО	
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ МАЙНОВИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЕНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	44
Катерина ГУЧЕНКО, Сергій МІРОШНІЧЕНКО	
ЯК КОРУПЦІЯ ВПЛИВАЄ НА РІВЕНЬ ДЕЗЕРТИРСТВА В ЗСУ?	46
Аліна ДОНЕЦЬ, Аліна БІЛЕКА	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ.....	48
Аліна ДОНЕЦЬ, Ольга ДУЛГЕРОВА	
СКЛАД ТА ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ УРЯДУ УКРАЇНИ	50
Аліна ДОНЕЦЬ, Діана КОТЛЯР	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	52
Сергій ЄСІМОВ	
НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ	55

<i>Катерина ЖИЛА, Аліна БІЛЕКА</i> РОЛЬ МВС В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	57
<i>Катерина ЖИЛА, Ольга ДУЛГЕРОВА</i> ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	59
<i>Катерина ЖИЛА, Діана КОТЛЯР</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	61
<i>Володимир ІЛЬІН, Аліна БІЛЕКА</i> ПРО НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ, ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ, ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ В УКРАЇНІ	62
<i>Володимир ІЛЬІН, Діана КОТЛЯР</i> ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ В УКРАЇНІ	64
<i>Роман КІРІН</i> ПРЕДМЕТ СМАРТ-СІТІ ПРАВА	66
<i>Людмила КІРІНА, Георгій ОЛЕЙНИКОВ</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У СФЕРІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ	68
<i>Анастасія КЛИМЕНКО, Аліна БІЛЕКА</i> ДЕРЖАВНЕ ТА ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	70
<i>Анастасія КЛИМЕНКО, Діана КОТЛЯР</i> НАЙМАСШТАБНІШІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	73
<i>Єлена КОБИЛКА, Аліна БІЛЕКА</i> ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНО-КАДАСТРОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ	76
<i>Єлена КОБИЛКА, Діана КОТЛЯР</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ	77
<i>Олексій КОЗОВИЙ, Аліна БІЛЕКА</i> ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ВИКОРИСТАННЯ ОКРЕМИХ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	79
<i>Лілія КОЛОМІЄЦЬ, Аліна БІЛЕКА</i> ПІДСТАВИ ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ ОБ'ЄКТИ	81
<i>Лілія КОЛОМІЄЦЬ, Ольга ДУЛГЕРОВА</i> ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	83
<i>Лілія КОЛОМІЄЦЬ, Діана КОТЛЯР</i> ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	85
<i>Віталій КОСТЕНКО, Сергій ЗАСУНЬКО</i> ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	88
<i>Діана КОТЛЯР</i> ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВИКЛИКИ В РОБОТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	92
<i>Тетяна КРИШТАЛЬ, Катерина ПАСИНЧУК</i> ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОДНОРАЗОВУ ГРОШОВУ ДОПОМОГУ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	94
<i>Тетяна КРИШТАЛЬ, Олександр ШЕВЧЕНКО</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНОЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	96
<i>Людмила КУЗНЕЦОВА</i> ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ	99
<i>Дмитро КУЗУБ, Аліна БІЛЕКА</i> ВИПАДКИ, УМОВИ ТА ПОРЯДОК ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ЗАГАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	101
<i>Дмитро КУЗУБ, Ольга ДУЛГЕРОВА</i> ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	103

Ольга МАРТИН

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 105**

Ольга МЕЛЬНИК, Руслан МЕЛЬНИК

**ДО ПИТАННЯ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я ОСІБ РЯДОВОГО
І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС
ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАВДАНЬ 107**

Юлія МИТНИК, Аліна БІЛЕКА

**ДО ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО
ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В ГАЛУЗІ
РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ, ОХОРОНИ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬ..... 109**

Юлія МИТНИК, Діана КОТЛЯР

ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ..... 111

Дмитро НАСТЕНКО, Діана КОТЛЯР

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 115

Віталій ПІСНИЙ, Анатолій ПОЛЯХ

**ПРОТОКОЛ БЕРКЛІ ЯК ФОРМА ФІКСАЦІЇ ВІДКРИТОЇ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗЛОЧИННОГО ЗБАГАЧЕННЯ 117**

Малена ПОЛТАВСЬКА, Юлія ПАНІМАШ

**ДО ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПІД ЧАС
ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТРОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ..... 119**

Валерія ПОЛУПАН, Світлана ОБРУСНА

**ПРАВОВА КУЛЬТУРА: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ
ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ 120**

Ілля САДОЛІНСЬКИЙ, Андрій САМІЛО

**ПРОЦЕС ГАРМОНІЗАЦІЇ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 122**

Андрій СІРЕНКО, Кирило ПАСИНЧУК

**ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН В ЗАРУБІЖНИХ
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ 123**

Олександр СІРЕНКО, Аліна БІЛЕКА

**УПРАВЛІННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА В ГАЛУЗІ РАЦІОНАЛЬНОГО
ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ 126**

Анастасія СОБЧЕНКО, Аліна БІЛЕКА

**ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ
В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ 128**

Анастасія СОБЧЕНКО, Діана КОТЛЯР

**ПОКАРАННЯ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 130**

Микола ТОМЕНКО

**ІНСТИТУТ ЄДИНОГО ТА ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В КОНТЕКСТІ
УТВЕРДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ 132**

Каріна ЧАБАНЕНКО, Ольга ДУЛГЕРОВА

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ..... 133

Каріна ЧАБАНЕНКО, Вікторія ЧУБАНЬ

ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ: ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ..... 135

Олексій ЧЕПУР, Юрій ГОРБАЧЕНКО

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ 136

Богдан ЧЕРЕДНІЧЕНКО, Аліна БІЛЕКА

**ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО АГЕНТСТВА ЗЕМЕЛЬНИХ
РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНОГО ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА
РАЦІОНАЛЬНИМ ВИКОРИСТАННЯМ, ОХОРОНОЮ ТА ВІДТВОРЕННЯМ ЗЕМЕЛЬ..... 138**

Анна ЧОСЕНКО, Аліна БІЛЕКА

**ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ УМОВ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ..... 140**

Анна ЧОСЕНКО, Ольга ДУЛГЕРОВА

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ..... 143

Валентин ШМІТЬКО, Юлія ЧОРНОУС

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ
КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ 145**

Єлизавета ЩЕРЕНКО, Юлія ПАНІМАШ

ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 148

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

Аліна БІЛЕКА.....	8,9,16,21,27,31,38,48,57,62, 70,76,79,81,101,109,114,126,128,138,140	Ілля САДОЛІНСЬКИЙ.....	122
Артем БОЙЦУН.....	9,11,14	Андрій САМІЛО.....	122
Іван БРИТ.....	16	Андрій СІРЕНКО.....	123
Валерія БРУС.....	5,21,23	Олександр СІРЕНКО.....	126
Людмила БУРЯК.....	25	Анастасія СОБЧЕНКО.....	128,130
Богдана БУТЕНКО.....	27	Микола ТОМЕНКО.....	132
Анна БУША.....	29	Каріна ЧАБАНЕНКО.....	133,135
Дарія ВАЩЕНКО.....	31,33,35	Олексій ЧЕПУР.....	136
Катерина ГАФІНОВА.....	38,39,41	Богдан ЧЕРЕДНІЧЕНКО.....	138
М. ГОНЧАРУК.....	42	Юлія ЧОРНОУС.....	145
Руслана ГОРБАТЮК.....	44	Анна ЧОСЕНКО.....	140,143
Юрій ГОРБАЧЕНКО.....	136	Вікторія ЧУБАНЬ.....	135
Катерина ГУЧЕНКО.....	46	Олександра ШЕВЧЕНКО.....	96
Аліна ДОНЕЦЬ.....	48,50,52	Валентин ШМІТЬКО.....	145
Ольга ДУЛГЕРОВА.....	11,29,39,50,59,83,103, 133,143	Єлизавета ЩЕРЕНКО.....	148
Сергій ЄСІМОВ.....	55		
Катерина ЖИЛА.....	57,59,61		
Сергій ЗАСУНЬКО.....	44,88		
Володимир ІЛЬІН.....	62,64		
Роман КІРІН.....	66		
Людмила КІРІНА.....	68		
Анастасія КЛИМЕНКО.....	70,73		
Єлена КОБИЛКА.....	76,77		
Ольга КОВАЛЬ.....	25		
Олексій КОЗОВИЙ.....	79		
Лілія КОЛОМІЄЦЬ.....	81,83,85		
Віталій КОСТЕНКО.....	88		
Діана КОТЛЯР.....	14,23,33,41,52,61,64,73, 77,85,92,111,115,130		
Тетяна КРИШТАЛЬ.....	35,94,96		
Людмила КУЗНЕЦОВА.....	99		
Дмитро КУЗУБ.....	101,103		
Ольга МАРТИН.....	105		
Ольга МЕЛЬНИК.....	107		
Руслан МЕЛЬНИК.....	107		
Юлія МИТНИК.....	109,111		
Сергій МІРОШНІЧЕНКО.....	46		
Дмитро НАСТЕНКО.....	114,115		
Світлана ОБРУСНА.....	120		
Георгій ОЛЕЙНІКОВ.....	68		
Юлія ПАНІМАШ.....	42,119,148		
Катерина ПАСИНЧУК.....	94		
Кирило ПАСИНЧУК.....	123		
Віталій ПІСНИЙ.....	117		
Валерія ПОЛУПАН.....	120		
Анатолій ПОЛЯХ.....	117		
Малєна ПОЛТАВСЬКА.....	119		

Шановні колеги!

Щиро вітаю учасників круглого столу на тему: **«Проблеми формування правової держави в Україні»**. Важливість і актуальність теми даного заходу у такі складні для нашої держави часи є надзвичайно актуальною, адже науковці несуть окрему місію, вони мають проаналізувати проблеми та запропонувати шляхи їх розв'язання. Права людини в умовах війни – це окремий пласт такої відповідальної роботи, який має сприяти державі та громадянському суспільству для того, щоб ці права було забезпечено на належному рівні.

Проведення подібних заходів вже стало гарною традицією у нашому навчальному закладі, яка, безумовно,

триватиме й надалі.

Насамперед хочу висловити подяку всім, хто знайшов можливість взяти участь у роботі круглого столу. Надзвичайно приємним є той факт, що до круглого столу виявлено значний інтерес і, незважаючи на складну ситуацію в країні, географія гостей нашого заходу є досить широкою.

Метою роботи круглого столу є залучення здобувачів, науково педагогічних працівників закладів вищої освіти та практичних працівників до наукової дискусії з актуальних питань, щодо сучасного стану державотворення в нашій державі.

Проблеми, що виносяться на обговорення учасниками круглого столу, є вкрай важливими, оскільки державотворчі процеси в Україні мають свої особливості.

Бажаю всім учасникам круглого столу плідної співпраці, активного обміну науковими доробками та цікавими ідеями.

Начальник Черкаського інституту
пожежної безпеки імені Героїв
Чорнобиля НУЦЗ України,
кандидат технічних наук, професор,
Заслужений працівник цивільного захисту України,
генерал-майор служби цивільного захисту

Віктор ГВОЗДЬ

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРУДОВІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Заслужує уваги Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 15.06.2023 у справі №560/2369/19 (адміністративне провадження №К/9901/ 4600/20) щодо звільнення з військової служби.

Суд зазначає, що початок і закінчення проходження військової служби визначаються статтею 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [1]. Так, закінченням проходження військової служби вважається день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо) у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби громадянами України. Таке виключення зі списків особового складу частини оформлюється наказом військової частини (військового навчального закладу, установи тощо), у списках якої перебуває звільнений військовослужбовець.

Окрім того, за змістом пункту 37.1.1 розділу XXXVII Інструкції №638/15329 включно по день виключення військовослужбовця зі списків особового складу йому виплачується грошове забезпечення.

Отже, системний аналіз викладених законодавчих норм свідчить, що закінченням проходження військової служби є день виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо), про що приймається наказ.

Тобто до моменту прийняття наказу про виключення військовослужбовця зі списків особового складу військової частини останній вважається таким, що проходить військову службу. Подібна правова позиція викладена в постановках Верховного Суду від 13 квітня 2023 року у справі №380/404/20 та від 10 грудня 2020 року у справі №810/2184/16 та є застосовною до спірних правовідносин.

За змістом статей 116 та 117 КЗпП України [3] при звільненні працівника виплата всіх сум, що належать йому від підприємства, установи, організації, провадиться в день звільнення. У разі невиклати з вини власника або уповноваженого ним органу належних звільненому працівникові сум у строки, зазначені у статті 116 цього Кодексу [3], при відсутності спору про їх розмір підприємство, установа, організація повинні виплатити працівникові його середній заробіток за весь час затримки по день фактичного розрахунку. З огляду на викладене, проаналізувавши зазначені норми права, Суд констатує, що першим днем, з якого слід обраховувати середній заробіток за час затримки розрахунку, є [день] наступний за днем виключення ОСОБА_1 зі списків особового складу військової частини, а саме 02 листопада 2017 року.

Детальніше зі справою можна ознайомитися за посиланням [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 22329-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.

2. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

3. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111568994>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Артем БОЙЦУН

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Наука екологічного права – складова частина юридичної науки України, яка, в свою чергу, входить до системи суспільних наук. Вона є системою знань і ідей про закономірності розвитку екологічного права та законодавства, дослідження сутності й механізму дії норм, інститутів і підгалузей цього права, його порівняльних аспектів, проблем співвідношення національного екологічного права з міжнародним правом навколишнього природного середовища [1].

Сучасний стан розвитку науки екологічного права характеризується наявністю розгалуженої системи законодавчих та нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в сфері використання природних ресурсів, їх відтворення, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. Незважаючи на те, що в значній мірі оновлення екологічного законодавства відбувалося шляхом надмірної диференціації нормативних актів на рівні законів чи підзаконних нормативних актів, тобто диференційовано щодо кожного з природних ресурсів або для регулювання окремих спеціальних питань, дослідження відповідних екологоправових аспектів відбувалося в контексті віддзеркаленої Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» ідеї створення правового механізму забезпечення сталої екологічної політики, унеможливлення екологічних ризиків, попередження та ліквідації негативних екологічних та соціальних наслідків прояву екологічної небезпеки. У проведених після прийняття цього Закону наукових досліджень були сформульовані основні принципи охорони довкілля у поєднанні з ефективним природокористуванням і забезпеченням стандартизованої якості навколишнього природного середовища, розроблені концептуальні засади екологічних прав і свобод людини та громадянина [1].

Здійснення екологічної функції передбачає вироблення чіткого уявлення про екологічну ситуацію, що склалася в країні. У контексті нашого дослідження з метою конкретизації змісту екологічної функції держави під екологічною ситуацією слід розуміти сукупність економічних, політичних, соціально-психологічних та інших процесів, що відбуваються у країні (та у світі) і спричиняють певний досить стійкий у кількісному та якісному відношеннях стан навколишнього середовища, який, у свою чергу, має власний потенціал розвитку в конкретних напрямках. Екологічна ситуація в Україні є наслідком дії багатьох різнопланових факторів: ландшафтно-біокліматичних умов; позиційногеографічного стану; природно-ресурсного потенціалу; історичних, політичних, економічних умов тощо [2].

Варто зазначити, що початком відліку часу формування та розвитку екологічного права Європейського Співтовариства можна вважати Стокгольмську конференцію ООН 1972 р., на якій державами-членами Європейського Економічного Співтовариства було прийнято Декларацію щодо програми дій із навколишнього середовища. Було ухвалено кілька послідовних програм, оснований на вертикальному й галузевому підходах до вирішення екологічних проблем. Так, у 1973 і 1977 рр. прийнято Першу та Другу програми дій Співтовариства у сфері навколишнього середовища, які містили основні цілі

політики Європейського Співтовариства, зокрема запобігання забрудненню, зменшення використання природних ресурсів і природи, що може суттєво вплинути на екологічний баланс, запровадження принципу «забруднювач платить», урахування впливу на довкілля на ранніх етапах прийняття рішень, уникнення транскордонного впливу, визначення довготермінової концепції європейської екологічної політики тощо [3].

Перспективи та подальші напрями розвитку еколого-правової науки постійно знаходяться в полі зору провідних наукових та освітянських юридичних центрів нашої держави. На протязі останніх років була проведена низка наукових та науково-практичних конференцій і «круглих столів», присвячених проблемам раціонального природокористування, охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, методики викладання еколого-правових дисциплін тощо [1].

Фахівцями в галузі екологічного права в межах реалізації зазначених форм впливу на законотворчу діяльність були сформульовані та запропоновані пропозиції стосовно: формування національної законодавчої бази з питань біобезпеки та забезпечення її подальшого вдосконалення з урахуванням відповідних положень законодавства ЄС; оптимізації планування забудови і розвитку зелених зон; підвищення якості і забезпечення доступу до якісної питної води; мінімізації утворення, безпечної утилізації або захоронення відходів; підвищення якості атмосферного повітря, зниження рівня шуму шляхом оптимізації транспортних потоків та мінімізації викидів зі стаціонарних джерел та багато інших [1].

Окрім законодавчого закріплення, велике значення має також «екологічна правосвідомість» громадян, унаслідок чого стан навколишнього середовища може стрімко покращитися або навпаки. Охорона природи та забезпечення раціонального використання природних ресурсів та їх відновлення є нагальною потребою сучасного світу та життєво важливою діяльністю держави [2].

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем [2].

Таким чином, сучасна екологічна ситуація в Україні на всіх рівнях як офіційних, так і неофіційних, однозначно визначається як кризова. Швидкість деградації довкілля в Україні перевищила швидкість процесів біологічного пристосування живих організмів до середовища існування, тобто порушення екосистеми набуває незворотного характеру. Причини кризи здебільшого мають суб'єктивний характер, що проявляється у ставленні людини, суспільства та держави до навколишнього природного середовища. Можливо виділити декілька основних чинників, що ведуть до поглиблення кризових явищ в екологічній складовій нашої держави [4].

У зв'язку з наведеним, виникає нагальна потреба розробки Концепції розвитку екологічного права та законодавства України. Метою такої Концепції повинні бути пропозиції стосовно основ екологічного законодавства як діючої, так і розвиваючої нормативно-правової системи, що спирається на прогностичні оцінки і перспективні програми соціально-економічного розвитку

держави; обґрунтування системної основи і принципів побудови, дій і розвитку законодавства, маючи на увазі встановлення обґрунтованих пропозицій співвідношення видів законів, законів і підзаконних актів, законів і міжнародно-правових актів, а також внутрішнього зв'язку між підрозділами системи законодавства; чітке визначення критеріїв законодавчого регулювання; розробка механізму забезпечення дії закону, його моніторингу; забезпечення функціонування законодавства по виконанню умов проведення державних реформ в економічній, соціальній, судовій, адміністративній та інших сферах; вдосконалення законодавства в напрямку розробки механізму врівноваження «викликів» глобалізаційних процесів, що можуть мати негативний характер; розробка рекомендацій щодо оптимізації процесу підготовки, прийняття й реалізації законів в екологічній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А. П. Гетьман. Стан Та Перспективи Розвитку Еколого-Правової Науки В Україні. Ст. 43-48. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7150/1/Getman_75.pdf (Дата звернення 13.10.2023)
2. О.О. Орлова. Право Людини На Сприятливе Навколишнє Середовище В Аспекті Реалізації Екологічної Функції Сучасної Української Держави. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 2018. Спеціальний випуск № 3 «Права Людини: Методологічний, Гносеологічний Та Онтологічний Аспекти». Ст. 195-197. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2830/1/38.pdf> (Дата звернення 13.10.2023)
3. В.В. Бонлар. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. Ст. 137-139. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/> (Дата звернення 13.10.2023)
4. А. Гетьман. Концепція розвитку екологічного права та законодавства як передумова забезпечення національної екологічної політики. Вісник Національної академії правових наук України № 2 (73) 2013. Ст. 165-170. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4267/1/Getman_165.pdf (Дата звернення 13.10.2023)

УМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Артем БОЙЦУН

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Договір у трудовому праві, слушно відзначає М.І. Іншин, виступає достатньо гнучким правовим інструментом формування правових відносин між роботодавцем та працівником, оскільки сторони можуть пристосувати загальну правову модель поведінки у трудових правовідносинах, яка базується на трудовому законодавстві, до своїх потреб та інтересів. КЗпП України (ст. 2) передбачає, що право громадян України на працю. – тобто на одержання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру, –

включаючи право на вільний вибір професії, роду занять і роботи, забезпечується державою [1].

Порядок укладення трудового договору, традиційно, регулюється основним законом у сфері праці – Кодексом законів про працю України. Втім, із початком війни було прийнято новий Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», яким було змінено підхід до укладення трудового договору. Так, відповідно до статті 24 КЗпП трудовий договір укладається, як правило, в письмовій формі. Додержання письмової форми є обов'язковим: 1) при організованому наборі працівників; 2) при укладенні трудового договору про роботу в районах з особливими природними географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я; 3) при укладенні контракту; 4) у випадках, коли працівник наполягає на укладенні трудового договору у письмовій формі; 5) при укладенні трудового договору з неповнолітнім (стаття 187 цього Кодексу); тощо. В той же час, як Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» передбачено, що у період дії воєнного стану сторони за згодою визначають форму трудового договору [1].

Під час дії воєнного стану стало актуальним впровадження поняття призупинення трудового договору, за якого відбувається вимушене тимчасове припинення дії трудового договору. На період призупинення не відбувається припинення трудового договору і відповідно трудові відносини не припиняються, це своєрідна «вимушена перерва» у трудових відносинах. Важливою гарантією стало передбачення можливості ініціювати призупинення трудового договору як роботодавцем, так і працівником. Законодавством чітко визначено максимальний строк такого призупинення – період воєнного стану, допускається можливість дострокового скасування призупинення і передбачено попередження про це у 10-денний строк [2].

На мою думку о призупинення дії трудового договору «більш вигідне» роботодавцю, ніж простій – немає обов'язку нараховувати зарплату. Однак шанс отримати втрачену заробітну плату працівнику все ж таки законодавством передбачено. Навіть йдеться не тільки про заробітну плату, але й гарантійні та компенсаційні виплати працівникам, до яких можна віднести й ЄСВ. Таким способом відшкодування визнано стягнення з держави, що здійснює військову агресію проти України (ч. 3 ст. 13 Закону № 2136). На жаль, механізму такого відшкодування, зрозуміло, на сьогодні не існує [2].

Досліджуючи поняття «розірвання трудового договору», низка науковців під ним розуміють припинення трудових відносин одностороннім волевиявленням (чи то роботодавця, чи то працівника, чи то осіб, які не є стороною трудового договору). На думку Н. Болотіної, розірвання трудового договору торкається лише випадків, коли трудовий договір припиняється з ініціативи будь-якої з його сторін. Під терміном «звільнення з роботи» П. Пилипенко розуміє процедуру технічного оформлення порядку припинення трудових відносин. На думку Н. Глазко, термін «звільнення» має процедурно-процесуальний відтінок і характеризує порядок реалізації двох понять: припинення трудового договору та розірвання трудового договору. Термін «звільнення» має процедурно-процесуальний відтінок і характеризує порядок реалізації двох перших понять. Щодо цього можна сказати так: припинення і розірвання трудового договору – це юридичні факти, а

звільнення працівника – це процес чи порядок реалізації відносин, обумовлених появою означених фактів [3].

Військова агресія РФ спонукала до появи у трудовому законодавстві і нового терміна – «призупинення дії трудового договору». Віримо у те, що це суто вимушений, тимчасовий захід, який можливий лише у період дії воєнного стану, тобто з 24 лютого 2022 року і триватиме не пізніше дня припинення або скасування воєнного стану. Сама процедура «призупинення трудового договору» у КЗпП відсутня. Її введено спеціально під воєнний стан Законом № 2136. І після того, як війна закінчиться, призупиняти дію трудових договорів уже не вийде.

Також треба враховувати, що з 19 липня 2022 року діють зміни і для роботодавців, де зазначено, що у разі ухвалення рішення про скасування призупинення дії трудового договору до припинення або скасування воєнного стану останній повинен за 10 календарних днів до відновлення дії трудового договору повідомити працівника про необхідність стати до роботи. У випадках про призупинення дії трудового договору, укладеного з посадовими особами державних органів та органів місцевого самоврядування подібний наказ (розпорядження), потрібно погодити з військовою адміністрацією, яка здійснює свої повноваження на відповідній території (військові адміністрації населених пунктів та районні військові адміністрації, а за їх відсутності – обласні) [3].

Ще однією особливістю є те, при укладенні трудового договору в період дії воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії працівників. Тобто в даному випадку законодавцем було знято обмеження які передбачались пунктом 3 Статті 26 КЗпП. Зняття таких обмежень. Як вбачається дозволяє роботодавцю більш ефективно та оперативно підходити до формування персоналу підприємства, установи, організації, що в умовах воєнного стану є вкрай необхідним [2].

Окремо доцільно зазначити, що ч. 3 ст. 13 Закону № 2136 передбачено гарантії для працівників на час призупинення трудового договору. У разі незгоди визначено право працівника особисто або за дорученням через профспілковий орган оскаржити відповідний наказ (розпорядження) до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю або його територіального органу. Для роботодавця результатом розгляду цієї скарги може бути припис Держпраці про скасування цього наказу (розпорядження) або про усунення порушення законодавства про працю в інший спосіб. Строк виконання такого припису – 14 календарних днів із дня його отримання.

Заслужовує на увагу те, що законодавець не залишив без врегулювання і головне – відшкодування втраченої заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат за час призупинення дії трудового договору. Їх у повному обсязі покладено на державу, що здійснює військову агресію проти України. Тому буде доцільно, щоб роботодавець видав окремо наказ, що буде у подальшому підставою для реалізації зазначеної норми Закону під час притягнення країни-агресора до відповідальності за завдану шкоду [3].

Отже, наведені вище особливості укладення трудового договору під час воєнного стану дозволяють не тільки швидко та ефективно організувати виробничі процеси на підприємстві установі, організації, а й захистити права громадян, які працевлаштовуються. Підкреслимо, що обмеження, які встановлюються Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» щодо укладення трудового договору торкнулись лише окремих

категорій суб'єктів трудового права, втім в умовах сьогодення вони є виправданими та необхідними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подорожній А. Ю. Особливості Укладення Трудового Договору В Умовах Воєнного Стану. Ст. 106-107. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1d9d5664-abe1-489e-b3e0-10bd31507728/content> (Дата звернення 13.11.2023)
2. Поліщук Т.І. Трудові Відносини В Умовах Воєнного Стану: Особливості Та Регулювання. Ст. 1-7. URL: <http://vtei.com.ua/doc/2023/konf2203/2/5.pdf> (Дата звернення 13.11.2023)
3. Киян В. Щодо Призупинення Дії Трудового Договору В Умовах Воєнного Стану. Науковий вісник ДДУВС. 2022. Спеціальний випуск № 2. Ст. 469-473. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/S2/s-2-2022-469-475.pdf> (Дата звернення 13.11.2023)

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Артем БОЙЦУН

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Проблеми відповідальності юридичних осіб завжди були актуальними для вітчизняної юридичної науки та правозастосовчої практики, оскільки зумовлені колізіями, правовою невизначеністю, а почасти і суперечливістю законодавства ризику економічних зловживань породжують потенційну загрозу національній безпеці України. Особливої гостроти ці проблеми набули в кримінальному праві, галузь якого історично вирізняється найбільшою консервативністю (в позитивному значенні цього слова) та усталеністю правових традицій.

На законодавчому рівні перші кроки щодо відповідальності юридичної особи в Україні були здійснені у 2009 році коли Верховною Радою України прийнятий Закон України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», але цей закон довго не проіснував і у 2010 році він втратив чинність. Міжнародний досвід свідчить, що в різних державах існує кримінальна відповідальність юридичних осіб. Так, на основі принципу винної кримінальної відповідальності фізичної особи за вчинення злочину (за умови, що фізична особа вчиняє злочин в інтересах юридичної особи), то в цьому випадку юридична особа підлягає кримінальній відповідальності. Від тепер до юридичних осіб можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру: а) штраф; б) конфіскація майна; в) ліквідація.

Слід зазначити щодо юридичних осіб штраф та ліквідація можуть застосовуватися як основні міри кримінального правового характеру, а конфіскація майна - лише як додатковий. Але даний закон дуже суперечливий і не відповідає концептуальним засадам кримінальної відповідальності, що сформульовані законодавцем в чинному кримінальному кодексі [1].

На відмінну від інших галузей права (адміністративного, цивільного тощо) тільки фізична особа може нести кримінальну відповідальність за скоєне діяння.

Тому у статті 18 ККУ зазначається, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наступити кримінальна відповідальність. Зміст названої статті ще раз підкреслює особистий характер відповідальності фізичної особи за свої дії (бездіяльність), які по своєму характеру є суспільно небезпечні і спричинили, передбачені законом кримінальні наслідки.

При вчиненні злочину у співучасі до відповідальності притягуються, окремі її співучасники за скоєння ними особисті дії. Статті 29, 30 ККУ встановлюють особисту відповідальність виконавця, організатора підбурювача та пособника. Ознаки, що характеризують особу окремого співучасника ставляться у вину певному певному співучасникові. Інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини ККУ як ознаки злочину, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться у вину лише співучаснику який усвідомлював цю обставину (ч. 3 ст. 29 ККУ) [1].

Питання реалізації в Україні кримінальної відповідальності юридичних осіб завжди мало міжнародне «забарвлення». Відповідний зарубіжний досвід та міжнародні зобов'язання України справили тут визначальний вплив.

Винесення щодо них обвинувальних вироків. Запровадження інституту заходів кримінальноправового характеру щодо юридичних осіб як поступ України до євроінтеграції прогнозовано створило низку проблем теоретичного та практичного характеру, зокрема: суперечність передбачених заходів конституційному принципу особистої відповідальності, фактична неможливість доведення вини і правової кваліфікації, порушення конституційної заборони подвійного притягнення особи до юридичної відповідальності тощо. Ще до прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб»

В. Тацій, В. Борисов, В. Тютюгін зауважили, що запровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні можливе лише після схвалення на доктринальному (науковому) рівні цієї концепції, вироблення механізмів її впровадження до всіх інститутів кримінального права, розроблення теоретичної моделі нового КК України, сформованого на концепції визнання суб'єктами, що підлягають кримінальній відповідальності, і фізичних, і юридичних осіб [2].

Юридична особа з огляду на специфіку не може вчинити будь-який із злочинів, передбачених Особливою частиною КК України (наприклад, вбивство, зґвалтування, хуліганство тощо). Такі дії фізичних осіб не можуть розглядатись як дії юридичної особи, оскільки це суперечить її призначенню та суті. Тому важливим питанням є визначення складів злочинів, передбачених Особливою частиною КК України, за які юридична особа могла б підлягати кримінальній відповідальності. Слід зазначити, що з цього приводу єдності думок науковців немає [3].

Виходячи з того, які злочини об'єктивно можуть бути вчинені юридичними особами, та доцільності кримінальної відповідальності за них, є підстави вважати, що юридична особа могла б підлягати такій відповідальності за вчинення наступних злочинів: 1) злочини проти життя та здоров'я особи (ст.ст. 131, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144); 2) злочини проти волі, честі та гідності особи (ст.ст. 149, 150); 3) злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (ст.ст. 159, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 182, ч. 1 ст. 183); 4) злочини проти власності (ст.ст. 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 194, 195, 196, 197, 197, 198); 5) злочини у сфері господарської діяльності (ст.ст. 199,

201, 2031, 2032, 204, 205, 206, 209, 2091, 210, 212, 2121, 213, 216, 222, 2231, 224, 227, 229, 231, 232) і тд. [3].

У Концепції реформування кримінального законодавства України (далі – Концепція) серед обставин, що зумовили необхідність реформи, визначаються такі: руйнація принципів положень КК України валоподібними, несистемними, а почасти і необґрунтованими змінами та доповненнями; неповна відповідність законів про відповідальність за публічні правопорушення міжнародно-правовим зобов'язанням України; відсутність механізмів захисту законів про відповідальність за публічні правопорушення від необґрунтованих змін; невирішеність проблем уніфікації підходів до законодавчої регламентації та диференціації за злочини та інші публічні правопорушення тощо [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скірський І.В. Кримінальна Відповідальність Юридичних Осіб В Світлі Європейської Інтеграції. Ст. 92-93. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23405/1/92-93.pdf> (Дата звернення 12.11.2023)

2. Мірошніченко С. С. Відповідальність Юридичних Осіб (У Контексті Реформування Національного Кримінального Законодавства). Південноукраїнський правничий часопис 1-2021. Ст. 8-12. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/1/4.pdf> (Дата звернення 12.11.2023)

3. В.К. Гришук, О.Ф. Пасека. Кримінальна Відповідальність Юридичних Осіб. Науковий Вісник 4 ' 2012 Львівського державного університету внутрішніх справ. Ст. 274 282. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2134/1/%D0%9F%D0%B0%D1%81%D1%94%D0%BA%D0%B0.pdf> (Дата звернення 12.11.2023)

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ, МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ, ЗЕМЛЕВЛАСНИКІВ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧІВ В УКРАЇНІ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Іван БРИТ

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Суть державного управління земельними ресурсами полягає в здійсненні цілеспрямованого, організованого та регулюючого впливу на цю сферу. Система управлінських процедур органів державної влади, пов'язаних із земельними ресурсами, визначається їхньою структурою та функціональними завданнями. Державне управління земельними ресурсами охоплює важливий аспект регулювання земельних відносин, і це здійснюється через конкретні механізми та процедури.

Різноманітність земельних відносин вимагає свого вирішення, кожне з них має постійно перебувати в полі зору органів державної влади. У державному управлінні весь процес складається з декількох етапів, що відповідають основним вимогам управління. Кожен етап має бути необхідною і достатньою передумовою наступного, що і забезпечує цілісність та логічний розвиток процесу управління.

Для з'ясування можливості структуризації державного управління земельними ресурсами необхідно їх розподілити в загальному вигляді на облікову, планову, розподільну, забезпечувальну, контрольну та охоронну складові частини [1]. Вони мають розглядатися як такі, що впливають із загальної теорії державного управління складними соціально-економічними системами, до яких, безумовно, належать земельні відносини і система землекористування.

Обліковість є базою, оскільки від точності інформації про наявність та стан земельних ресурсів залежить зрештою законність, правильність і ефективність використання земель. Планування використання та охорони земель впливає з потреби раціонального й ефективного землекористування на основі державних програм і планів. Розпорядча особливість полягає у проведенні необхідних землепорядних та інших заходів, спрямованих на розміщення і територіальний устрій земель, їх вилучення, надання, структурне перетворення з урахуванням зміни цільового призначення і регламентів використання. Забезпечення ефективного використання земель полягає у застосуванні державою організаційних і нормативних заходів із виконання всіма землевласниками і землекористувачами своїх прав і обов'язків [6].

Землекористування реалізується через застосування економічних стимулів, оподаткування та інші заходи, спрямовані на регулювання цієї сфери. Контроль за використанням і захистом земельних ресурсів має за мету забезпечити виконання всіма учасниками земельних відносин вимог земельного законодавства. Складовою частиною державного управління є також забезпечення відповідного земельного правопорядку та вирішення спорів у цій сфері. Кожна з цих складових відображає конкретний аспект регулювання земельних відносин та сприяє раціональному використанню і захисту земельних ресурсів, враховуючи інтереси всіх учасників. Разом вони забезпечують організацію належного управління земельними ресурсами на загальнодержавному рівні.

Усі механізми державного управління в галузі використання й охорони земель, безсумнівно, важливі, але необхідно всі ці питання, завдання та спеціальні компетенції системно структурувати за окремими блоками [3, с. 140]. Під час структуризації державного управління земельними ресурсами слід враховувати, що натеper важливими є природоресурсні відносини щодо використання та охорони земель, відносини в галузі геодезії і картографії, відносини з реєстрації земельних ділянок. Усі вони мають власну специфіку і регулюються законодавством, в якому визначені цілі та напрями державного управління у цій сфері.

Для визначення механізмів управління земельними ресурсами необхідно окреслити єдиний підхід у структуризації державного управління, що дало б змогу логічно й обґрунтовано ділити їх на окремі складові частини, окремі процедури та елементи. До механізмів державного управління земельними ресурсами відносять конкретні види дій, що відрізняються одна від одної за змістом і способом впливу на характер використання землі у сфері соціально-економічних відносин [14]. Кожен з механізмів окремо і в сукупності мають забезпечити збереження і сталий розвиток земельних ресурсів.

Для здійснення ефективного державного управління земельними ресурсами важливо мати чітке визначення цільового призначення та правовий статус використання земель, встановити принципи та правила користування ними, визначити загальні цілі та спрямованість використання земельних ресурсів, включаючи весь земельний фонд країни і окремих територій, або проводити

планування землекористування в рамках місцевого планування. Важливо мати повну, об'єктивну та актуальну базу даних про всі земельні об'єкти, систематично оновлювати ці відомості і вести земельний кадастр.

Важливо створити необхідні територіальні умови для ефективного використання й охорони земель, провести землевпорядкування. Необхідно систематично стежити за зміною стану земельних ресурсів під впливом різних факторів у цілях запобігання негативного впливу на них, вести моніторинг земель, здійснювати конкретні заходи з підтримки певної якості земель, проводити земельні покращення. Забезпечення збереження встановленого правового режиму земель, природного та досягнутого їх економічного потенціалу підлягає охороні. Контролювання дотримання встановлених правил і процедур використання земель спонукає до здійснення державного контролю за використанням та охороною земель [10, с. 47].

Органи державної влади повинні активно запобігати можливим конфліктам та вирішувати існуючі проблеми в сфері регулювання земельних відносин та розгляду земельних спорів. Для цього важливо створити потрібну технічно-інформаційну інфраструктуру, яка дозволить ефективно виконувати всі необхідні завдання у цій галузі, використовуючи сучасні геодезичні, картографічні та геоінформаційні засоби та технології. Також важливо зазначити, що державні органи мають виконувати завдання, які не завжди можна чітко віднести до певних структур місцевого самоврядування. Серед основних завдань органів місцевої державної влади має бути реалізація єдиної державної політики у сфері земельних відносин, а також розгляд питань про вилучення, надання та переведення земельних ділянок між категоріями.

Необхідна корекція програм, схем, проектів і планів соціально-економічного розвитку території, вивчення, узагальнення і поширення позитивного досвіду роботи та виявлення порожніх земельних ділянок у населених пунктах, правове консультування. Як видно, серед цих видів діяльності є низка загальних організаційних функцій, які характерні для діяльності будь-якого органу державного управління [13]. Такий специфічний вид діяльності пов'язаний із забезпеченням належного використання земель і виражається у застосуванні повноважними державними органами конкретних організаційних заходів щодо виконання всіма землевласниками і землекористувачами своїх прав і обов'язків.

Чітке визначення складових елементів державного управління спрямоване на забезпечення ефективного виконання покладених завдань. Структура цих складових повинна витікати з мети та змісту конкретного механізму управління та базуватися на досвіді й потребах. При цьому важливо враховувати як національний, так і міжнародний досвід у сфері регулювання земельних відносин. На різних етапах розвитку земельних відносин окремі механізми державного управління можуть мати різну вагу, і вони можуть застосовуватися в різний час в залежності від обставин та потреб.

Під час проходження земельних реформ насамперед затребувані в державному управлінні процедури землеустрій, планування землекористування, кадастр [11, с. 385]. Саме для реалізації цих механізмів необхідне відповідне нормативно-правове, технологічне і кадрове забезпечення виконання масштабних і об'ємних робіт, додаткове виділення фінансових і матеріальних коштів як з державного, так і з місцевого бюджетів. На наступних етапах реалізації

земельної реформи потрібно посилення ролі охорони земель, державного контролю за використанням та охороною земель, вирішення земельних спорів.

Одним із принципових завдань є з'ясування ролі та місця землеустрою в системі державного управління земельних ресурсів як особливого виду діяльності. З одного боку, має місце нерозуміння з боку державних органів значення спеціальних землепорядних розробок, кількість і обсяг яких об'єктивно порівняно з радянським періодом знизилися, і велика частина з них у колишньому вигляді не затребувана [4, с. 56]. З іншого боку, оптимальних способів вирішення наявних проблем у державному управлінні земельними ресурсами на основі посилення ролі землепорядних служб поки не знайдено.

У державному управлінні земельними ресурсами важливо розрізняти дві основні процедури: землекористування і землепорядкування. Перша з них передуює другій і має на меті визначити стратегію використання та охорони земель на довгострокову перспективу. В рамках цієї процедури встановлюються призначення для кожної окремої ділянки землі в межах певної адміністративно-територіальної одиниці, а також встановлюється правовий режим і визначаються можливі варіанти дозволеного використання цих ділянок. Результатом цієї процедури можуть бути такі документи, як схеми організації території, схеми використання та охорони земель, програми використання земель, а також схеми землеустрою.

Землепорядкування, на відміну від планування землекористування, уособлює систему конкретних дій щодо формування об'єкта нерухомості земельної ділянки або інших системних територіальних утворень [7]. Підсумком землепорядних дій є затвердження в установленому порядку і готовність до реалізації проекту організації й устрою території, що включає точний опис меж, ресурсного складу земель, місця розташування необхідних для цільового використання земельних ділянок.

Реалізація процедур землекористування та землепорядкування враховує загальний алгоритм процесу державного управління: спочатку необхідно вирішувати загальні питання організації території, зваживши та оцінивши можливі варіанти регіонального або місцевого розвитку, а потім переходити до процедури на локальному рівні. Відмінність між цими процедурами полягає у тому, що під час планування землекористування обґрунтовується лише припущення про можливий розвиток земельних ділянок, інших пов'язаних із землею об'єктів або їх сукупності на території, а в проекті землеустрою дається конкретне рішення по об'єкту з точною прив'язкою до часу і ресурсів [12].

Під час структуризації державного управління земельними ресурсами необхідно враховувати відмінності у впливі на сам об'єкт управління, які стосуються економіко-регулюючого впливу на земельні ресурси. Деякі механізми, такі як кадастр, моніторинг і державний контроль, зазвичай опосередковано впливають на стан земельних ділянок і орієнтовані на суб'єктів землекористування. Однак існують інші механізми державного управління, які безпосередньо впливають на сам об'єкт управління, змінюють його кількісні та якісні параметри. Реалізація цих завдань може включати в себе господарську діяльність та наявність власної інфраструктури для управління земельними ресурсами.

Саме через вартість землі визначається порівняльна її прибутковість, оскільки в ній сконцентровано оцінюються всі основні фактори господарської діяльності [2, с. 79]. Спираючись на результати кадастрової оцінки, в державному

управлінні її слід проводити систематично, можна розробляти і пропонувати відповідні механізми державного управління. Спроби не економічного, а адміністративного способу вирішення проблем державного управління земельними ресурсами не дають змогу об'єктивно оцінити структуру порівняльних доходів і витрат, спотворюють показники ефективності державного управління з точки зору визначення оптимальної спеціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баладжи М.Д. Еколого-економічні засади збалансованого землекористування. Сталий розвиток економіки. 2012. № 6. С. 157-160.
2. Дзядикевич Ю.В. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія / Ю.В. Дзядикевич та інші. Тернопіль: Астон, 2016. С. 392.
3. Дорош Й.М. Розвиток земельних відносин та системи землекористування в Україні: теорія, методологія і практика: монографія / А.М. Третяк, Й.М. Дорош, О.С. Дорош, М.П. Стецюк; за заг. ред. А.М. Третяка. К.: ВІПОЛ. 2012. С. 252.
4. Жидовська Н.М. Аудит землі як ефективний засіб захисту прав землевласників. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2013. № 10 (1). 107 с.
5. Ільчак О.В. Облікові аспекти земельних відносин в умовах інтеграційних процесів. Бізнес Інформ. 2014. № 8. С. 223-228.
6. Курильців Р.М. Нова парадигма управління землекористуванням в умовах нових земельних відносин. Землеустрій і кадастр. 2011. № 4. С. 15-19.
7. Латинін М., Шарий Г. Шляхи удосконалення системи державного управління земельними відносинами в Україні. Публічне управління: теорія та практика. 2010. № 2. С. 97-104.
8. Ліщук В.І., Московчук А.Т., Ліщук М.С. Грошова оцінка землі як інструмент сталого землекористування. Економічний форум. № 1. 2016. С. 109-115.
9. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2012 році: аналітична доп. / Мін-во екології та природних ресурсів України. Київ, 2014. 415 с.
10. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б.Є. Патона; ДУ «ІЕПСР НАН України». Київ, 2012. 72 с.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5245-VI. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 36. Ст. 472.
12. Розум Р.І., Буряк М.В., Любезна І.В. Еколого-економічні Науковий огляд системи: основні аспекти. Науковий журнал. Київ, 2015, № 6 (16). С. 33-49.
13. Третяк А.М., Дорош О.С., Третяк Н.А. Нова парадигма землеустрою в земельній політиці України. Земельне право України, 2011. № 2. С. 11-14.
14. Федоров М.М. Земельна реформа і розвиток ринкових земельних відносин. Економіка АПК. 2011. № 7. С. 55-60. 14:38

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

Валерія БРУС

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Земельні ресурси в Україні відіграють критичну роль у розвитку сільського господарства, економіки та забезпеченні продовольчої безпеки. Проте, сучасна динаміка управління цими ресурсами стикається з численними викликами, які потребують ретельного аналізу та вирішення.

Після впровадження економічних перетворень, зокрема у сфері земельних відносин, виникла необхідність систематизації інформації про земельні території та їх моніторинг. За зразком досягнень західних країн, виявилася важливість правильного підходу до роботи з інформаційним наповненням у землевпорядній справі. Це дозволить чітко організувати перерозподіл земельних ресурсів, покращити обробку та охорону земель, систематизувати процес розміщення об'єктів виробничого, житлового, дорожнього та іншого будівництва, а також створити нові території для землекористування.

Всі ці завдання можливо вирішити за умови впровадження на державному рівні усіх вищезазначених змін за допомогою автоматизованої системи державної реєстрації новостворених земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості. Ця система повинна включати в себе інформацію про права на ці ділянки, угоди з ними, а також зміни цільового призначення існуючих земельних ділянок.

Сучасний стан розвитку суспільства потребує сучасних підходів щодо збору, зберігання, аналізу та прогнозу стану об'єктів і явищ навколишнього середовища, що може бути забезпечено сучасним підходом на геоінформаційній основі до вирішення поставлених завдань.

Відомий український вчений у сфері управління земельними ресурсами В. Горлачук [1, С. 251] стверджує, що об'єктом управління в цій галузі може бути тільки земельний простір (земельна ділянка), яка належить землекористувачу і має встановлені межі. Земельні ресурси потрібно розглядати як систему взаємопов'язаних правових, техніко-економічних, організаційно-господарських заходів держави, що спрямовуються на регулювання земельних відносин, організацію раціонального, екологічно безпечного використання та охорони земель в інтересах усього суспільства [2]. Механізмом розв'язання цих заходів є вивчення і картографування земельних ресурсів, здійснення державного контролю за використанням земель та їхній моніторинг, ведення державного земельного кадастру тощо. До методів управління земельними ресурсами відносять: адміністративні, економічні, законодавчі, технологічні і психологічні [1, С. 142].

В Україні управління земельними ресурсами поділяють на галузеве, яке характеризує певну територію приналежну тій чи іншій галузі господарювання і загальне, яке відрізняється переходом від локального до більш масштабнішого територіального характеру управління. Ефективне управління земельними ресурсами може здійснюватись при дотриманні принципів наукової обґрунтованості і об'єктивності прийнятих рішень, що надає можливість Зпідвищити ефективність та екологічність використання земель[3].

Під час реформування земельних відносин та активного перерозподілу форм власності на землю, а також у зв'язку з нераціональним використанням

земельних ресурсів протягом останніх років, важливим є впровадження автоматизованої системи управління земельними ресурсами та її взаємодії з глобальними системами територіального управління. Це має стати основою для створення національної інформаційної системи земельних ресурсів.

Ця система повинна ефективно забезпечити оперативне отримання просторово-координованої інформації щодо функціонального призначення та власності земельних ресурсів. Також важливими аспектами є системний аналіз цих ресурсів та прогноз їхньої економічної ефективності та доцільності використання.

Управлінні земельними ресурсами здійснюється у відповідності із загальнодержавними і регіональними програмами. Інформація про стан земельних ресурсів та їхнє використання, яка була отримана в процесі ведення моніторингу, нагромаджується в архівах і банках даних автоматизованої інформаційної системи. Отримані матеріали об'єктивно характеризують фізичні, хімічні, біологічні процеси в навколишньому середовищі, рівень забруднення ґрунтів, що дає можливість органам державного управління висувати певні вимоги до землекористувачів по усуненню правопорушень в галузі використання і охорони земель. А й, відповідно, мати можливість складати більш вірогідні та ймовірніші до реалізації державні цільові програми.

Земельні ресурси в Україні є ключовим елементом для розвитку сільського господарства, економіки та забезпечення продовольчої безпеки. Однак їх управління стикається із значними викликами, вимагаючи системного аналізу та ретельного вирішення.

У контексті проведених економічних реформ та інтенсивного перерозподілу форм власності на землю, виникла необхідність в систематизації інформації про земельні території та їх моніторинг. При цьому важливість правильного підходу, взятого за основу досвіду західних країн, у роботі з інформаційним наповненням у землевпорядній справі наголошує на необхідності чіткої організації перерозподілу земель, покращення обробки та охорони земель, а також створення нових територій для різних видів будівництва.

Вирішення цих завдань може бути досягнуте через впровадження автоматизованої системи державної реєстрації новостворених земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості. Ця система повинна включати в себе інформацію про права на ділянки, угоди з ними, а також зміни цільового призначення існуючих земельних ділянок.

Здійснення реформ та переходу до сучасного управління земельними ресурсами в Україні вимагає належного вивчення та картографування цих ресурсів, ведення державного контролю та моніторингу, а також впровадження сучасних технологій для забезпечення ефективного та сталим використання земель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горлачук В. Управління землекористуванням. / В. Горлачук - Миколаїв : Іліон, 2006. - 376 с.
2. Березянко Т.В. Ринок землі: європейська практика та аналіз законодавчої ініціативи // Т.В. Березянко / Харч. пром-сть. - 2008. - № 7. - С. 132-136.
3. Хрипот С. Земельна реформа: аналіз нормативного регулювання прав власності на землі // С. Хрипот / Зб. наук. пр. Зах. геодез. т-ва УТГК. - 2008. - Вип. 2. - С. 151-156.

ВЗАЄМОДІЯ ЗМІ З СИСТЕМОЮ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ

Валерія БРУС

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

З початку повномасштабного вторгнення тільки представниками Національної поліції було зафіксовано понад 112 тис. воєнних злочинів. Поряд із цим, беручи до уваги необхідність протидії іншим видам кримінальності, навіть на тлі зниження рівня загальнокримінальної деліктності, перед правоохоронцями стоїть величезне за обсягом та соціальним значенням завдання – забезпечити виявлення, збирання, збереження доказової бази у величезній кількості кримінальних проваджень [1].

Кримінологічне дослідження ЗМІ до повномасштабного вторгнення знаходилося, почасти, на периферії теоретико-прикладного дискурсу, хоча ЗМІ завжди мали «складні зв'язки» з кримінальною деліктністю, демонструючи значний криміногенний та антикриміногенний потенціал. Це виявлялося у: а) впливі інформаційного контенту на формування уявлень (хибних або адекватних) щодо кримінологічно значущих питань; б) як виявленні, так і приховуванні порушень законодавства, прав і свобод людини; в) як у швидкій координації зусиль із протидії злочинним проявам, так і в активізації масової деструктивної поведінки [2].

При цьому слід брати до уваги, що в останнє десятиліття сприйняття ЗМІ було суттєво розширено за рахунок появи та інтеграції в інформаційний простір так званих «нетрадиційних джерел», під якими найчастіше розуміються Інтернет-блогери, автори каналів/сторінок у соціальних мережах з великою кількістю підписників, незалежні групи розслідувачів тощо. І саме цим новітнім каналам інформації та комунікації віддає перевагу значна кількість споживачів контенту, що робить їх діяльність суттєвим економічним фактором. Як зазначається Радою Європи, сучасні ЗМІ працюють не лише як засоби для надання та отримання інформації. Вони перетворюють останню на один із найбільш вартісних активів. Відповідно, ЗМІ отримують важелі, які можуть бути перетворені в політичний вплив [3]. Таким чином, в інформаційному світі ЗМІ являють собою диверсифіковані медіа-технології, що призначені для охоплення широкої аудиторії через масову комунікацію. При цьому вони залишаються інституціями, які пропонують широкий вибір не лише змісту, а й медіаплатформ, перетворившись на одну з найвпливовіших сил у суспільстві. Починаючи з 2014 р., а особливо після 24 лютого 2022 р. значна кількість ЗМІ залучена до висвітлення війни. Вони мають широкий спектр організаційних, фінансових, технічних можливостей для присутності на місцях вчинення злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом, спілкування з жертвами, аудіо- та відео-фіксації доказів вчинених злочинів, комунікації з міжнародними правозахисними інституціями та посадовими особами, що представляють міжнародну юстицію.

Однак вітчизняний досвід довів, що роль ЗМІ у взаємодії з системою кримінальної юстиції щодо злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом, може розумітися ширше і включати такі форми як: а) привернення уваги до таких злочинів; б) їх виявлення та документування; в) забезпечення підтримки жертв та надання майданчиків для оприлюднення позицій потерпілих в контексті

легітимації судових рішень; г) координація зусиль 30 державних та недержавних суб'єктів, зацікавлених в правосудді щодо злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом. Привернення уваги до злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом. Роль ЗМІ щодо всебічного інформування світової спільноти про злочини, пов'язані зі збройним конфліктом, важко переоцінити. В інформаційному просторі постійно мають бути присутні повідомлення про злочини РФ та її військових, що, до певної міри, гарантує стабільне фокусування уваги на них. Для системи кримінальної юстиції ця форма взаємодії є важливою через надзвичайну масштабність злочинних проявів, внаслідок цього об'єктивно може знижуватися вірогідність притягнення конкретних осіб до відповідальності за конкретні злочини, пов'язані зі збройним конфліктом. Однак діяльність ЗМІ в інформаційному полі покликана активізувати, у першу чергу, систему міжнародної юстиції. Яскравим прикладом цього став консенсус кількох десятків держав щодо звернення до Міжнародного кримінального суду у зв'язку з ситуацією в Україні. Зрозуміло, що це було б неможливо, якщо б не було активної інформаційної політики ЗМІ. Виявлення та документування злочинів, у тому числі за допомогою новітніх технологій. Досвід останніх конфліктів показав, що дані, подані в ЗМІ, виявилися важливими доказами в суді. Більше того, в процесі документування подій, що мають ознаки злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом, без підтримки незалежних ЗМІ дії правоохоронних органів не будуть ефективними через чисельність таких фактів, брак правоохоронців та навантаження на кожного з них, проблеми зі збереженістю речових доказів тощо. Це кореспондує із ухваленням 25 травня 2022 р. Радою Європейського Союзу нових правил, які дозволять Євроюсту зберігати та аналізувати докази, які стосуються міжнародних злочинів проти мирного населення. Це є особливо важливим в умовах бойових дій, коли обстановка не дозволяє безпечно зберігати докази, включаючи фотографії, відео, аудіо записи тощо [4]. Зрозуміло, що кримінальне процесуальне законодавство передбачає певні процедури роботи з доказами, щодо яких ЗМІ можуть бути необізнані, але порушення яких ставитиме під сумнів допустимість доказової бази в судах. Тому на допомогу ЗМІ була сформована коаліція з документування воєнних злочинів «Ukraine 5 AM Coalition», яка привертає увагу до правильного документування злочинів як основної професійної можливості журналістів в контексті їх взаємодії з системою кримінальної юстиції. 31. Почасти виникають питання щодо певних інформацій або речей з точки зору їх належності як доказів, адже журналісти можуть не розуміти цього аспекту або намагатися визначати таку належність з огляду на доведення винуватості конкретних осіб у вчиненні злочину. Однак з точки зору кримінальної юстиції будь-яка інформація, представлена ЗМІ, може стати для слідчих ключовим елементом роботи у кримінальних провадженнях. Щодо міжнародної юстиції це також не є проблемою, бо подальше опрацювання цієї інформації, її детальна перевірка та верифікація дозволить підтвердити чи спростувати її релевантність, надійність, вірогідність і точність. Більше того, тільки суд має повноваження визнавати ті чи інші докази допустимими чи недопустимими, визнавати будь-яку інформацію як доказ або ж відхиляти її.

Все викладене дає підстави сформулювати наступні тези: - незалежно від того, чи є ЗМІ традиційними чи новітніми, вони відіграють тотожну роль у взаємодії із системою кримінальної юстиції щодо злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом. Участь ЗМІ у такій взаємодії виходить за межі формальних відносин та процедур і спрямована на встановлення справедливості для жертв та

притягнення винних до відповідальності; - роль ЗМІ у взаємодії з системою кримінальної юстиції може включати такі форми як: а) привернення уваги до злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом; б) виявлення та документування таких злочинів; в) забезпечення підтримки жертв та надання майданчиків для оприлюднення позицій потерпілих в контексті легітимації судових рішень; г) координація зусиль державних та недержавних суб'єктів, зацікавлених в правосудді щодо злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом; - вбачається перспективним розвиток кримінологічних досліджень, які присвячені ЗМІ як суб'єктам запобігання злочинам, пов'язаним зі збройним конфліктом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтерв'ю Ігоря Клименка від 1 квітня 2023 року: Інформація з екрану / Портал МВС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/vid-pocatku-viini-riven-zlocinnosti-v-ukrayiniznizivsia-igor-klimenko-v-interviu-reuters> (дата звернення: 12.11.2023)
2. Д'ячкова М.О. Засоби масової інформації як кримінологічний феномен: автореф. дис... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 20 с.
3. Засоби масової інформації / Рада Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/media> (дата звернення: 12.11.2023)
4. Європейська Рада ухвалила нові правила, які дозволяють Євроюсту зберігати докази воєнних злочинів, 2022 / Інформація з екрану. URL: <http://surl.li/ghlol> (дата звернення: 05.04.2023)

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИСВІТЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Людмила БУРЯК

Офіс Генерального прокурора України

Ольга КОВАЛЬ

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України,
Головне управління Національної поліції в Черкаській області*

Відповідно до словника українського уряду, корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

Коли ми дивимось телебачення, читаємо новини в соціальних мережах, то можемо побачити, що в усіх інтерв'ю та репортажах корупцію висвітлюють як одну з найбільших проблем у державі. З цим важко погодитись, але мало хто розуміє, що цією інформацією легко маніпулювати.

Погоджуємося з думкою, що кожен посадовець чи політик, говорячи про корупцію, показує себе у позитивному світлі, маючи при цьому нагоду представити свого опонента у негативному. Проте коли мова заходить про конкретні пропозиції чи результати, то стає очевидним: він рівний нулю. Достатньо просто уважно аналізувати інформацію у вітчизняних засобах масової інформації, щоб зрозуміти: боротьба з корупцією політизована, а переслідування за вчинення корупційних діянь дуже часто відбуваються вибірково та з урахуванням політичних реалій. За таких умов, навіть антикорупційна діяльність може стати інструментом політичної боротьби [1].

В першу чергу, на сприйняття корупції дуже впливає преса. У деяких авторитарних країнах, наприклад, в Об'єднаних Арабських Еміратах, згідно з індексами, рівень корупції нижчий, ніж в деяких демократичних країнах. Справа у тому, що при цензурі в країні про корупцію не пишуть, і виникає відчуття, що якщо ти зіштовхнувся з корупцією, це виключення і особистий досвід. В демократичних суспільствах медіа багато пишуть про корупцію, відповідно, починає здаватися, що вона всюди [1].

Мусимо констатувати недостатню юридичну обізнаність населення – громадяни цікавляться законодавством виключно вибірково, коли «дуже треба», наприклад, «як оскаржити вручення повістки, як законно уникнути мобілізації чи штрафу тощо». Коли ж надходить інформація щодо можливого вчинення корупційного правопорушення, він очікує притягнення винуватця до відповідальності, який в цей час також цікавиться як уникнути відповідальності. В обох випадках звертаються до фахівців в галузі права, адвокатів, які роблять максимум для того, щоб особу визнали невинуватою у вчиненні правопорушення, наприклад, намагаються затягнути процес, знайти помилки в документах або недотримання правоохоронними органами форми їх складання, тобто оперують різними бюрократичними деталями, але аж ніяк не фактами, що вказують на невинуватість особи. А у випадку висвітлення пресою таких маніпуляцій сторона захисту перекладає відповідальність на правоохоронний орган, маніпулюючи статтею презумпції невинуватості (ч. 2 ст. 17 КПК України) [2]. Таким чином, ЗМІ варто висвітлювати кожен судовий процес не тільки коли навколо нього виникає ажіотаж, а й згодом, так як відомі випадки судових процесів, які тривали не один рік, а на судових засіданнях за цей час розглядалися лише оскарження стороною захисту, до прикладу, відбитка печатки на процесуальному документі, який не достатньо розбірливий. От і знаходиться одна з відповідей на гучне питання в ЗМІ «Чому їх не садять?».

Кожного дня в новинах говориться про шкоду корупції, наприклад, як корупція зменшує конкуренцію, бо ліцензії, доступи до ринків та замовлення отримують «дружні», а не найбільш ефективні підприємства. Навіть якщо говориться про те, що вказану особу притягли до відповідальності за корупцію, відразу у громадськості виникає думка «не поділився» чи «одного спіймали для показухи, а таких сотні», а підприємці розуміють, що потрібно вкладати не в інновації і продукт, а в побудову знайомств з «потрібними» людьми. Від цього програє і бюджет (від завищених цін), і споживачі (від недостатньої якості товарів і послуг) [1].

Таким чином, у випадку, коли в медіа багато інформації про корумпованість влади, населення просто припиняє боротися з корупцією. Так би мовити, запускається «психологія натовпу»: якщо людина усвідомлює, що всі навколо беруть активно участь у протизаконній діяльності, то вона не захоче ризикувати і

гребти проти течії – простіше робити так, як всі. Це перетворює корупційну схему в прояв раціональності, у виважений крок, водночас роблячи дуже простим вирішення складної моральної дилеми. Громадяни дуже часто обурюються новинам про корупцію у великих масштабах, але коли виникає потенційно корупційна ситуація, яка стосується їх самих, наприклад, необхідність отримати якийсь документ в більш короткі строки та без черг, то він з високою вірогідністю скористається можливістю заплатити і при цьому навіть не задумається, що він нічим не кращий за тих, кого він засуджує.

З іншого боку, очевидно, що проблему корупції не можна замовчувати. Проте цікавою є думка, що крім розмов про шкоду від корупції, треба показувати і позитивні приклади: доброчесних чиновників та суддів, випадки, коли корупцію вдалося подолати спрощенням регулювання чи збільшенням прозорості, приклади покарання корупціонерів [1]. Таких прикладів також вистачає.

Важливо розуміти, що йдеться не про приховання чи викривлення інформації, а про збалансоване її висвітлення, оскільки ЗМІ люблять драматизувати та загострювати увагу на негативних явищах нашого життя, адже це привертає увагу та збільшує наклади та перегляди в мережі. Крім цього, людина, яка надивилася в щоденних новинах про вибухи газу, насильство, вбивства, війни, ту ж корупцію тощо, просто радітиме тому, що її будинок ще цілий, і в ньому є тепло і світло, завдяки яким можна повечеряти і відпочити. Але про яку боротьбу з незаконним збагаченням може йти мова в такому випадку?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гус О., Койдель О. Чому боротьба з корупцією в Україні відбувається так повільно? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <https://kse.ua/ua/community/stories/chomu-borotba-z-koruptsiyeyu-v-ukrayini-vidbuvayetsya-tak-povilno/>. – Назва з екрана.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України : станом на 20 листопада 2023 року [Електронний ресурс]. / Верховна Рада України. – Режим доступу : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. – Назва з екрана.
3. Термінологічний словник / Урядовий портал // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/zvernennya-gromadyan/antikorupcijnizvernennya/terminologichnij-slovník>. – Назва з екрана.

ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Богдана БУТЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

За роки незалежності в Україні прийнято значна кількість законів та кодексів, що регулюють всі екоправові відносини у державі. Проте є і значні проблеми в кодифікації екологічного законодавства. У ході суспільного розвитку держава активно здійснює свої правотворчі функції, в результаті чого працює над проблемами нормативно-правових актів з регулювання широкого кола суспільних відносин.

Кодифікація актів екологічного законодавства полягає в об'єднанні нормативно-правових актів у єдиний, логічно цілісний акт зі зміною їх змісту. У процесі кодифікації природоохоронного законодавства мають усуватися застарілі правові акти і протиріччя в них, створюватися нові правила поведінки, забезпечуватися їх узгодженість між собою, досягатися логічна послідовність у правовому регулюванні суспільних відносин щодо навколишнього середовища тощо.

Кодифікація, як форма систематизації екологічного законодавства, має забезпечувати розроблення і прийняття нових законів. До них можна зарахувати, наприклад, закони про екологічне страхування, про континентальний шельф, про резервування нетипових природних ландшафтів та об'єктів, про екологічну освіту й екологічне виховання, а також унесення змін до чинних Законів України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України», «Про охорону атмосферного повітря» – та інших законодавчих актів [1].

Недоліками ж екологічного законодавства є дублювання одних і тих самих положень, непогодженості й суперечності, а також існування декларативних положень і прогалин у правовому регулюванні.

Проте, Україна не перша країна, що зіткнулася із зазначеними вище проблемами. Як зазначає професор М. Фауер, у багатьох європейських країнах екологічне законодавство спочатку походило з різних частин секторального охоронного законодавства, наприклад водного, земельного, атмосферного повітря. Це призводило до розбіжностей, оскільки природоохоронні положення законодавства могли бути зовсім різними, одночасно процедури ліцензування та встановлення стандартів також дуже відрізнялися. Така ситуація негативно впливала на процес ухвалення рішень у сфері охорони навколишнього середовища, зокрема застосування відокремлених і секторальних частин екологічного законодавства призводило до відсутності координації між різними уповноваженими органами, у результаті чого їхні рішення були не узгодженими між собою [2].

Доречно нагадати, що проблема кодифікації українського екологічного законодавства неодноразово висувалася й на законодавчому рівні. Так, Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджені Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року № 188/98-ВР, які досі є чинними, у розділі «Система екологічного законодавства» прямо передбачають здійснення кодифікації перспективних актів екологічного законодавства, зокрема «наукове обґрунтування, розроблення та прийняття Екологічного кодексу України» [1].

Отже, підсумовуючи можна сказати, що потреби вдосконалення сучасного екологічного законодавства, а саме позбавлення його застарілих еколого-правових норм, упорядкування еколого-правової термінології є завданнями подальшої його систематизації. Для кодифікації екологічного законодавства це є дуже важливим етапом у вирішенні проблем на сучасному етапі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілля Іванович Каракаш, Актуальні проблеми систематизації сучасного екологічного законодавства України. URL: <http://www.apdp.in.ua/v80/12.pdf>.
2. Марич Х.М., к.ю.н., доцент кафедри цивільного права та процесу, Кодифікація як форма систематизації екологічного законодавства України. Національний університет «Львівська політехніка». URL: http://lsej.org.ua/7_2020/60.pdf.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Анна БУША

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Деякі особливості забезпечення реалізації права людини, є найголовнішим завданням, будь якої демократичної держави.

Права людини — комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в цивілізованому суспільстві.

Права людини є найголовнішим для будь-якої демократичної держави світу. По сьогоднішній день, наша країна долає важку дорогу щодо членства в Європейському союзі, стоїть проблема захисту прав людини та громадянина в Україні. Але така проблема в Україні, існує з часів незалежності, і потрібно внести багато змін не тільки в законодавстві і його виконанні та дотримання. Проблема полягає в тому наскільки громадяни вміють і хочуть захистити свої інтереси. Створення Європейського Союзу супроводжувалося передачею компетенції в зазначених установчих договорах ЄС сферах інтеграційним інститутам. У процесі поглиблення європейської інтеграції розширювалось коло повноважень, це необхідно, було для того щоб, інтеграція могла розвиватися. В результаті функцій, інститути ЄС стали приймати законодавчі акти, або так звані (акти вторинного права). Для громадян членів-держав ЄС виникла потреба у правовому захисті від порушень їх прав з боку інститутів Європейського Союзу. Як наслідок проблема захисту прав людини виходить за межі відповідальності окремої держави, перетворюючись також на справу світового співтовариства і регіональних інтеграційних об'єднань, які визначають універсальні правові стандарти, нижче яких держава не вправі опуститися [3, с. 113].

Перший крок в цьому напрямі був зроблений при підписанні Єдиного Європейського Акта, у преамбулі якого вказано, що держави-члени сповнені рішучості сприяти розвитку демократії, яка спирається на основні права, визнані конституціями і законодавством держав-членів, Конвенцією про захист прав і основних свобод людини і Європейською соціальною хартією [3, с. 113]. Наступний крок щодо закріплення прав людини у Європейському Союзі було зроблено при розробці Маастрихтського договору, в якому підтверджено відданість принципу поваги до прав і основних свобод людини і заявлено про намір запровадити громадянство ЄС. Передусім слід зазначити, що поняття «громадянство ЄС» не тотожне поняттю «громадянство держави», яке означає правовий зв'язок між особою та державою. Важливе уточнення для правильного розуміння союзного громадянства зробив Амстердамський договір, який передбачив, що громадянство ЄС лише доповнює, а не замінює національне громадянство, має субсидіарний характер. [5, с. 68] Наступний, справді революційний крок у цьому напрямі ЄС зробив у червні 1999 року, коли під час Кельнського самміту Європейська Рада прийняла рішення про створення Конвенту для розробки Хартії Європейського Союзу про основні права.

Оскільки держави-члени ЄС зберігають за собою право визначати, хто є їхніми громадянами, то процедура набуття і втрати громадянства ЄС буде різною і визначатиметься національним законодавством. Розробку власних спеціалізованих документів про права людини Євросоюз почав у 1989 році, коли

була прийнята Декларація про права людини і Хартія Співтовариства про основні соціальні права робітників.

Таким чином, після прийняття Хартії Європейського Союзу про основні права та запровадження громадянства ЄС, Європейський Союз на конструктивній основі починає не стільки конкурувати, скільки доповнювати діяльність Ради Європи у сфері захисту прав людини, що створює нові можливості для більш повноцінного здійснення функції захисту прав людини і громадянина. Отже, права людини у праві Європейського Союзу – це загальна й рівна для всіх міра свободи (можливої поведінки), необхідна для задоволення основних потреб її існування, розвитку й самореалізації, яка в певних конкретно-історичних умовах визначається взаємним визнанням свободи суб'єктами правового спілкування (з іншими особами, суспільством і державою) і не залежить від її офіційної фіксації державою, хоча й потребує державного визнання й гарантування. Більше того, основні права людини в Європейському Союзі найбільш важливі, невідчужувані права і свободи людини і громадянина, з яких виникають всі інші його права як людської істоти, так і як члена суспільства.

Головними чинниками, що породжують неспроможність ефективного засобу захисту прав людини є несформованість громадянського суспільства, бездіяльність органів державного управління, зокрема, правоохоронних, бідність українців, відсутність ефективного законодавства. Українським законотворцям потрібно брати за приклад зарубіжне законодавство у сфері захисту прав людини. Адже закони потрібно приймати не тільки по зразку, а й відповідно до потреб суспільства країни, в якій вони приймаються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнієнко В. О. В пошуках консолідації українського суспільства: національна ідея чи політичний ідеал [Текст] / В. О. Корнієнко // Нова політика : науково-публіцистичний журнал.— 2000. Ст 4, 3, 2.

2. Яковюк І. В. Громадянство Європейського Союзу: проблеми визначення // Державне будівництво та місцеве самоврядування: 36. наук. пр. – Х., 2019. Ст 82,88.

3. Соловійов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права. Пр. Львів. лаб. прав людини і громадянина Наук.-дослід. ін-ту держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук України. Редкол. П. М. Рабінович 2015. Ст 55-57.

4. Юрчишин. Н. Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри міжнародного, конституційного та адміністративного права Івано-Франківського юридичного інституту, кандидат юридичних наук, доцент Безносок. О. Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри загальноправових та гуманітарних дисциплін Івано-Франківського юридичного інституту, кандидат історичних наук.

5. Терещенко Л. В. Права та свободи людини і громадянина. Права людини . Дніпропетровська обласна державна адміністрація.

ПРО ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ ОБЛІКУ ЗЕМЕЛЬ У СКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

Дарія ВАЩЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Ефективний облік земель як важлива передумова проведення реєстрації земельних прав виступає підґрунтям раціонального використання, охорони та відтворення земельних ресурсів, а також управління ними й загалом успішного функціонування ринку землі.

Основу обліково-реєстраційної системи земель в Україні складає Державний земельний кадастр. Саме в ньому відображається суб'єктивна інформація щодо земельних ділянок, яка нагромаджується у результаті проведення обліку земель.

Тому питання правового забезпечення кадастрового обліку земель було і залишається досить актуальним. Тільки законодавчо унормований та впорядкований процес здійснення обліково-реєстраційної діяльності у сфері земельних відносин може стати запорукою запровадження та функціонування прозорого механізму обігу земель та прав на них у ринкових умовах, а також дієвого механізму управління ними.

У цьому аспекті важливо зауважити, що необхідно розрізняти облік земельних ділянок у власному розумінні й облік земельних прав.

Зокрема, І. В. Дегтярьов робить висновок, що «облік земель - це перш за все їх кількісне відображення та якісна характеристика, тобто будь-який облік, зокрема й земельний, дає кількісний вираз явищ, для яких характерна визначена якість» [1, с. 71].

А.С. Чешев та І. П. Фесенко визначають земельний облік «як державний захід щодо накопичення, систематизації й аналізу різноманітних відомостей про кількість, розміщення, природний стан, господарське положення й використання земельних ресурсів» [2, с. 83].

Узагальнюючи вищенаведені тлумачення поняття «облік земель», можна зробити висновок, що облік земель - це діяльність спеціально уповноважених державних органів щодо збору, накопичення, оброблення, систематизації, зберігання та оновлення інформації з приводу кількісних та якісних характеристик земельних ділянок, що вноситься до системи державного земельного кадастру.

В Україні правову основу обліку земель складає низка чинних нормативно-правових актів, які регулюють ті чи інші питання, пов'язані з обліком земель.

Насамперед, слід зазначити, що принципові положення, які стосуються обліку земель як правової категорії, закріплені в Земельному кодексі України [3]. Так, ст. 203 Земельного кодексу, що має назву «Облік кількості та якості земель», включена до глави «Державний земельний кадастр». І це не випадково, оскільки облік земель - обов'язкова складова Державного земельного кадастру. Глава 34 включена до Розділу VII Земельного кодексу України, який акумулює норми, присвячені регламентації управлінських відносин у галузі використання і охорони земель.

Згідно зі ст. 203 Земельного кодексу України облік кількості земель - це відображення у відомостях і документах даних, які характеризують кожен

земельну ділянку, а також землі за площею та складом земельних угідь, розподіл земель за власниками, землекористувачами, а облік якості земель - відображення у відомостях і документах даних, які характеризують земельні угіддя за природними і набутими властивостями, що впливають на їх продуктивність та економічну цінність, а також за ступенем техногенного забруднення ґрунтів [3].

Деталізацію та конкретизацію положень щодо обліку земель, закріплених Земельним кодексом України, здійснює Закон України «Про Державний земельний кадастр», який визначає правові, економічні та організаційні основи діяльності у сфері Державного земельного кадастру [4].

Призначення цього Закону полягає в забезпеченні необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зацікавлених підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про Державний земельний кадастр». Державний земельний кадастр базується на таких основних принципах:

- обов'язковості внесення до Державного земельного кадастру відомостей про всі його об'єкти;
- єдності методології ведення Державного земельного кадастру;
- об'єктивності, достовірності та повноти відомостей у Державному земельному кадастрі;
- внесення відомостей до Державного земельного кадастру виключно на підставі та відповідно до цього Закону;
- відкритості та доступності відомостей Державного земельного кадастру, законності їх одержання, поширення і зберігання;
- безперервності внесення до Державного земельного кадастру відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру, що змінюються [5].

Важливою вадою земельного кадастрового обліку, що існує зараз у державі, треба вважати його статистичний характер, які сьогодні не діють. Ще одним недоліком у сфері обліку земель виявляється процедура збирання інформації про земельні ділянки та стан використання земельних ресурсів, що стосується реалізації принципу документування всіх відомостей Державного земельного кадастру.

Отже, на основі проведеного вище дослідження правового регулювання обліку земель можна зробити висновок про необхідність та актуальність удосконалення законодавства з приводу обліку та реєстрації земель. По-перше, законодавство у сфері облікової діяльності щодо земельних ресурсів має постійно оновлюватися, окремі нормативно-правові акти та їх положення не повинні суперечити один одному.

По-друге, зміни до законодавства повинні носити комплексний та систематичний характер. По-третє, у законодавстві повинен бути передбачений чіткий дієвий механізм ведення обліку та реєстрації земельних ділянок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабміндра Д.І. Удосконалення системи ведення державного земельного кадастру в Україні шляхом адаптування до законодавства країн-лідерів / Д.І. Бабміндра, Д.В. Буша, М.О. Ільїна // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. -2013. - No 4. - С. 106-110.

2. Бахуринська М.М. Новели правового регулювання державної реєстрації прав на земельні ділянки / М.М. Бахуринська // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2013. - № 7. - С. 5-13.

3. Ільків Н.В. Державний земельний кадастр в Україні : еколого-правові аспекти / Н.В. Ільків // Форум права. - 2012.- № 2.С. 295-300.

4. Калиніченко Ю., Сай В. Концептуальні засади правового регулювання земельних відносин / Ю. Калиніченко, В. Сай // Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва. - 2014. - Вип. 1. -С. 62-66 [Електронний ресурс]. - Режим доступ : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sdgn_2014_1_16.pdf.

5. Про схвалення Державної цільової науково-технічної програми розвитку топографо-геодезичної діяльності та національного картографування на 2011-2015 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 2354-р. // Офіційний вісник України. - 2011. - № 1. - С. 40

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВАВА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ПОСОБНИЦТВОМ ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

Дарія ВАЩЕНКО

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

У квітні 2022 року, враховуючи суспільну небезпеку та поширеність діянь, пов'язаних з пособництвом державі-агресору, Кримінальний кодекс (КК) України був доповнений новим складом кримінального правопорушення, а саме – ст. 111-2 [1], кваліфікація якого на практиці потребує наукового обґрунтованих роз'яснень та доктринальних тлумачень кожної з ознак даного кримінального діяння (у науці така діяльність називається також «кримінально-правовою характеристикою злочину (кримінального правопорушення)) [2]. При цьому варто зазначити, що у сучасних науково-практичних коментарях до КК України низка авторів вчинила спробу дати доктринальне тлумачення ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору» [3], яка, проте, не змінила рівня актуальності та практичної значущості подальших наукових пошуків з означеної тематики дослідження.

Зокрема, як свідчить практика, потребують кримінально-правової характеристики (оцінки) ті ознаки складу кримінального правопорушення, пов'язаного з пособництвом державі-агресору, які відносяться до факультативних (не обов'язкових), у зв'язку з необхідністю вирішення при кваліфікації даного суспільно небезпечного діяння тих питань, що стосуються повторності та сукупності злочинів (ст. ст. 32, 33 КК), а також інших важливих аспектів кримінально-правової кваліфікації [4].

З огляду цього, вибрана тема даної наукової статті є такою, що має теоретико-прикладний характер, та є необхідною для практичних 37 працівників у силу необхідності здійснення правильної оцінки зазначеного суспільно-небезпечного діяння та дотримання визначених у Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України загальних засад кримінального провадження (ст. 7).

Враховуючи зазначене, метою цієї роботи є здійснення науково-практичного тлумачення та з'ясування змісту складу кримінального правопорушення, що передбачено ст. 111-2 «Пособництво державі агресору» за виробленою на доктринальному рівні схемою, а головним її завданням – розширене роз'яснення тих ознак даного суспільно небезпечного діяння, які не отримали кримінально-правової характеристики у працях інших фахівців у галузі кримінального права.

Суспільна небезпека даного кримінального правопорушення полягає у тому, що вчиняючи будь-яку із дій, які передбачені у цій статті Кодексу, винна особа посягає у цілому на основи національної безпеки України або на окремі її системні елементи, а саме: державний суверенітет і територіальну цілісність та недоторканість; обороноздатність; державну, економічну чи інформаційну безпеку нашої держави, створюючи при цьому реальну або потенційну небезпеку завдання шкоди її національним інтересам [5, с. 33-47].

Безпосередній об'єкт вказаного кримінального правопорушення у даному випадку співпадає з родовим об'єктом, що визначений у назві розділу I КК, тобто – це національна безпека України. Поняття зазначеного терміна визначено у п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України», у якій закріплено таке поняття 38 «національної безпеки України» – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [6]. При цьому під національними інтересами розуміються життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробуту її громадян (п. 10 ч. 1 ст. 1 вказаного вище Закону).

Таким чином, посягання на будь-який об'єкт правової охорони, мова про який ведеться у Законі, або на декілька з них, або в цілому на національну безпеку України складає формальні підстави для притягнення винної особи до кримінальної відповідальності при наявності в її діяннях (дій чи бездіяльності) складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК (ст. 2 цього Кодексу).

Предмет даного кримінального правопорушення може бути будь-яким (конфіденційна інформація; речі матеріального світу; цінності тощо), тобто є не обов'язковим і на кваліфікацію [4] вказаного суспільно небезпечного діяння не впливає, а лише визначає ступінь суспільної небезпеки цього правопорушення та в подальшому може вплинути на розмір виду покарання, крім тих предметів, що охоплюються поняттям «матеріальні ресурси» або «інші активи».

У той самий час, варто зазначити, що у випадках, коли винна особа, поряд з вчиненням кримінального правопорушення, яке передбачено у цій коментованій статті Кодексу, використовує такий предмет, за який передбачена кримінальна відповідальність (наприклад, розголошує державну таємницю (ст. 328 КК); викрадає чуже майно (ст. 185 КК); незаконно володіє зброєю, боєприпасами тощо (ст. 263); ін.), то відповідальність настає за сукупністю кримінальних правопорушень (ст. 33 КК) (п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» [6, с. 445- 452]).

З об'єктивної сторони дана кримінальне правопорушення вчиняється тільки у виді дій, що перераховані у диспозиції коментованої статті КК, а саме:

1. Дії у формі пособництва, спрямовані на допомогу державі-агресору.

2. Дії у формі пособництва, спрямовані на допомогу збройним формуванням держави-агресора.

3. Дії у формі пособництва, спрямовані на допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора.

Таким чином, тільки при наявності всіх обов'язкових ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого у коментованій статті Кодексу, може вестись мова про притягнення винної у його вчиненні особи до кримінальної відповідальності. Поряд з цим, варто зауважити, що як даний науковий підхід, так й інші, що знайшли своє відображення у різноманітних доктринальних джерелах, тільки тоді набудуть стандартних форм і оцінок щодо кримінально карного пособництва державі-агресору, коли вони будуть точно і у відповідності зі змістом закону застосовані учасниками кримінального провадження та відображені у рішенні суду, який вступив у законну силу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях : Закон України від 14.04.2022 № 2193-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua>.

2. Слабченко О. А. Кримінально-правова характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. 20 с.

3. Кравчук О., Бондаренко М. Пособництво державі-агресору : нові склади злочинів за ст. 111-2 Кримінального кодексу України. URL:<https://ki.legalaid.gov.ua>.

4. Навроцький В. О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації : 43 Автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Харків : Нац. юрид. акад. імені Ярослава Мудрого, 2000. 35 с.

5. Луценко Ю. В. Поняття та зміст воєнної безпеки України у світлі сучасних викликів та загроз. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 137. 2018. С. 33- 47. URL:<https://apir.iir.edu.ua/index.php/apmy/article/view/3650>.

6. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки : постанова Пленуму Верховного суду України від 04.06.2010 р. № 7. Постанови Верховного Суду України у кримінальних справах / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2011. С. 445-452.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Дарія ВАЩЕНКО

НК – Тетяна КРИШТАЛЬ, доктор економічних наук, професор

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Реклама має вагомий вплив на всі галузі економіки та сучасний світогляд людини. А відповідно є невід'ємною складовою суспільного життя. Реклама в умовах ринкової економіки є одним із способів інформування споживачів про діяльність суб'єкта господарювання, його продукцію чи послуги. Рекламна

діяльність сприяє здоровій конкуренції, розширенню ринків збуту, збільшенню капіталовкладень, кількості робочих місць та зростанню ефективності суспільного виробництва в цілому. Створення чіткого механізму правового регулювання рекламної діяльності сприятиме запобіганню та стримуванню недобросовісної реклами, яка може завдати шкоди як правам громадян та юридичних осіб, так і суспільним інтересам.

Правове регулювання відносин реклами в Україні здійснюється нормами, що встановлюють загальні правила рекламної діяльності як різновиду підприємництва, та правовими нормами, що безпосередньо стосуються регулювання рекламної діяльності в Україні [1].

У 1996 році в Україні був прийнятий закон України «Про рекламу», який регламентував основні засади рекламної діяльності та врегулював відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами.

Сьогодні рекламна діяльність в Україні регулюється широким спектром законодавчих і нормативних актів. Професор Олійник А. Ю. нормативно-правові акти, що регулюють рекламну діяльність в Україні, пропонує поділити на дві групи: такі, що регулюють підприємницьку діяльність у сфері рекламного бізнесу взагалі; та такі, що безпосередньо регулюють правові відносини у сфері реклами [2].

Наприкінці травня 2023 року Верховною радою України з метою виконання однієї із семи рекомендацій Європейської комісії, які Україна отримала разом із статусом кандидата на вступ до Євросоюзу, ухвалено зміни до рекламного законодавства [3]. З 2 жовтня 2023 року цей законодавчий акт набрав чинності. Документом внесено ряд важливих змін. Зокрема, деталізовано визначення поняття реклами. Так, рекламою є інформація про особу, ідею та/або товар, яка розповсюджена за грошову чи іншу винагороду або з метою самореклами в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена, щоб сформувати або підтримати у прямий (пряма реклама, телепродаж) або непрямий (спонсорство, розміщення товару (продакт-плейсмент)) спосіб обізнаність споживачів реклами та їхній інтерес щодо таких особи, ідеї та/або товару [3]. Як бачимо, впроваджено ідею як новий об'єкт рекламування, до ознак реклами додано необхідність її розповсюдження за винагороду та виділено два окремі способи такого розповсюдження: прямий (пряма реклама, телепродаж) та непрямий (спонсорство, розміщення товару (продакт-плейсмент)).

Введено новий термін «продакт-плейсмент» як форму розповсюдження реклами, яка полягає у включенні за грошову або іншу винагороду безпосередньо товару, послуги, торговельної марки, іншого об'єкта права інтелектуальної власності, під якими провадиться діяльність, або рекомендації щодо них до будь-якої відмінної від реклами програми аудіовізуального медіа, включаючи фільми, або користувацького контенту.

До того ж законодавчим актом [3] передбачено:

- встановлення критеріїв, за якими реклама вважається такою, що потрапляє під юрисдикцію України;
- розширення заборони вміщувати в рекламі твердження та/або зображення, які є дискримінаційними та/або розпалюють ненависть, ворожнечу чи жорстокість до окремих осіб чи груп осіб за ознаками, зокрема, віку, етнічної належності, сексуальної орієнтації, інвалідності, за іншими ознаками;
- заборону будь-якої реклами резидентів країни-агресора;
- уточнення регулювання соціальної реклами, зокрема, дозволено посилатися на рекламодавця, коли рекламодавцем є державний орган, орган місцевого

самоврядування, міжнародна організація, міжнародне об'єднання, консульська установа іноземної держави, державний орган іноземної держави, представництво міжнародної організації, представництво міжнародного об'єднання, громадське об'єднання, благодійна організація або меценат фізичної культури і спорту (під час підготовки та проведення офіційних спортивних заходів та спортивних змагань), а також у соціальній рекламі, створеній в межах реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги та в рекламі національних фільмів;

– збільшення до 20 % квоти реклами (яка розраховується не погодинно, а для часових проміжків з 6.00 до 18.00 та з 18.00 до 24.00) в лінійних аудіальних та аудіовізуальних медіа;

– спрощення правил переривання рекламою трансляції фільмів (за виключенням серіалів та документальних фільмів), програм новин та програм для дітей (не частіше одного разу кожні 30 хвилин). Під час трансляції програм, які складаються з автономних частин або спортивних подій реклама розміщується в перервах між їх частинами;

– запровадження регулювання реклами на платформах спільного доступу до відео та спільного доступу до інформації, а також з використанням електронних комунікацій (месенджери, боти, віртуальна та доповнена реальність, будь-яких цифрових технологій), зокрема, обов'язковість маркування реклами, а також відповідність законодавству про рекламу, а також заборона спаму, у тому числі здійснення масових дзвінків з використанням будь-яких технологій комунікацій без попередньої письмової згоди споживача, зокрема і в електронній формі.

Важливим нововведенням є додаткові обмеження та заборони стосовно реклами алкогольних напоїв, торговельних марок, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої, та реклами тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння, електронних сигарет, заправних контейнерів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, тютюновмісних виробів для електричного нагрівання за допомогою підігрівача з електронним управлінням, торговельних марок, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими вони випускаються.

Також змінами вдосконалено механізм контролю за порядком розповсюдження та змістом реклами. До переліку контролюючих органів додано орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності (в частині боротьби з рекламою на піратських сайтах).

Отже, впроваджені зміни до національного законодавства про рекламу сприятимуть створенню справедливого та етичного ринку реклами в Україні, враховують нові реалії та технології, а також є важливим кроком для вступу України до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крамаренко О. Проблеми державного регулювання рекламної діяльності підприємств та шляхи їх вирішення // Харчова промисловість. К.: НУХТ, 2008. № 7. С. 183-185.
2. Олійник А. Ю., Лисенкова О. О. Наукові та нормативні джерела дослідження правового регулювання реклами в Україні та країнах Європейського Союзу // Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя, 2020. № 8. С. 39-43.

3. Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» та інших законів України щодо імплементації норм європейського законодавства у національне законодавство України шляхом імплементації окремих положень законодавства Європейського Союзу у сфері аудіовізуальної реклами (Європейської конвенції про транскордонне телебачення, Директиви Європейського парламенту та Ради 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги від 10 березня 2010 року із змінами, внесеними Директивою (ЄС) 2018/1808 від 14 листопада 2018 року): закон України від 30 травня 2023 року № 3136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3136-20#Text>

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Катерина ГАФІНОВА

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

На сьогоднішній день, існує багато чинників, які шкодять навколишньому середовищу. На жаль, більшість проблем спричинені діяльністю людей.

Збройні конфлікти є однією з найбільш серйозних причин погіршення стану і деградації навколишнього природного середовища. XX і XXI століття стали сумно відомі подіями, пов'язаними із нанесенням значної екологічної шкоди територіям багатьох держав під час воєнних дій. Досить згадати екологічні наслідки бомбардування Хіросіми і Нагасакі у 1945 р, війни в Індокитаї в 1965 - 1973 років, у Перській затоці в 1990 - 1991 гг., в колишній Югославії у 1999 р, в Афганістані у 2001 р, в Іраку у 2003 р. Використання військової сили в Югославії і особливих видів озброєнь у промисловій зоні призвело до серйозних збитків навколишньому природному середовищу, що загрожує заподіянням істотної шкоди здоров'ю населення, яке нині живе в регіоні, так і майбутнім поколінням. У ході військової операції у Косово в 1999 р. війська НАТО наносили бомбові удари по хімічним і нафтопереробним заводам, в результаті чого води Дунаю, флора і фауна, ґрунт і повітря на цій території були заражені нафтою і токсичними хімічними речовинами [1].

Україна вже не перший рік існує в умовах збройного конфлікту у Донецькій та Луганській областях, а на сьогоднішній день війна стосується всієї країни, навіть неокуповані території страждають від небезпечних ракет, від яких мучаться не тільки люди, але й наша природа.

Жахливі руйнівні наслідки будь-яких бойових дій виявляються в усіх сферах людського буття та на всіх рівнях можливого усвідомлення таких подій – економічній, соціальній, ідеологічній, психологічній тощо. Проте одним із найактуальніших аспектів негативного впливу збройних конфліктів є вплив на довкілля. Масштабність завдання екологічної шкоди та приховані екологічні загрози актуалізують необхідність дослідження національних і міжнародно-правових проблем правового регулювання охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час збройного конфлікту [1].

Наступною проблемою сьогодення є – вирубка лісів. Ліси це легені не тільки людини, а й всіх тварин і це стосується не лише України, а й всього світу.

Такими ж глобальними катастрофами вважаються експлуатація морів та ґрунтів, забруднення повітря та води.

У регіоні Амазонки знаходиться найбільший у світі тропічний ліс, у якому досі продовжують відкривати нові види рослин і тварин. Рондонія, що знаходиться у західній частині долини Амазонки, найбільше у цьому регіоні постраждала від вирубування лісів. Дереву вирубують задля вирощування сільськогосподарських культур або для створення пасовищ, а також з метою лісозаготівель і видобутку копалин. Це є наглядним прикладом, як людство, заради свого існування, знищують природу [2].

Для вирішення цих проблем, варто наголосити, що створення умов для існування екологічно безпечного суспільства, формування духовних та матеріальних підвалин гармонійних взаємин “людина – природа”, перехід до збалансованого розвитку, становлення принципово нового типу людської особистості – все це, відповідно до реалій “добі виживання”, передбачає організацію і дію природного екологічного руху в Україні та світу, залучення до нього все більшої частини населення, його об’єднання на основі екологічної ідеї [3].

Підсумовуючи, можемо сказати, що наше майбутнє та майбутнє наступних поколінь, залежить від того, чим ми займаємось сьогодні. Якщо кожен буде слідкувати за своїми діями по відношенню до навколишнього середовища, ми зуміємо зберегти Планету на ще десятки років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лозо Олена Вячеславівна, кандидат юридичних наук. Проблеми правового регулювання охорони довкілля в умовах збройного конфлікту. Міжнародний аспект. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=2202.

2. Екологічна катастрофа: головні загрози нашій планеті.

URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48169628>.

3. Марія Алексієвець. Охорона навколишнього природного середовища в системі національно-державних пріоритетів незалежної України.

URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aleksiievets_Mariia/Okhorona_.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Катерина ГАФІНОВА

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

В Україні діяльність місцевого самоврядування в умовах воєнного стану стає особливо важливою, оскільки це стосується безпеки та добробуту громадян на місцевому рівні.

Реформа децентралізації в Україні є однією з найуспішніших і найпослідовніших за останні вісім років. Запорукою цього стали давні європейські традиції місцевого самоврядування, послідовність керівництва держави та системна методологічна й інституційна допомога міжнародних організацій.

Успішність реформи територіальної організації влади в Україні визнають міжнародні партнери. Саме тому основні завдання Уряду на 2022–2025 рр. було спрямовано на забезпечення стійкого розвитку регіонів і ТГ. Водночас ці плани зазнали вимушеної корекції через російський напад. Рішення центральної влади, спричинені потребою оперативно реагувати на умови воєнного часу, призупинили процеси децентралізації у певних напрямках [1].

Воєнний стан передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки. У зв'язку з цим та відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації [2].

Відповідно до ч. 2 ст. 98 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та іншими законами України. Органи місцевого самоврядування зобов'язані сприяти діяльності військовому командуванню та військовим адміністраціям щодо забезпечення заходів, які необхідні для запровадження правового режиму воєнного стану на відповідній території та захисту безпеки населення [2].

Також, місцеві органи можуть організовувати роботу з надання допомоги тим, хто постраждав внаслідок воєнних подій. Це може включати розподіл гуманітарної допомоги, надання медичної допомоги, створення тимчасових притулків та інші соціальні заходи. Не менш важливим є збереження соціально-економічної стабільності: місцева влада може вживати заходів для збереження стабільності на місцевому рівні, включаючи підтримку місцевих підприємств та робочих місць, розробку програм соціальної підтримки для вразливих груп населення тощо.

Місьцеве самоврядування в Україні довело свою життєздатність в умовах воєнного стану. У більшості регіонів ОМС зберегли свою функціональність і керованість, здатність здійснювати ефективне управління на місцевому рівні у співпраці з державною владою в особі ВА та їхніх очільників. У більшості регіонів країни обласні та районні ради й далі виконують свої законодавчо визначені повноваження паралельно з роботою ВА. Останні виконують функції державних адміністрацій та здійснюють керівництво у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки й порядку [1].

Кілька років функціонування в умовах фіскальної децентралізації та досвід дистанційних форм роботи в період пандемії коронавірусу допомогли тиловим громадам швидко адаптуватися до життєдіяльності в умовах війни. Протягом кількох місяців тилі громади виявилися спроможними відновити економічні показники до рівнів початку повномасштабної російської агресії. Це дало змогу забезпечити стійкість тилу, зокрема щодо розміщення ВПО та релокації підприємств [1].

Таким чином, військова адміністрація об'єднує зусилля місцевих органів влади та спільно з державними органами здійснює заходи правового режиму воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національний інститут стратегічних досліджень. Місьцеве самоврядування як чинник стійкості тилу.

URL:<https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1221/ad-stiykist-gromad.pdf> (Дата звернення : 11.11.2023).

2. М. Ярмистий. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/2059/> (Дата звернення : 11.11.2023).

ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Катерина ГАФІНОВА

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Ця тема є актуальною в сучасному світі, де бізнес і міжособистісні стосунки часто ґрунтуються на наданні та отриманні розмаїтих послуг.

Згідно із ст. 177 Цивільного Кодексу України послуги є об'єктом цивільних прав, але розділ 3 «Об'єкти цивільних прав» не містить їх легального визначення. В главі 63 ЦК України «Послуги. Загальні положення» відсутнє нормативне визначення послуг. ЦК України не розкриває поняття і обсяг послуг.

Послуги – це правомірні дії суб'єктів правовідносин, в результаті яких задовольняються певні потреби інших осіб.

Послуга – це діяльність, яка спрямована не на створення якогось матеріалізованого об'єкта, мета послуги – сприяти вилученню корисних властивостей вже наявного об'єкта, не допустити настання негативних наслідків для замовника послуги. Ця діяльність щодо сприяння становить цінність для особи, якій надається послуга, що споживається водночас з її наданням [1].

Аналіз статті 901 ЦК України дозволяє дійти висновку, що в послугах сама дія набуває значення явища, що здатне змінити стан предметів матеріального та нематеріального світу. Тут важливим є не виготовлення, обробка, переробка, ремонт речі або виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові, що має місце при договорі підряду (ч.2 ст.837 ЦК України), а щось, що немає речового результату – продукт дії або діяльності, що не має майнового вираження, тобто сукупність якостей, що має сама дія або діяльність. У цьому й полягає корисний ефект послуги, що задовольняє потребу замовника і споживається в процесі надання, і саме це і є першою ознакою послуги як правової категорії [2].

Замовником є особа, що зацікавлена в одержанні послуги відповідного роду, замовляє її надання на умовах, зазначених у договорі, контролює надання послуги і оплачує її. Ним може бути як юридична, так і фізична особа незалежно від наявності у неї статусу суб'єкта підприємницької діяльності [3].

Виконавцем є фізична або юридична особа, яка здатна особисто надати відповідну послугу. Через специфічний характер послуги, ЦК України надає особливого значення особі виконавця, передбачаючи у ч. 1 ст. 902 його обов'язок надати послугу особисто [3].

Варто пам'ятати, що досягаючи мети послуги отримуючи певний ефект від неї, особа — замовник, нерозривно від надання послуги споживає її. Тобто для споживача (в широку розумінні) такої послуги має значення також й самі дії по

наданню послуги, на відміну від робіт, де першочергове значення має лише матеріалізований результат.[3].

При цьому не можна змішувати поняття певного результату надання послуги та отримання корисного ефекту від неї, який отримується вже під час належного надання послуги. Наприклад, під час обстеження та лікування, тобто надання медичних послуг, замовник — пацієнт, споживаючи відповідну послугу належної якості отримує й корисний ефект від неї. Отже корисний ефект як один із складових послуги є конститутивною ознакою останньої.

Підсумовуючи вищезазначене, можливо зробити висновок про те, що на сьогоднішній день немає єдності поглядів у визначенні поняття «послуги», їх ознак та місця у цивільному обороті. У майбутньому, окремі невирішені питання в сфері «послуг» потребують подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. В.Л. Скрипник. Послуги як особливий об'єкт цивільних прав.
URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc36/part_2/11.pdf.
2. А.А. Мірзоян. Сутність послуги як об'єкта цивільних прав.
URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/12434/1/20190422_306.pdf.
3. А.Г. Донець. Правові ознаки послуги як об'єкта цивільних прав.
URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7808/1/Donec_285-290.pdf.

ПРОБЛЕМАТИКА ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

М. ГОНЧАРУК

НК – Юлія ПАНІМАШ, кандидат педагогічних наук

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Нажаль проблема дотримання правил охорони праці та недотримання санітарного стану на українських підприємствах, переслідує нас протягом довгого часу. Однією з низки проблем, для створення сприятливих умов праці та здоров'я людини, є рівень науково-технічного прогресу та соціально-економічні орієнтири розвитку сучасного суспільства.

Також, останнім часом спостерігається високий рівень травматизму зі смертельними наслідками. Економіка України в результаті аварій, травм, професійних захворювань щороку втрачає понад 1 млрд. грн., і що найбільш прикро, при цьому на виробництві травмується понад 23-25 тис. осіб, у тому числі біля 1,3 тисячі смертельно, понад 7 тис. працівників отримують профзахворювання [1].

Проблема з кожним роком зростає все більше. В умовах воєнного стану в Україні, економіка зазнала суттєвих структурних змін. Якщо розглядати з боку праці, вже близько 2,5 млн українців виїхало за кордон. Кількість громадян, яка перемістилася до Західної України також вимірюється мільйонами та постійно збільшується. Одночасно, в містах, де мають місце бойові дії, також знаходяться мільйони осіб (Маріуполь, Херсон, Миколаїв, Северодонецьк, Лисичанськ, Харків, Суми, Чернігів, Київська агломерація) [2].

Підставою для внесення необхідних правових змін у трудове законодавство, нормативні акти з охорони праці та інші закони й підзаконні акти стала воєнна агресія Російської Федерації проти України та введення воєнного стану згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 № 64[3]. Під час воєнного стану, багато підприємств змушені працювати в інших форматах, а деякі, особливо ті, що знаходяться в зоні бойових дій зовсім зупинили свою роботу.

Для врегулювання ситуації у трудовій сфері були ухвалені певні законодавчі акти, зокрема Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що набув чинності 24 березня 2022 року[4]. Виходячи зі всіх обставин, можна спостерігати, що не всі роботодавці можуть виконувати обов'язки передбачені трудовим законодавством. Особливо, якщо це стосується виплати за працю, якщо роботодавець буде нехтувати цими правами, його чекатимуть всі види відповідальності, такі як: фінансова, адміністративна та кримінальна, але враховуючи обставини, це може відбуватися з деякими змінами.

Згідно статті 10, пункту 4, «Про оплату праці», цього закону: «У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.»[4;1]. Тобто, за Законом роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що порушення виникло внаслідок бойових дій або інших обставин непереборної сили. Але відсутність відповідальності не звільняє від обов'язку виплати заробітної плати, який виникає в момент відновлення діяльності підприємства.

Важливим фактором у підтриманні нормального та законодавчого трудового стану, мають значення перевірки. У мирний час фахівці з Держпраці, мають право на перевірку трудового процесу та накладати відповідні штрафи у разі виявлення порушень на роботодавців. Але згідно з постановою КМУ «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» пункт один: Припинити проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) на період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні»[5]. Було скасовано накази на проведення планових та позапланових заходів державного контролю, які було заплановано з 24 лютого 2022 року, та ті які є було завершено. Але є ряд виключень, згідно пункту два цієї постанови, зокрема наявності загрозливих обставин, які можуть нести негативний вплив на життя і здоров'я людини та його права і законні інтереси.

Отже, рекомендується всім роботодавцям мати належні докази, які можуть підтвердити неможливість виконання трудових обов'язків. Не потрібно виключати той факт, що якщо війна затягнеться, можливе відновлення позапланових перевірок, які будуть свідчити про належне дотримання роботодавцями трудового законодавства, та захисту працівників від свавілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Охорона праці в Україні – проблеми, досвід, перспективи. URL: <https://nov-rada.gov.ua/2021/12/10/okhorona-pratsi-v-ukraini-problemy-dosvid-perspektyvy/>
2. Щодо економічного становища в умовах воєнного стану та напрямів його покращення. URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/377-economika-vv>
3. Охорона праці під час воєнного стану. URL: <https://pro-op.com.ua/article/15904-okhorona-pratsi-pid-chas-voennogo-stanu>

4. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що набув чинності 24 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

5. Кабінет міністрів України постанова «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ МАЙНОВИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЕНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Руслана ГОРБАТЮК

НК – Сергій ЗАСУНЬКО, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Із початком війни було введено воєнний стан, а згодом прийняті закони, якими внесено зміни до деяких норм Кримінального кодексу України (далі – КК України), посиливши відповідальність за ряд злочинів проти власності в умовах дії воєнного стану. Одними з цих законів є – Закони України «Про внесення змін до КК України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» № 2113-IX та «Про внесення змін до КК України щодо посилення відповідальності за мародерство» № 2117-IX від 03.03.2022 р.

Розберемося, що означає вчинення злочину в умовах воєнного стану як обставина, яка обтяжує покарання або впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення, а також детальніше проаналізуємо відповідну обставину.

Серед складів злочину виділяють: – звичайні (наприклад, крадіжка), – привілейовані, – кваліфіковані (наприклад, крадіжка за попередньою змовою групою осіб), – особливо кваліфіковані (наприклад, крадіжка з проникненням у житло).

Із 07.03.2022 р. ЗУ № 2117-IX внесено зміни до КК щодо посилення відповідальності за злочини за ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК, вчинені в умовах дії воєнного стану. Це основні майнові злочини, які завжди становили значну частину всієї кримінальної статистики в Україні – крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, а також розтрата і заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем.

Обидва згаданих закони від 03.03.2022 р. дозволяють установити більш справедливую кримінально-правову реакцію держави, у тому числі на численні задокументовані діяння російських військових, які обкрадають покинуті людьми будинки, грабують магазини та навіть викрадають курей у цивільного населення [1].

Розглянемо які ж особливості відбулись в кваліфікації за наслідками вищезазначених змін до норм КК.

Справа № 722/594/22 (провадження № 13-27кз23) – 8 лютого, а також 8 та 9 березня 2022 року у Чернівецькій області особа вчинила крадіжки чужого майна вартістю 4 781,30 грн, 2 533,30 грн. та 7 807,60 грн. відповідно. Дві останні крадіжки було вчинено після набуття чинності ЗУ «Про внесення змін до КК України щодо посилення відповідальності за мародерство».

Суд кваліфікував кримінальні правопорушення за ч. 4 ст. 185 КК (за ознакою «в умовах воєнного стану») та ч. 3 ст. 185 КК, визнав обвинуваченого винним у їх вчиненні та призначив покарання у виді позбавлення волі: за ч. 3

ст. 185 КК – на строк 3 роки, за ч. 4 ст. 185 КК – на строк 5 років, а за сукупністю злочинів на підставі ст. 70 цього Кодексу – остаточно на строк 5 років.

На підставі статей 75,76 КК звільнив особу від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки.

За касаційною скаргою Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду у жовтні 2022 року було відкрито провадження.

28 березня 2023 року колегія суддів передала кримінальне провадження на розгляд Великої Палати Верховного Суду з підстави, передбаченої ч. 5 ст. 434¹ КПК України, оскільки матеріали провадження містять виключну правову проблему і така передача необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

На думку колегії суддів Касаційного кримінального суду проблема у цій справі, на відміну від багатьох інших справ, які передавалися на розгляд Великої Палати, полягає у масовому і послідовному застосуванні неправильного тлумачення закону про кримінальну відповідальність.

У переважній більшості випадків, призначивши покарання у виді 5 років позбавлення волі і розуміючи його очевидну невідповідність тяжкості правопорушення, суди звільняють засуджених від відбування покарання з випробуванням. Однак така практика застосування статті 75 КК сама по собі є виключною проблемою, оскільки спотворює інститут звільнення від відбування покарання, не призначений для нуліфікації непомірно жорстокого положення кримінального закону.

Колегія суддів вважає, що подібне тлумачення ознаки «в умовах воєнного стану» призводить до того, що будь-яка крадіжка розглядається як тяжкий злочин, а це спотворює саме його поняття. Щодо не обґрунтування колегією суддів відсутності сталої судової практики, недостатності законодавчого регулювання, існування колізій, що, у свою чергу, порушує фундаментальні (конституційні, конвенційні) права та свободи людини. А також, що вирішення проблеми правильного тлумачення кваліфікуючої ознаки злочинів «вчинення в умовах воєнного стану» має значення для реалізації фундаментального права людини на свободу (ст. 29 Конституції України, ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Застосування цієї кваліфікуючої ознаки тягне більш суворе покарання у виді позбавлення волі (аж до восьми років), ніж як за ч. 1 ст. 185 КК, якою такий вид покарання взагалі не передбачено.

Окрім того, тяжкість покарання, яке може бути призначене особі, впливає на вид запобіжного заходу. Так, наприклад, якщо раніше не судима особа підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років, щодо неї може бути обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою (п. 4 ч. 2 ст. 183 КПК).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. URL: <https://pravo.ua/voiennyi-stan-iak-obstavyna-iaka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-pokarannia/>
2. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/273003-5-let-lisheniya-svobody-za-krazhu-vo-vremya-voyny-bolshaya-palata-verkhovnogo-suda-otkazalas-rassmatrivat-isklyuchitelnyu-pravovuyu-problemu-46097bti>

ЯК КОРУПЦІЯ ВПЛИВАЄ НА РІВЕНЬ ДЕЗЕРТИРСТВА В ЗСУ?

Катерина ГУЧЕНКО

НК – Сергій МІРОШНІЧЕНКО, доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Київський університет інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

Корупція в армії – це неетична та незаконна практика у Збройних силах України. Вона включає в себе зловживання владою, становищем або ресурсами військовослужбовцями або офіцерами з метою особистої вигоди, часто на шкоду місії, ефективності та добробуту солдатів. Корупція в армії може проявлятися в різних формах, зокрема: 1) **розкрадання**: військові посадові особи можуть привласнювати або перенаправляти кошти, виділені на військові операції, обладнання або особовий склад, для особистого збагачення; 2) **хабарництво**: солдати або офіцери можуть вимагати або брати хабарі в обмін на прихильне ставлення, просування по службі, призначення або доступ до ресурсів. Військовослужбовці можуть вдаватися до корупційних дій, наприклад, вимагати платежі від підлеглих або займатися незаконною діяльністю, такою як контрабанда чи торгівля на чорному ринку; 3) **непотизм**: фаворитизм щодо членів сім'ї або близьких знайомих у питаннях найму, просування по службі або розподілу ресурсів може мати місце, що призводить до того, що некваліфіковані особи займають ключові посади; 4) **«відкати»**: підрядники або постачальники можуть пропонувати хабарі або «відкати» військовим посадовцям в обмін на вигідні контракти або угоди про закупівлі; 5) **нецільове використання ресурсів**: військове обладнання, припаси або об'єкти можуть бути використані не за призначенням або викрадені для особистого використання чи перепродажу. Високоставлені офіцери або посадові особи можуть зловживати своїми повноваженнями для участі в корупційних діях або прикриття підлеглих від відповідальності. У деяких випадках люди можуть бути помилково записані як діючі військовослужбовці в платіжній відомості, а їхні зарплати розкрадаються корумпованими чиновниками.

Корупція в ЗСУ є шкідливою з кількох причин: 1) ерозія довіри: корупція підриває довіру в армії і може підірвати субординацію і дисципліну. Солдати можуть втратити довіру до своїх командирів і до самої інституції; 2) неефективність: ресурси, що відволікаються через корупцію, не використовуються за призначенням, що призводить до неефективності військових операцій, підготовки та боєготовності; 3) негативний вплив на боєздатність: корупційні практики можуть поставити під загрозу здатність ЗСУ ефективно діяти в бойових ситуаціях, ставлячи під загрозу життя солдатів; 4) підрив національної безпеки: корупція може створювати вразливості, якими можуть скористатися зовнішні суб'єкти для отримання доступу до конфіденційної військової інформації або активів, створюючи ризики для національної безпеки; 5) марнотратство державних коштів: державні кошти, виділені на оборону, розтрачуються через корупційні практики, позбавляючи військових необхідних ресурсів і знижуючи обороноздатність країни. Зусилля по боротьбі з корупцією в армії часто включають впровадження антикорупційних заходів, підвищення прозорості та підзвітності, проведення розслідувань і судових переслідувань, а також просування культури етики та доброчесності в армійських рядах.

Подолання корупції в армії має вирішальне значення не лише для добробуту солдатів, але й для безпеки та стабільності країни.

Корупція в ЗСУ може мати різний вплив на рівень дезертирства, як прямий, так і непрямий. Взаємозв'язок між корупцією і дезертирством є складним і може змінюватися залежно від конкретних обставин і контексту. Ми виділяємо кілька способів, як корупція в Збройних силах України може впливати на рівень дезертирства: 1) **низький моральний дух**: корупція в армії може призвести до низького морального духу серед військовослужбовців. Коли військовослужбовці відчують, що корупція процвітає, вони можуть відчувати розчарування і демотивацію, що призводить до того, що деякі з них розглядають дезертирство як втечу від несправедливої або корумпованої системи; мотивація у такому разі падає «до нуля», що робить їх жорстокими та бажаючими помсти. Відповідно, такий саме посыл вони нестимуть і цивільним, репрезентуючи несправедливість та розчарованість в ЗСУ; 2) **несправедливе поводження**: корупція може призвести до несправедливого ставлення в армії, коли деякі військовослужбовці отримують привілейоване ставлення або просування по службі на основі хабарництва або кумівства, а не заслуг. Це може викликати почуття несправедливості та образи у тих, кому не надають перевагу, що потенційно збільшує ймовірність дезертирства. Також, коли військовослужбовець є свідком підкупу начальства зі сторони підлеглих щодо отримання відпустки або звільнення від несення військової служби, у нього можуть згасати будь-які моральні засади щодо подальшого проходження та/або несення військової служби; 3) **брак довіри**: військовослужбовці можуть втратити довіру до своїх начальників і субординації, якщо вони відчують корупцію на вищих рівнях керівництва. Коли довіра підривається, солдати можуть бути менш схильні виконувати накази і більш схильні до дезертирства, вважаючи це єдиним шляхом на порятунок від суцільного свавілля та незахисту їх інтересів, прав з боку військового керівництва; 4) відволікання ресурсів: корупція часто відволікає ресурси від критично важливих військових потреб, таких як належна підготовка, обладнання та медичне обслуговування. Нестача ресурсів може зробити військову службу більш складною і небезпечною, що ще більше знеохочує солдатів і потенційно сприяє дезертирству.

У деяких випадках корумповані офіцери або окремі особи можуть брати хабарі від солдатів, які бажають дезертирувати без наслідків. Це може сприяти дезертирству і підривати військову дисципліну. Корупція може поставити під загрозу військову та національну безпеку, надаючи несанкціонованим особам доступ до секретної інформації або зброї. Це може створити загрозу безпеці і потенційно мотивувати деяких солдатів дезертирувати заради власної безпеки та самозбереження. Корупція може підірвати почуття згуртованості та товариськості у військових підрозділах. Коли солдати не довіряють своїм товаришам по службі через підозри в корупції, це може негативно вплинути на командну роботу і згуртованість, роблячи військову службу менш привабливою. Це є одним із серйозних наслідків, оскільки ми вважаємо, що військова служба, це, у першу чергу, єдність та згуртованість. Кожна військова частина виступає в ролі механізму, котрий складається із рівних деталей, і коли одна із деталей ламається – то, відповідно, і механізм починає збоїти. Військові, уражені корупцією, можуть бути менш ефективними у виконанні своїх завдань і підтримці порядку. Зниження ефективності може призвести до того, що солдати відчуватимуть, що їхня служба є марною, що може сприяти дезертирству. Важливо зазначити, що вплив корупції

на рівень дезертирства не є однаковим у всіх країнах і ситуаціях взагалі [1, с. 154]. Такі фактори, як масштаби корупції, рівень обізнаності громадськості, ефективність антикорупційних заходів і загальний соціально-політичний контекст, можуть впливати на те, як корупція впливає на армію та її військовослужбовців. Зусилля, спрямовані на боротьбу з корупцією, підвищення прозорості та забезпечення підзвітності в армії, можуть допомогти пом'якшити деякі з цих негативних наслідків і сприяти підвищенню дисциплінованості та вмотивованості Збройних сил України, що потенційно може знизити рівень дезертирства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anderson Jr, R. D. (2023). Failed Assault on Ukraine: Russian Corruption and the Politics of Military Incompetence. In *Politics Between Nations: Power, Peace, and Diplomacy* (pp. 151-169). Cham: Springer International Publishing.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Аліна ДОНЕЦЬ

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Правове регулювання оренди природних об'єктів визначає порядок та умови використання природних ресурсів та об'єктів, які належать державі або мають специфічні природоохоронні, екологічні, або культурні цінності. Це може включати оренду лісів, водних ресурсів, земель, природних заповідників, парків, територій природно-заповідного фонду та інших природних об'єктів. Оренда природних об'єктів регулюється спеціальними нормативно-правовими актами, які встановлюють права та обов'язки орендарів і орендодавців, порядок укладання договорів оренди, терміни та умови оренди, вимоги щодо експлуатації та охорони природних об'єктів, відшкодування збитків тощо.

Правове регулювання оренди природних об'єктів в Україні було закріплено в кількох законах та нормативно-правових актах. Важливими є Закон України "Про оренду землі", Земельний кодекс України, Лісовий Кодекс України, Водний кодекс, Цивільний кодекс та ін.

Однією з поширених правових форм землекористування у світі є оренда землі. В Україні відносини оренди землі регулюються Земельним кодексом та Законом України "Про оренду землі" від 2 жовтня 2003 року.

Оренда землі - це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності [1].

Об'єктами оренди є земельні ділянки, що перебувають у власності громадян, юридичних осіб, комунальній або державній власності. Об'єктами оренди можуть бути земельні ділянки разом із насадженнями, будівлями, спорудами, водоймами, що розміщені на них, якщо це передбачено договором оренди.

Відносини щодо оренди землі закріплюються договором. Сторонами договору оренди є орендодавець і орендар. Згідно з договором оренди землі

орендодавець зобов'язаний за плату передати орендареві земельну ділянку у володіння і користуватися на певний термін, а орендар зобов'язаний використовувати земельну ділянку відповідно до умов договору та вимог земельного законодавства.

Орендодавцями земельних ділянок є їх власники або уповноважені ними особи.

Орендарями земельних ділянок можуть бути районні, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та Кабінет Міністрів України в межах повноважень, визначених законом а також сільські, селищні, міські, районні та обласні ради, Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах повноважень, визначених законом [2]

Земельні ділянки можуть передаватися в оренду громадянам та юридичним особам, іноземцям і особам без громадянства, міжнародним об'єднанням і організаціям, а також іноземним державам.

Відповідно до ст. 51 Водного Кодексу у користування на умовах оренди можуть надаватися водосховища (крім водосховищ комплексного призначення), ставки, озера та замкнені природні водойми для рибогосподарських потреб, культурно-оздоровчих, лікувальних, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт

Водні об'єкти надаються у користування за договором оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом у порядку, визначеному земельним законодавством України.

Умови використання водних об'єктів, розмір орендної плати та строк дії договору оренди водних об'єктів визначаються у договорі оренди. Оренда водного об'єкта може бути короткострокова — до 3 років, довгострокова — до 25 років (стаття 50 Водного кодексу) [3]

Об'єктом тимчасового користування можуть бути всі ліси, що перебувають у державній, комунальній або приватній власності.

Суб'єктами правовідносин тимчасового користування лісами є:

- власники лісів або уповноважені ними особи;
- підприємства, установи, організації, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи [4]

Користування лісами здійснюється на основі укладання договору між власником лісу та тимчасовим лісокористувачем.

Тимчасове користування лісами може бути: довгостроковим - терміном від одного до п'ятдесяти років і короткостроковим - терміном до одного року. На довгий термін виділяють лісові ділянки для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, проведення науково-дослідних робіт. На короткий термін надають користування лісами для заготівлі другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та інших потреб.

Отже, договірні орендні відносини виникають з приводу окремих природних ресурсів. Згідно з українським законодавством орендувати можна земельні ділянки (ст. 3 Закону України «Про оренду землі», стаття 93 Земельного кодексу, стаття 792 Цивільного кодексу), водні об'єкти (їх частини) (ст. 51 Водного кодексу України), лісові ділянки (ст. 18 Лісового кодексу) та ін.

Оренда природних ресурсів здійснюється на основі укладання договору, у якому визначені права та обов'язки сторін договору. За договором оренди природних ресурсів сторонами виступають орендодавці і орендарі.

Орендодавцями виступають громадяни та юридичні особи, у власності яких перебувають природні ресурси, або уповноважені ними особи.

Орендодавцями природних ресурсів, що перебувають у комунальній власності, виступають сільські, селищні, міські ради в межах повноважень, визначених законом. Орендодавцями природних об'єктів, що перебувають у державній власності, є районні, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та Кабінет Міністрів України в межах повноважень, визначених законом.

Орендарями можуть бути громадяни і юридичні особи України, іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи, міжнародні об'єднання та організації, а також іноземні держави.

Головним обов'язком орендодавця є надання орендарю природних ресурсів (їх частин) в тимчасове користування на умовах оренди для задоволення потреб орендаря, а орендар зобов'язаний використовувати їх за цільовим призначенням з додержанням екологічних нормативів, своєчасно вносити орендну плату та виконувати інші умови договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3 – 4. – Ст. 27.
2. Закон України "Про оренду землі" // Відомості Верховної Ради України, 1998, N 46-47, ст. 280.
3. Водний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99.

СКЛАД ТА ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ УРЯДУ УКРАЇНИ

Аліна ДОНЕЦЬ

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Кабінет Міністрів України є вищим органом виконавчої влади. Саме цей орган відіграє важливу роль у загальній системі механізмів впливу на економічну, соціальну і політичну сферу життя суспільства. Формування персонального складу уряду, це результат складного компромісу між найбільш впливовими політичними силами. Тому дослідження конституційно-правових основ складу та порядку формування уряду України є досить актуальною темою на сьогодні.

Відповідно до ст. 114 Конституції України провідну роль у формуванні уряду України, відіграє Президент. Саме він ініціює проведення цієї процедури та приймає кінцеве рішення.

Склад Кабінету Міністрів України визначений у ст. 114 КУ. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри [1].

Першим кроком формування КМ України є призначення Прем'єр-міністра України. Прем'єр-міністр очолює уряд і є його головою. Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України.

Президент України протягом п'ятнадцяти днів з дня вступу на пост або припинення повноважень Кабінету Міністрів України після консультацій з Головою Верховної Ради України та керівниками депутатських фракцій і груп вносить на розгляд Верховної Ради України кандидатуру на посаду Прем'єр-міністра України.

Верховна Рада України розглядає внесену Президентом України кандидатуру на посаду Прем'єр-міністра України не пізніше як у десяти денний строк з дня її внесення.

Голосування постанови Верховної Ради України про згоду на призначення Прем'єр-міністром України кандидатури, внесеної Президентом України, відбувається в поіменному режимі. Рішення приймається більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України [2].

Після призначення глави уряду настає наступний етап формування КМ України – призначення членів уряду. Члени Кабінету Міністрів України призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України. Міністр оборони України. Міністр закордонних справ України призначаються Верховною Радою України за поданням Президента України.

При формуванні нового складу Кабінету Міністрів України новопризначений Прем'єр-міністр України вносить до Верховної Ради України подання про призначення членів Кабінету Міністрів України. На кожну посаду члена Кабінету Міністрів України вноситься одна кандидатура.

Розгляд подання Прем'єр-міністра та призначення на посаду членів Кабінету Міністрів України належить Верховній Раді. Рішення, яке приймає ВР з цього приводу видається у формі постанови. Постанова Верховної Ради України в частині призначення члена Кабінету Міністрів України набирає чинності з моменту складення ним присяги.

Член Кабінету Міністрів України у день свого призначення перед вступом на посаду особисто складає присягу на пленарному засіданні Верховної Ради України і невідкладно після цього підписує її текст.

Новосформований Кабінет Міністрів України не пізніше як у тридцятиденний строк після набуття повноважень подає на розгляд Верховної Ради України Програму діяльності Кабінету Міністрів України на строк своїх повноважень [2].

На виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України спрямовує Прем'єр-міністр України.

Щорічно, не пізніше 15 квітня поточного року, Кабінет Міністрів України подає до Верховної Ради України звіт про хід і результати виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України за попередній рік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96>
2. Про Кабінет Міністрів України
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Аліна ДОНЕЦЬ

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Актуальність теми полягає в тому що в Україні діє воєнний стан, а захист прав людини та покарання військових злочинів має велике значення для стабільності та правопорядку. Таким чином, аналіз та обговорення військових кримінальних правопорушень залишається важливою темою для громадськості та правозахисних організацій.

Військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені 19 розділом КК України кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів [1].

Згідно із ч. 2 ст. 401 КК суб'єктами військових злочинів є військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом.

Об'єктом військових злочинів, передбачених розд. XIX Особливої частини КК України є – правовідносини, які складаються і функціонують при здійсненні військовослужбовцями (військовозобов'язаними) військової служби, що є основою нормальної діяльності воєнної організації України, відповідають законодавству України і охороняються кримінальним законодавством від злочинних посягань [2].

Кримінальним кодексом України, як військові злочини визначені наступні протиправні дії: Стаття 402. Непокора вчинена в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 403. Невиконання наказу вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, - карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. Стаття 404. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років. Стаття 405. Погроза або насильство щодо начальника в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 406. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості карається арештом на строк до шести місяців або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року, або позбавленням волі на строк до трьох років. Стаття 407. Самовільне залишення військової частини або місця служби а також нез'явлення його вчасно на службу без поважних причин, вчинені в бойовій обстановці, а так само ті самі дії тривалістю понад три доби, вчинені в умовах воєнного стану, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 408. Дезертирство в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років. Стаття 409. Ухилення

від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, а також вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Стаття 411. Умисне знищення або пошкодження військового майна в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 412. Необережне знищення або пошкодження військового майна караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або службовим обмеженням на строк до двох років, або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року. Стаття 413. Втрата військового майна в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. Стаття 414. Порушення правил поведінки зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення карається службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк, або позбавленням волі на строк до трьох років. Стаття 415. Порушення правил водіння або експлуатації машин карається службовим обмеженням на строк до одного року або обмеженням волі на строк від одного до трьох років, або триманням у дисциплінарному батальйоні до одного року, або позбавленням волі на строк від одного до п'яти років. Стаття 416. Порушення правил польотів або підготовки до них караються службовим обмеженням на строк до одного року або обмеженням волі на строк до двох років, або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року, або позбавленням волі на строк від двох до семи років. Стаття 417. Порушення правил кораблеводіння карається службовим обмеженням на строк до одного року або обмеженням волі на строк до двох років, або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до одного року, або позбавленням волі на строк від двох до семи років. Стаття 418. Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Стаття 419. Порушення правил несення прикордонної служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, - карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років. Стаття 420. Порушення правил несення бойового чергування в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 421. Порушення статутних правил внутрішньої служби в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - карається позбавленням волі на строк до п'яти років. Стаття 422. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. Стаття 425. Недбале ставлення до військової служби в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років. Стаття 426.

Бездіяльність військової влади в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років. Стаття 426-1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років. Стаття 427. Здача або залишення ворогові засобів ведення війни караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років. Стаття 428. Залишення гинучого військового корабля в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, - карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років. Стаття 429. Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 430. Добровільна здача в полон карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років. Стаття 431. Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. Стаття 432. Мародерство карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Стаття 433. Насильство над населенням у районі воєнних дій караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Стаття 434. Погане поводження з військовополоненими караються позбавленням волі на строк до трьох років. Стаття 435. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею в умовах воєнного стану караються позбавленням волі на строк до двох років. Стаття 435-1 Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Всі вищенаведені злочини можна поділити на такі відносно самостійні групи: злочини проти порядку підлеглості та військової честі (статті 402–406); злочини проти порядку перебування на військовій службі (статті 407–409); злочини проти порядку збереження та користування військовим майном (статті 410–413); злочини проти порядку експлуатації озброєння та військової техніки (статті 414–417); злочини проти порядку несення спеціальних служб (статті 418–421); злочини проти порядку охорони державної таємниці (ст. 422); злочини проти порядку здійснення своїх повноважень військовими службовими особами (військові службові злочини) (статті 425–426); злочини проти порядку виконання військового обов'язку в бою та інших особливих умовах (статті 427–432); злочини проти порядку дотримання звичаїв та правил війни (статті 433–435) [2].

Підставою для початку досудового розслідування є заява або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення чи самостійно виявлені слідчим, дізнавачем або прокурором з будь-якого джерела обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. За загальним правилом, злочини вчинені військовослужбовцями підслідні слідчим органів державного бюро розслідувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний Кодекс України.
2. Харитонов С. О., Об'єкт і система військових злочинів, Вісник Національної академії правових наук України № 3 (86), 2016, УДК 344.13

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

*Сергій ЄСІМОВ, кандидат юридичних наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ*

У суспільстві немає єдиного виробленого підходу до розуміння корупції, її проявів та власне наслідків. Найкращою демонстрацією ситуації, що склалася, є саме державна служба, як один із найдокладніше нормативно регламентованих напрямів державної діяльності з запобігання корупції. В даний час пред'являються серйозні вимоги до проходження державної служби, порядку здійснення відповідних повноважень, та до державних службовців. Особливо щодо контролю за майновим становищем останніх. Розроблено методи контролю над наявними доходами службовців, джерел останніх, коштами, укладах і банківських рахунках, видах і вартості майна, що належить службовцям, величині витрат.

Створена система заходів антикорупційних заходів у зазначеній сфері призвела до того, що до відповідальності притягають службовців за невраховану соціальну картку чи пенсійний рахунок, помилку у декларованих відомостях у межах лічильної помилки. Тим фактично дискредитувавши саму ідею запобігання корупції, оскільки, водночас, існує і розвивається корупція на державній службі, але в значно більших обсягах.

Розбираючись із причинами такої низької ефективності створеної державою системи боротьби з корупцією, слід звернути увагу на не зовсім традиційні аспекти останньої, такі як поняття корупції та її визначення у суспільстві, визначення та усвідомлення у суспільстві ступеня небезпеки корупції. Питання розуміння в суспільстві суті явища корупції є важливим у процесі підвищення ефективності заходів боротьби з корупцією, що вживаються державою.

Значна частина населення неправильно розуміє значення терміна корупція. Більшість вважає, що дача та одержання неправомірної вигоди (хабаря) це ті дії, які й утворюють у сукупності поняття «корупція», хоча відповідно до закону «Про запобігання корупції» явище корупції у правовій сфері складається із значно більшої кількості суспільно небезпечних діянь (зловживання службовим становищем, зловживання повноваженнями, підкуп або інше незаконне використання фізичною особою посадового становища всупереч законним інтересам суспільства і держави з метою отримання вигоди у вигляді грошей, цінностей, іншого майна чи послуг майнового характеру, інших майнових прав для себе або для третіх осіб, або незаконне надання такої вигоди зазначеній особі іншими фізичними особами) [1].

У значній кількості випадків, протиправна корупційна поведінка в суспільстві ототожнюється з розкраданням державного або комунального майна, з шахрайством, яке здійснюється особами з використанням службового становища, з ухиленням від сплати податків. Відбувається зменшення кількості корупційних діянь. Істотна частина останніх, що залишилася, фактично «декриміналізується» у свідомості частини суспільства, а значить, боротьба не має необхідного рівня підтримки та розуміння.

Проблема з розумінням у суспільстві корупції як негативного явища породжує неправильне розуміння суспільної небезпеки корупції. Для проведення ефективної державної політики у запобіганні та профілактиці корупції важлива

солідарність з боку суспільства у боротьбі з суспільно небезпечним явищем. Умовою цієї солідарності є правильне розуміння населенням, у чому виявляється небезпека корупції як самостійного виду злочинності.

Невірна оцінка суспільством явища корупції призводить до того, що роль корупціонера також є неоднозначною у суспільстві. Причина цього у побутових випадках корупції. Поточні життєві складності (влаштування дитини в дитячий садок, школу, добровільні пожертвування, ліквідація академічних заборгованостей в освітніх установах, здавання підсумкової державної атестації, ухилення від проходження військової служби, отримання поза чергою певних медичних послуг, влаштування на перспективну кар'єру) – у значній частині випадків для населення вирішуються традиційним – корупційним способом.

Причини корупції, як іншого виду злочинності, мають соціальний характер (наприклад, економічний, політичний, соціальний), вони не знищуються нормами кримінального права, страхом перед можливим кримінальним покаранням, тому акцент робиться на попередження корупції саме соціальними заходами та інструментами.

Важливим інструментом у цьому є напрям навчання та освіти. Передбачається реалізація додаткових освітніх програм, які мають на меті профілактику та запобігання корупційним проявам, формування нетерпимого ставлення у суспільстві до корупційних проявів. До заходів щодо профілактики корупції належить подальше впровадження у практику кадрової роботи органів державної влади, органів місцевого самоврядування правила, відповідно до якого тривале, бездоганне та ефективне виконання державним службовцем посадових обов'язків має обов'язково враховуватися при призначенні його на вищу посаду, присвоєння йому військового чи спеціального звання, класного чину, дипломатичного рангу або заохочення. Ця обставина найчастіше програє факту належності кандидата до певної команди.

При вельми поверховому розгляді окремих положень закону «Про запобігання корупції», доводиться констатувати, що багато передбачених заходів профілактики та попередження корупції мають декларативний характер. Фактично, зазначені вище проблеми є насправді напрямками запобігання корупції, чия ефективність і явно недооцінена і при поданні належної уваги очікувані результати у сфері боротьби з корупцією можуть бути значними.

Поточна реалізація державної політики щодо запобігання корупції в державних органах здійснюється за такими напрямками: удосконалення системи та структури державних органів, створення механізмів громадського контролю за їх діяльністю; запровадження антикорупційних стандартів, тобто встановлення для відповідної сфери діяльності єдиної системи заборон, обмежень та дозволів, що забезпечують запобігання корупції у цій галузі; уніфікація прав та обмежень, заборон та обов'язків, встановлених для державних службовців, а також для осіб, які заміщають державні посади; забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; неухильне дотримання принципів незалежності суддів та неутручання у судову діяльність; посилення контролю над вирішенням питань, які у зверненнях громадян, і юридичних; передача частини функцій державних органів саморегулювним організаціям, іншим недержавним організаціям; оптимізація та конкретизація повноважень державних органів та їх працівників, які мають бути відображені в адміністративних та посадових регламентах.

Справді серйозна боротьба з корупцією неможлива без залучення інститутів громадянського суспільства, оскільки вони найбільше зацікавлені у перемозі. Особлива увага має бути приділена вихованню та навчанню правової та громадянської свідомості, отриманню навичок поведінки у демократичному правовому суспільстві, у тому числі навичок антикорупційної поведінки.

Перспективним напрямом у реалізації антикорупційної політики є звернення уваги на нові – «нетрадиційні» сфери діяльності, що піддаються корупційним проявам. Йдеться про наслідки цифровізації та появи нових «цифрових ризиків». З ними потрібно навчитися працювати, визначати, класифікувати, оцінювати ці ризики та ефективно протистояти. Реалізація державної політики має вестись у багатьох сферах відносин. Для успішної запобігання корупції необхідно застосовувати сучасні технології, новітній досвід країн ЄС, які досягли значних успіхів у боротьбі, звертаючи увагу і на нові «нетрадиційні» напрями запобігання, ефективність яких може бути значно підвищена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18>

РОЛЬ МВС В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОТРИМАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Катерина ЖИЛА

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Міністерство внутрішніх справ (МВС) у багатьох країнах виконує важливу роль у забезпеченні дотримання законодавства щодо природокористування.

Основним напрямом діяльності органів внутрішніх справ у даному питанні є зміцнення законності у цій сфері, забезпечення принципу невідворотності відповідальності за скоєння злочинів та інших порушень в царині охорони природи, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення здійснення природокористувачами своїх прав і обов'язків, усунення всіляких перешкод, які можуть заважати цьому, припинення незаконних дій посадових осіб і громадян, що порушують права природокористувачів, та загалом вимог екологічного законодавства. Все це вимагає від працівників органів внутрішніх справ належного знання екологічних прав громадян, прав та обов'язків юридичних осіб-природокористувачів[1]. Природоохоронні функції в основному здійснюють підрозділи превентивної діяльності, зокрема, патрульна поліція, підрозділи дозвільної системи.

Основні повноваження МВС у сфері дотримання законодавства щодо природокористування такі:

- патрулювання і контроль за природними ресурсами: Правоохоронні органи можуть встановлювати патрульні відділи або співпрацювати з органами охорони природи для запобігання незаконній рубці лісів, рибальству без ліцензії, браконьєрству та іншим порушенням, пов'язаним з природокористуванням.

- розслідування порушень: МВС має право розслідувати порушення законодавства щодо природокористування, збирати докази, вести слідство та притягати винних до відповідальності перед судом.

- захист природних резерватів і природно-заповідних територій: МВС може брати участь у захисті природних резерватів і заповідних територій від незаконних вторгнень, забороняти забруднення навколишнього середовища та інші дії, що можуть завдати шкоди довкіллю.

- співпраця з іншими органами: МВС може співпрацювати з іншими органами, такими як міністерства природних ресурсів, екології та лісів, для спільного контролю за природокористуванням і захисту навколишнього середовища.

Підрозділам Національної поліції надано право складати протоколи та розглядати справи про адміністративні правопорушення (ст. 222 та 255 КУпАП), які зачіпають екологічні інтереси суспільства (порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення (ст. 46-1), порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів (ст. 152) порушення правил тримання собак і котів (ст. 154) тощо. До повноважень поліції належить здійснення контролю за додержанням фізичними та юридичними особами спеціальних правил і порядку зберігання й використання зброї (п.п. 21, 22 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»). Це повноваження спрямоване як на забезпечення охорони громадського порядку, так і на дотримання екологічної безпеки[3, 118].

Проте, не дивлячись на те, що поліція виконує майже усі необхідні функції для збереження навколишнього середовища, сучасні реалії вказують на необхідність консолідації дій органів поліції та інших державних виконавчих органів з охорони природи (Державна екологічна інспекція, Державне агентство земельних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України тощо). Така співпраця забезпечила б ефективність у різних сферах діяльності державних органів з охорони навколишнього середовища та усунення конкуренції між ними[2, 28].

Отже, загальною метою діяльності МВС у цій сфері є збереження природних ресурсів та запобігання незаконному їхньому використанню, з метою забезпечення сталого природокористування та збереження природного середовища для майбутніх поколінь, але для кращого результату необхідно прийняти низку рішень щодо делегації повноважень і утворення інших органів, діяльність яких буде спрямована на питання пов'язані з природокористуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pidru4niki. Основні види діяльності органів внутрішніх справ та їх роль у забезпеченні управління в галузі екології та охороні довкілля. URL: https://pidru4niki.com/79205/pravo/osnovni_vidi_diyalnosti_organiv_vnutrishnih_sprav_rol_zabezpechenni_upravlinnya_galuzi_ekologiyi_ohoroni (дата звернення 16.10.2023)

2. О.В. Брусакова «Національна поліція України як суб'єкт забезпечення екологічної безпеки країни». Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми», 2017. С. 27-30. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/6.pdf (дата звернення 16.10.2023)

З. В.Ю. Делія «Повноваження національної поліції України у сфері забезпечення екологічної безпеки». Юридичний науковий електронний журнал №1, 2020. С. 116-119. URL: http://lsej.org.ua/1_2020/30.pdf (дата звернення 16.10.2023)

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Катерина ЖИЛА

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Повномасштабне вторгнення на територію України й введення режиму воєнного стану досить суттєво змінило життя усіх українців. Не винятком стала і робота усіх державних органів та установ, зокрема і Міністерства освіти і науки України. Оскільки освіта є одним з головних аспектів життя людини, то МОН України зіткнулося з низкою викликів для забезпечення навчального процесу, щоб українські діти могли безпечно і безперешкодно навчатися, перебуваючи не тільки на території нашої держави, а й за її межами через вимушене переселення.

Перш за все, слід відзначити, що Міністерство освіти та науки активно працює над забезпеченням безпеки освітнього процесу в умовах воєнного стану. Це включає в себе заходи з підвищення безпеки навчальних закладів, організацію евакуації дітей та студентів у безпечні місця, а також розробку планів та програм для навчання в умовах обмеженого доступу до освітніх ресурсів.

Другим важливим аспектом є забезпечення доступу до освіти для всіх груп населення, включаючи внутрішньо переміщені особи та дітей, які живуть в зоні конфлікту. Міністерство спільно з міжнародними партнерами працює над створенням спеціальних програм для цих груп, а також над забезпеченням доступу до дистанційної освіти, щоб зберегти можливість навчання в умовах обмежень.

Аналізуючи вищезазначене, можна сказати, що найголовнішим в діяльності МОН у період воєнного стану та інших надзвичайних ситуаціях є розвиток та вдосконалення дистанційної форми навчання. У статті 57¹ ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» зазначено, що добувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується:

організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [4].

Міністерство освіти і науки України також працює над тим, щоб викоринити з навчальних програм усе, що пов'язано з агресором.

Провівши опитування, МОН стало відомо, що батьки пропонують розробити алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях і проводити періодичні

тренування з працівниками закладів освіти та здобувачами (наприклад, дії у разі виявлення підозрілого предмета, дії під час переміщення дітей до укриття тощо)[2, 225]. Виходячи з цього, Міністерство вдосконалює систему навчальних програм, зокрема включає в них матеріали з безпеки та медицини, щоб готувати учнів і студентів до можливих надзвичайних ситуацій. Також проводиться робота з підтримки педагогів та викладачів, щоб підвищити їхню кваліфікацію та готовність до надання психологічної підтримки учням та студентам.

Забезпечення фінансування є не менш важливим фактором у освітньому процесі. Міністерство повинно гарантувати, що освітні заклади в зоні конфлікту мають необхідні фінансові ресурси для функціонування. Це може включати в себе виділення додаткових коштів на відновлення та підтримку освітніх закладів, а також у цей список входить виділення коштів на облаштування укриттів.

Отже, під час війни Міністерство освіти і науки України зіткнулося з немалою кількістю викликів, проте швидко налаштувалося і почало сприяти забезпеченню нормального і відносно безпечного навчання для здобувачів освіти різних рівнів. Завдяки їхній діяльності навчальний процес, навіть в умовах війни, не занепадає, а навпаки розвивається і вдосконалюється, щоб бути доступним і комфортним для кожного учасника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. О.В. Назаренко «Організація навчального процесу в умовах воєнного стану». Збірник матеріалів II Форуму академічної спільноти «Освіта в умовах війни: реалії, виклики та шляхи подолання», 2022. С. 39-40. URL: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2022/09/Zbirnyk-materialiv-II-Forumu-akademichnoyi-spilnoty-OSVITA-V-UMOVAN-VIJNY.pdf> (дата звернення 10.11.2023)

2. В. Статівка, І. Захарова «Особливості управління навчальним процесом в умовах воєнного стану як складова професійної діяльності педагога». Науковий фаховий журнал «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології» №3, 2023. С. 219-238. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення 10.11.2023)

3. МОН України. Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта і наука України в умовах воєнного стану», 2023. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf> (дата звернення 10.11.2023)

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#n2> (дата звернення 10.11.2023)

ХАРАКТЕРИСТИКА ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Катерина ЖИЛА

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Прояви тероризму завжди існував у різних країнах, зокрема і в Україні. В умовах воєнного стану на території нашої держави тероризм з боку агресора став найактуальнішою проблемою. Жорстоке поводження з жінками та дітьми на тимчасово окупованих територіях, розстріл мирних жителів, звірства над українськими військовополоненими – усе це вимагає справедливого і такого ж жорсткого покарання.

Складність правового забезпечення боротьби з названою загрозою полягає у тому, що сучасний тероризм має велику різноманітність мотивацій, цілей та підходів. Проте у всіх випадках його прагненням є навмисне насилля або погроза таким насиллям, незважаючи ні на які закони чи моральні норми. При цьому завжди ставиться за мету викликати паніку серед населення, підірвати основи суспільного ладу або досягти політичних змін. Тероризм стає багатовекторним, багатоманітним за цілями та характером враження, перетворюючись нерідко у прибутковий бізнес через страждання та смерть людей, яка в дійсності виступає уже не як мета самого теракту, а як засіб, як інструмент [1].

Зважаючи на те, що під час війни випадки терористичної діяльності збільшуються, законодавство та заходи попередження тероризму необхідно удосконалювати. Зміни мають відбуватися у таких формах:

- посилення відповідальності за вчинення злочинів терористичного характеру;
- використання міжнародних конвенцій пов'язаних з боротьбою з тероризмом;
- забезпечення балансу між заходами безпеки та збереженням прав людини;
- контроль за фінансовими потоками (для уникнення фінансування тероризму);
- заходи для запобігання терористичним атакам, включаючи захист громадян, об'єктів інфраструктури та критичних систем;
- введення законів, спрямованих на запобігання процесу радикалізації та вербування осіб для участі в терористичних групах.

Крім того, в аспекті запобігання (обмеження) поширенню ідеологічних чинників тероризму необхідним вважається поставити питання про криміналізацію пропаганди ідеології терористичних організацій[2,26]. Оскільки поширення ідеї та схвалення до вчинення терористичних дій є першим етапом здійснення даних злочинів.

Головним у запобіганні та покаранні за вчинення терористичних дій є створення спеціальних органів, діяльність яких спрямована на боротьбу з тероризмом і охороною державної безпеки та захисту прав людей. В Україні даний орган має назву Антитерористичний центр при Службі безпеки України. До його повноважень входить: запобігання, виявлення та припинення тероризму, а також координація діяльності усіх суб'єктів боротьби з тероризмом.

Отже, ефективна боротьба з тероризмом вимагає співпраці та координації національних та міжнародних зусиль, але важливо враховувати, що деякі заходи можуть породжувати питання щодо захисту прав людини та приватності, тому дотримання принципів законності та прав людини залишається ключовим завданням в цій області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство юстиції України. Актуальні проблеми правового забезпечення боротьби з тероризмом. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_44 (дата звернення 10.11.2023)

2. Ю.Б. Данильченко «Актуальні проблеми вдосконалення правових засад протидії тероризму в Україні». Збірник «Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України», 2019. С. 26-27. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/11_04_2019/pdf/7.pdf (дата звернення 10.11.2023)

3. О.В. Кириченко «Основні напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення протидії злочинам терористичної спрямованості». Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах: стан, проблеми та перспективи», 2016. С. 72-75. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/20161103.pdf> (дата звернення 10.11.2023)

ПРО НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ, ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ, ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ В УКРАЇНІ

Володимир ІЛЬІН

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Завдання управління земельними ресурсами поділяються на завдання законодавчих та виконавчих органів влади на різних рівнях. Ці завдання реалізуються різними суб'єктами управління і мають важливі відмінності в залежності від проблем, що виникають у конкретних галузях та регіонах, і від їхніх майбутніх перспектив розвитку. Отже, необхідно ретельно розглянути завдання для різних відомств та регіонів з метою визначення ролі і місця кожного суб'єкта управління у конкретному регіоні, щоб уникнути дублювання дій або відсутності системи управління для важливих процесів землекористування.

Основні завдання державного управління земельними ресурсами включають[1]:

- наділення органів управління політичними та організаційно-регламентуючими функціями для забезпечення ефективного розвитку землекористування та суспільства в цілому [2];

- взаємоузгодження рішень органів державного управління;

- регулювання фінансової, природоохоронної та підприємницької діяльності суб'єктів земельних відносин за допомогою державних актів;

- забезпечення соціально-правового захисту суб'єктів земельних відносин;
- створення сприятливих умов для підприємництва і прогресивного розвитку суспільства;
- поліпшення використання і охорони земельних ресурсів;
- ведення державного земельного кадастру, організація землеустрою та моніторингу земель;
- здійснення державного контролю за використанням і охороною земель;
- створення правових, економічних і організаційних передумов для різних форм господарювання на землі.

Для виконання цих завдань необхідно забезпечити:

- прийняття необхідних нормативно-правових актів для регулювання земельних відносин на рівні держави, регіонів і місцевих органів самоврядування, відповідно до Конституції України;
- прийняття законодавчих актів, що регулюють земельні відносини в інших галузях народного господарства і забезпечення відповідності цих законів земельному законодавству;
- створення на державному рівні економічних, правових і організаційних передумов для регулювання, використання і охорони земель ринковими методами;
- створення структури системи органів управління земельними ресурсами на всіх рівнях адміністративно-територіальних утворень;
- фінансування поставлених завдань з раціонального та ефективного використання земель, включаючи формування системи державного земельного кадастру та підтримку його актуального стану;
- поділ земель на державну і комунальну власність;
- узаконення різноманітності та рівноправності всіх форм речових прав на землю.

Дії в управлінні земельними ресурсами можуть бути оформлені як конкретні заходи або функції [3].

Враховуючи розглянуті завдання управління, можна визначити функції, що пов'язані з реалізацією цих завдань за допомогою стандартних процедур управління.

Важливо враховувати, що управління земельними ресурсами може здійснюватися двома способами - безпосередньо і опосередковано [4]. Перше пов'язане з конкретними формами землекористування (земельними ділянками, інженерними спорудами, поселеннями, виробничими та рекреаційними центрами), друге - встановлює рамки у використанні землі через нормативно-правову базу. Опосередковане управління здійснюється постійно, в той час як безпосереднє має дискретний характер. Зазначені функції управління в цих напрямках можуть бути різними.

Правове регулювання оцінки земель здійснюється відповідно до Конституції України, Земельного кодексу України, Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», законів України та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до них [5].

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надати копію рішення, яке потребує зміни в даних державного земельного кадастру, органу виконавчої влади, відповідальному за земельні ресурси, не пізніше як за п'ять робочих днів після його прийняття [6].

Органи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень повинні автоматично передавати відомості про державну реєстрацію прав на земельну ділянку або її обмеження органу виконавчої влади, відповідальному за земельні ресурси, одночасно з такою реєстрацією для подальшого внесення в державний земельний кадастр.

Орган виконавчої влади, що відповідає за земельні ресурси, регулярно, не рідше як раз на п'ять робочих днів, передає органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та органам державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень відомості з державного земельного кадастру, необхідні для виконання ними своїх функцій згідно з чинним законодавством.

Передача інформації для ведення державного земельного кадастру здійснюється безоплатно.

Порядок обміну інформацією під час ведення державного земельного кадастру визначається Кабінетом Міністрів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/161-1.pdf>
2. <https://elearn.nubip.edu.ua/enrol/index.php?id=146>
3. <https://cutt.ly/JwnKOLbz>
4. <https://core.ac.uk/download/pdf/158567241.pdf>
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>
6. <https://ips.ligazakon.net/document/JF4P600A?an=69>

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ В УКРАЇНІ

Володимир ІЛЬІН

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Злочини проти волі, честі та гідності особи є серйозною соціально-правовою проблемою в Україні, яка включає в себе різні аспекти, від фізичного насильства до порушення особистої гідності. Серед таких порушень важливе місце займають сексуальне насильство, торгівля людьми, домашнє насильство, кіберзлочини та інші форми атак на особисті права та свободи[1].

Сексуальне насильство, зокрема, є однією з найбільш поширених форм злочинів проти волі в Україні. Жертвами часто стають жінки та діти. За останні роки значно зросла увага громадськості та владних структур до цієї проблеми, однак велика кількість випадків залишається неповідомленою та непокараною через соціокультурні бар'єри та страх жертв.

Торгівля людьми є іншою серйозною загрозою. Україна, як транзитна країна, стикається з проблемою незаконної торгівлі людьми для сексуальної експлуатації та примусової праці. Національні та міжнародні закони спрямовані на боротьбу з цим явищем, проте прогалини в системі контролю та недостатня усвідомленість громадськості чинять опір в розв'язанні цієї проблеми[2].

Домашнє насильство є ще однією важливою аспектом цієї теми. Законодавчі зміни в останні роки спрямовані на посилення захисту жертв та стримування насильства в сім'ї, проте проблема залишається актуальною через культурні стереотипи та відсутність ефективного впровадження законів.

Серйозна боротьба з торгівлею людьми вимагає співпраці не лише на національному рівні, а й на міжнародному. Ефективна координація з іншими країнами та міжнародними організаціями є важливою для перехоплення та покарання злочинців. Здійснення превентивних заходів, таких як освітня програма з усвідомлення ризиків та підвищення самосвідомості, також є ключовим аспектом боротьби з торгівлею людьми[3].

Щодо домашнього насильства, важливо підтримувати та розвивати існуючі законодавчі ініціативи, забезпечуючи їх ефективне впровадження та невідкладне покарання винних. Робота з громадськістю та надання психологічної підтримки для жертв допоможе в уникненні повторних випадків та відновленні порушених сімей[4].

У контексті кіберзлочинів, необхідно постійно вдосконалювати технічні та правові засоби для боротьби з цією загрозою. Кіберполіція та кібербезпека повинні долучити всі свої зусилля для виявлення та припинення інтернет-злочинів, що порушують волю, честь та гідність особи.

Актуальність проблеми злочинів проти волі, честі та гідності особи в Україні підтверджується численними випадками та статистикою. Відсутність адекватного реагування може призвести до серйозних наслідків, таких як травми для жертв, психологічні проблеми, руйнування сімей, та загроза правам та свободам людини. Підвищення свідомості та освіта є важливими інструментами для створення атмосфери невідповідності та неприйняття будь-яких форм порушення прав та гідності особи.

Також важливо враховувати зміни в сучасному суспільстві, такі як вплив інтернету та соціальних мереж на зростання кіберзлочинів. Це включає в себе онлайн-домагання, кібербулінг та розповсюдження порнографії без згоди. Специфіка цих злочинів вимагає сучасних рішень та стратегій для їх запобігання та припинення[5].

Злочини проти волі, честі та гідності особи в Україні вимагають негайного уваги та дій. Законодавчі зміни мають супроводжуватися широкою громадською кампанією для зміни стереотипів і підвищення усвідомленості про права та свободи людини. Систематичне навчання та підтримка для правоохоронних органів є ключовими для ефективності боротьби з цією проблемою.

Отже, активна участь громадськості, непередбачуваність правопорушникам та розвинута система покарань є обов'язковими складовими для забезпечення прав людини та збереження гідності в українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. - №5. – К., 2006.
2. Кримінальний кодекс України. – К., Алерта, 2015.
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально - процесуального кодексів України щодо використання дитини для жебракування» від 17 лютого 2009 р. // <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Закон України Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо злочинів проти волі, честі і гідності особи від 6 липня 2011р.//Голос України .- № 134 (5134).-26 липня 2011 р.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України, 5-те вид., переробл. та доповнень. / За ред.М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. – К.:Юридична думка.- 2008.

ПРЕДМЕТ СМАРТ-СІТІ ПРАВА

*Роман КІРІН, доктор юридичних наук, доцент
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова НАН України»*

Одним з перших засадничих документів новітнього європейського муніципального законодавства справедливо вважають Європейську хартію місцевого самоврядування, у ст. 3 якої місцеве самоврядування розглядається як право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення [1].

Подальший розвиток хартія отримала, у тому числі, й у положеннях Валенсійської Декларації «Європейська стратегія інновацій та належного врядування на місцевому рівні» (Strategy for Innovation and Good Governance at Local Level) [2], що була прийнята у березні 2008 р. та стала по суті практичним інструментом, який можна використовувати для створення синергії між усіма стейкхолдерами місцевого, регіонального, національного та/чи європейського рівня, з метою покращення якості місцевого управління відповідно до спільного бачення.

Саме на цей час припадає перші спроби втілення технології (системи, концепції) Smart City (далі – SC), яка почала набувати статусу всесвітньої тенденції і головною метою якої було визначено поліпшення якості життєдіяльності мешканців міста. Останнє, попри численні як вузькі так і широкі трактування, по-перше, базується на трьох вимірах її стану, а саме - комфорт, зручність та безпека міських жителів. По-друге, забезпечення їх «розумності» здійснюється шляхом створення та/або використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій і сервісів, які спрямовані на покращення соціально-економічної, інфраструктурної та екологічної стійкості міста. По-третє, в загальній множині SC-інструментів існує кілька «обов'язкових», які варті для використання більшістю міст України, а також «варіативні» - ті, які міста обирають самостійно в залежності від специфіки території, власного типу та/або актуальності наявних проблем.

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, де у завданні за напрямом «Посилення використання потенціалу розвитку середніх та малих міст», серед іншого, передбачено сприяння запровадженню інноваційних технологій у системи управління розвитком міст на засадах концепції SC, класифікує типи територій та типи міст наступним чином [3]: 1) агломерації; 2) великі міста; 3) середні міста; 4) малі міста; 5) монофункціональні міста; 6) сільські території у несприятливих умовах; 7) гірські території Українських Карпат; 8) макрорегіон «Азов-Чорне море»; 9) зони впливу міжнародних транспортних коридорів; 10) прикордонні регіони; 11) прикордонні території у несприятливих умовах; 12) тимчасово окуповані території України; 13) природоохоронні території та об'єкти.

Відповідаючи на питання «чи потрібні SC спеціальні закони, які сприятимуть їхньому розвитку?», «що таке SC-законодавство?», «чому ми повинні мати загальне регулювання, що регулює SC-стандарти?» Джеймі Рамос наводить такі, як уявляється слушні, аргументи [4]: - спеціальні закони потрібні, але рішення є складним, адже дискусійний є питання про тип регулювання, який повинен бути встановлений для того, щоб прокласти шлях до вирішення міських

проблем; - SC-законодавство - це низка правових законів (кодексів), які впливають на планування, розвиток і регулювання специфічних особливостей, що застосовуються до SC-концепції; - технологічні SC-виклики призвели до необхідності оновлення та розробки законів про міське середовище; - розробники регуляторної SC-політики повинні виходити за рамки їх очевидних і безпосередніх переваг, щоб охопити повну картину потенційного впливу на регуляторні та політичні процеси; - до надзвичайно важливих причин, які обумовлюють необхідність загального регулювання SC-стандартів, слід віднести: захист фундаментальних прав (від запобігання кібератакам до управління міською безпекою), сприяння досягненню цілей (нормативно-правова база визначає поведінку державного і приватного секторів), підтримка соціальної та економічної згуртованості (законодавча база для співіснування, яка сприяє колективному добробуту і перенаправляє інтереси та технологічний потенціал на зростання і користь громад).

Спробу врегулювати SC-відносини в Україні слід пов'язати із урядовою постановою, якою передбачалася реалізація проєкту «Місто - модель місцевого самоврядування» у м. Українка [5]. У напрямі «Запровадження сучасних інноваційних технологій муніципального управління» ним були визначені, у тому числі, й такі заходи як: а) запровадити систему менеджменту якості, яка з урахуванням вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2000 має сформувати стандарти надання таких послуг; б) завершення робот із створення єдиної загальноміської інформаційної системи «Електронне місто», яка забезпечить доступ фізичних і юридичних осіб до інформаційних послуг (електронна база даних про населення міста, соціальну інфраструктуру, внесення комунальних та інших платежів тощо; система електронних розрахунків у комунальній та інших сферах; електронний документообіг у виконавчому комітеті Української міськради; загальноміська система документообігу через локальну міську електронну мережу тощо).

Подальший розвиток джерельна база SC-права отримала у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, Концепції розвитку електронної демократії в Україні, Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України та інших нормативно-правових актах підзаконного рівня.

Отже, можна констатувати факт виникнення суспільних відносин, які потребують, можуть і вже частково врегульовані нормами кількох галузей права. Вважається, що забезпечити належну якість регулювання подібної сукупності відносин можна лише відносно відокремленим комплексом правових норм різної галузевої належності, які регулюють певний вид взаємопов'язаних, близьких за змістом суспільних відносин, що складають його предмет. Формування міжгалузевого інституту SC-права відбувається на перетині суміжних галузей права втілюючи функціональні та предметно-регулятивні міжгалузеві зв'язки. Дійсно, правове регулювання SC-відносин носить міжгалузевий характер, якому притаманне поєднання норм адміністративного, безпекового, муніципального, інформаційного, соціального, цифрового, господарського, житлово-комунального екологічного, транспортного, фінансового, цивільного, медичного, освітнього та інших галузей та інститутів права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнародний документ Ради Європи від 15.10.1985 р. Офіційний вісник України. 2015. № 24/№ 39, 2013, ст. 1418/ст. 718.

2. 15th Conference of European Ministers responsible for local and regional government (Valencia, 15-16 October 2007). Valencia Declaration Item to be considered by the GR-DEM at its meeting on 21 February 2008. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d47c5 (дата звернення: 26.10.2023).

3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. Офіційний вісник України. 2020. № 67, ст. 2155.

4. Jaime Ramos. What is Smart City Legislation? (August 31, 2023). URL: <https://tomorrow.city/a/what-is-smart-city-legislation#:~:text=A%20smart%20city%20law%20would,state%20or%20public%2Dprivate%20level> (дата звернення: 26.10.2023).

5. Про реалізацію у м. Українка Проекту «Місто - модель місцевого самоврядування» : постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2009 р. № 634. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.10.2023).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У СФЕРІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

*Людмила КІРІНА, юрист 1-ї категорії
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова НАН України»*

*Георгій ОЛЕЙНИКОВ, кандидат медичних наук, доцент
Територіально відокремлене відділення
«Кам'янська філія Академії Державної пенітенціарної служби»*

Право кожного на охорону здоров'я (далі – ОЗ), медичну допомогу (далі – МД) та медичне страхування є конституційним, адже людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. ОЗ забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм [1, ст. 3, 49].

Втім, за всі роки незалежності України так і не вдалося створити ефективну сферу ОЗ. Чинна система викликає справедливі нарікання як з боку населення, так і з боку медичного персоналу, дотепер вона не здатна належним чином задовольнити потреби населення у МД, забезпечити доступність, якість та своєчасність надання послуг з ОЗ, належний рівень профілактики захворюваності та смертності тощо [2, с. 3-4]. Більше того, на початку ХХІ ст. більшість країн світу також опинилися перед серйозними проблемами в галузі ОЗ, пов'язаними з демографічними і епідеміологічними викликами, посиленням соціально-економічної кризи, дефіцитом ресурсів, що супроводжувалися розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій (далі – ІКТ) і зростаючими запитами населення.

Тож, ще у 2005 р. Всесвітня асамблея ОЗ визнала електронну систему ОЗ (далі – ЕСОЗ) способом досягнення рентабельного та безпечного використання

інформаційних (далі – ІТ) та ІКТ для ОЗ та суміжних галузей і закликала свої держави-члени розглянути можливість розробки довгострокових стратегічних планів розвитку та впровадження ЕСОЗ, послуг та інфраструктури у своїх секторах ОЗ [3, с.5].

Відтак експерти Всесвітньої організації ОЗ (далі – ВООЗ), у співпраці з представниками сфери ОЗ Європейського регіону, закликали керівництва країн до запровадження державних програм щодо покращення здоров'я населення та доступності послуг з ОЗ [4]. Проте цей заклик в Україні, в силу низки об'єктивних та суб'єктивних обставин, занадто довго аналізували і лише 25 листопада 2016 р. в Міністерстві охорони здоров'я України (далі – МОЗ) відбулось підписання Меморандуму щодо намірів співпраці у побудові в Україні прозорої та ефективної ЕСОЗ.

Тож, можна стверджувати, що виокремлення етапів становлення законодавства щодо забезпечення цифрової трансформації системи ОЗ (далі – СОЗ) в Україні має базуватися на комплексному критерії, який включає зміст заходів медичного, лікувального, фармацевтичного, інформаційного, соціального, адміністративного, безпекового, господарського, конкурентного, фінансово-економічного спрямування, заснованих на використанні ІТ та ІКТ, а також зміст базового нормативно-правового акту (сукупності актів), покликаного врегулювати міжгалузеву спільноту відносин, які виникають та відбуваються у сфері цифровізації ОЗ. Таким чином, у часовому вимірі перший, підготовчий період, в основу якого покладені міжнародні акти ВООЗ та акти медичного права Європейського Союзу, можна визначити з 2005 по 2016 рр., по завершенні якого розпочався другий період процесу, що досліджується.

Як зазначалось під час заходу з підписання Меморандуму, протягом останніх 10 років про створення ЕСОЗ тривали розмови, однак вони були безрезультатними через спроби держави самотужки вирішити цю складну та дорогавартісну задачу. Тож команда МОЗ пішла іншим шляхом, запустивши співпрацю з публічною ініціативою, яка складається із представників медичного та ІТ-бізнесу, громадських організацій, профільних експертів, науковців та державних органів. МОЗ задекларувало, що бачить роль держави на ринку електронного здоров'я в розробці стандартів, політик та протоколів обміну даними, регулюванні та гарантуванні безпечності зберігання медичних даних пацієнтів [5].

Практично одразу після підписання Меморандуму Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) була схвалена Концепція реформи фінансування СОЗ [6], в якій зазначено, що реформа СОЗ має передбачати кардинальні якісні зміни всіх функцій СОЗ: - управління СОЗ; - забезпечення СОЗ відповідними ресурсами, фінансування, надання вироблених СОЗ послуг. При цьому в Концепції були визначені й основні проблеми у фінансуванні СОЗ, які потребують розв'язання, а саме: 1) катастрофічна фінансова незахищеність пацієнтів; 2) низька якість та ефективність надання послуг; 3) неефективне витрачання бюджетних коштів.

Завдання реформи, визначені Концепцією для подолання вказаних проблем, мали бути реалізованим у три етапи: - підготовчий етап (2017 р.); - етап впровадження (2018-2019 рр.); - етап інтеграції (2020 р); та полягали у наступному: 1) впровадження державного гарантованого пакета МД; 2) створення єдиного національного замовника медичних послуг; 3) створення нових можливостей для здійснення місцевою владою повноважень у сфері ОЗ; 4) автономізація постачальників МД; 5) запровадження принципу «гроші ходять за пацієнтом»; 6) розбудова сучасної системи управління медичною інформацією.

Слід відзначити, що формування цього періоду медичного цифрового законодавства відбувалося доволі специфічно, адже між схваленням зазначеної Концепції та затвердженням плану заходів з її реалізації (розпорядження КМУ від 15.11.2017 р. № 821-р.), а також схваленням Концепції реформування закупівель лікарських засобів та медичних виробів, допоміжних засобів, інших товарів медичного призначення (розпорядження КМУ від 23.08.2017 р. № 582 в редакції розпорядження КМУ від 26.09.2018 р. № 720-р) був прийнятий і базовий законодавчий акт у вигляді Закону України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
2. Попченко Т.П. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: організаційне, нормативно-правове та фінансово-економічне забезпечення. *Аналітична доповідь*. К., НІСД, 2011. 41 с.
3. Implementing eHealth in Developing Countriesl. Guidance and Principles. *International Telecommunication Union (ITU), Geneva*. 2008. 53 р. URL: https://www.itu.int/ITU-D/cyb/app/docs/e-Health_prefinal_15092008.PDF (дата звернення: 27.10.2023).
4. Regional Committee for Europe, 59th session. (2009). Fifty-ninth session of the Regional Committee for Europe: Copenhagen, 14–17 September 2009: report of the fifty-ninth session of the Regional Committee for Europe. World Health Organization. Regional Office for Europe. 77 р. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/343067> (дата звернення: 27.10.2023).
5. МОЗ України та представники громадської ініціативи підписали меморандум щодо співпраці в розробці e-health (25.11.2016 р.) URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249527209> (дата звернення: 27.10.2023).
6. Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 2, ст. 50.

ДЕРЖАВНЕ ТА ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анастасія КЛИМЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

У сучасних умовах відбувається трансформація в структурі земельних ресурсів, тому необхідно сформувати раціональні механізми управління земельними ресурсами, які залежать від таких чинників: стратегічні ресурси держави (ураховуючи загострення глобальних проблем продовольчої безпеки, якості харчування й стану розвитку сільського господарства), земельні ресурси, що формують просторовий базис соціально економічного розвитку, головний засіб виробництва у сфері сільського господарства, земля, як природна скарбниця мінерально-сировинних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування промисловості та економіки, це середовище формування національних багатств України, що перебуває під особливою охороною держави [1].

Завдання управління земельними ресурсами на кожному рівні поділяються на завдання законодавчих і виконавчих органів влади. Завдання управління реалізуються всіма суб'єктами управління, мають істотні розходження стосовно до проблем забезпечення життєдіяльності конкретних галузей, регіонів і перспектив їх розвитку [2].

В умовах ринкової економіки логічно виникає питання, чи повинна держава втручатися у процес використання природних ресурсів, або лише необхідно, щоб запрацювали закони, ринкові механізми.

Перша підстава державного управління землекористуванням полягає в тому, що земля, як і інші природні ресурси, відповідно до ст. 13 Конституції України, є об'єктом права власності Українського народу, тобто є колективним благом. Колективне благо споживається колективно (наприклад, землі державної або комунальної власності) або не споживається взагалі. Не можна передати всі землі у приватну власність, оскільки завжди мають залишитися місця загального користування, відпочинку та ін.

Конституція визначає: "Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону". Право власності на природні ресурси, виходячи з конституційних положень, передбачене в таких формах: право власності Українського народу (ст. 13), право державної власності на землю (ч. 1. ст. 13), право громадян і юридичних осіб (ст. 14), право власності територіальних громад на землю, природні ресурси (ч. 1 ст. 13 і ч. 1 ст. 142). Конституція України визнає право кожного на володіння, користування і розпорядження своєю власністю (ч. 1. ст. 41). Держава особливо придатна для забезпечення колективним благом: вона може запровадити систему, що регулює колективне використання ресурсу (землі) – податки, збори, вільний доступ, штрафи, умови, правила[3].

Проблема управління та контролю за земельними ресурсами завжди була та є актуальною, підставою чого є те, що земля – основа будь-якого виробництва. Різниця полягає в тому, що у сфері несільськогосподарського виробництва землі відводиться пасивна, другорядна роль, а в лісовому господарстві та сільськогосподарському вона виступає головним засобом виробництва. Україна – сільськогосподарська країна. Якщо розглядати всі наявні землі нашої держави, то можна зробити такий розподіл: сільськогосподарські землі – 42 731,5 тис. га; ліси та інші лісовкриті площі – 10 630,3 тис. га; забудовані землі – 2 550,4 тис. га; відкриті заболочені землі – 982,6 тис. га; сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом – 17,9 тис. га; відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри, інші) – 1 015,8 тис. га; води (території, що покриті поверхневими водами) – 2 426,4 тис. га. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах ринкової економіки, оскільки в цей період законодавчо закріплюються різні форми власності на землю і господарювання на ній [4].

За період 2015–2019 рр. в Україні створено 899 ОТГ, де проживає 9,5 млн осіб, або 27 % населення країни, на площі 217,5 тис. км², що становить 38,9 % загальної площі земель. З набранням чинності Земельного Кодексу України (2002 р.) місцевим громадам підпорядковувалися лише землі в межах населених пунктів, що становили близько 12 % території країни, а 88 % земель були в розпорядженні державних органів влади, які мали здавати їх в оренду. За публічним звітом Держгеокадастру України у 2017 р. від оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення надійшло 118,7 млн. грн, а витрати на утримання Держгеокадастру в цей рік становили близько 1 млрд. грн. Публічне

управління землями за допомогою геоінформаційних технологій дає ОТГ можливість планувати територію, безпечно жити і вести відкритий діалог з бізнесом і громадськістю про раціональні способи використання ресурсів, ефективну й легальну оренду земель, запровадження бізнес-проектів у громадах.

Проте, державні органи працюють передусім на відомчі інтереси створення фондів і архівів з розбіжністю даних, зокрема кадастру і реєстру прав, що ведуться відокремлене й мають відхилення. Брак оприлюднених публікації даних та обміну інформацією між державними системами є підґрунтям для корупційних тіньових схем щодо зміни власників і користувачів землі. Проте не зареєстровані в Державному земельному кадастрі України понад 80% державних земель не дають можливості громадам самостійно й повноцінно проконтролювати, скільки та яких земель має бути передано. Тому інколи передаються землі з накладанням на площах та які раніше передані в користування. На одну земельну ділянку можуть видавати по два державних акти, або дублювати кадастрові номери [5].

Також у 2020 році за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках ініціативи EASTERN PARTNERSHIP CIVIL SOCIETY FACILITY був реалізований проєкт: «Прозорі землі: залучення громадян для прозорого управління земельними ресурсами громад України». Мета проєкту – сприяти залученню громадян для прозорого та ефективного управління землею в громадах, впровадженню високоякісних ІТ-рішень, забезпеченню доступу до інформації про земельні ресурси [6].

З огляду на складний характер земельних відносин, котрі у всій своїй різноманітності реалізуються як сукупність публічних та приватних елементів, можемо говорити, що державне управління стосується всіх земельних ресурсів, однак різною мірою та різними формами. У процесі змін та оновлення сфери управління та земельної політики в Україні варто виокремити нагальні напрями вдосконалення державного управління земельними ресурсами.

По-перше, оскільки механізм державного регулювання земельних ресурсів реалізується за допомогою системи державного управління землями, всі функції котрого нерозривно пов'язані між собою, є необхідним створення загальноприйнятого поняття «земельні ресурси» з відповідним затвердженням у нормативно-правових документах для всіх напрямів діяльності відповідних державних органів. Це стосується насамперед таких функцій, як земельно-кадастрова діяльність та землеустрій.

По-друге, типовими проблемами громад є обмеження доступу до даних Державного земельного кадастру України, невизначеність меж території, а відповідно й неможливість розпоряджатися землями за межами населених пунктів, планувати свою діяльність через брак інформації про земельні ресурси, місцезнаходження нерозподілених (незатребуваних) земельних ділянок, режимних об'єктів та зон обмежень навколо них, неточність показників кількості й місця розташування земель державної власності, невизначеності їхнього правового статусу, недоотримання надходжень до місцевого бюджету від плати за землю, брак процедур, досвіду й інструментів для ефективного управління земельними ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Семенчук І. М. Особливості управління земельними ресурсами в Україні [Електронний ресурс] / І. М. Семенчук, В. А. Рощенко, Д. Р. Шаповаленко, //

АГРОСВІТ № 1, 2018. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.agrosvit.info/pdf/1_2018/5.pdf.

2. Основні завдання, функції та принципи управління земельними ресурсами [Електронний ресурс] // Студентська бібліотека. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://buklib.net/books/35325/>.

3. Ботезат О. П. Земельні ресурси як об'єкт державного управління [Електронний ресурс] / О. П. Ботезат // Державне управління, 2009 р., № 4. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2009/4.pdf.

4. Андріяш В. Управління земельними ресурсами: поняття, зміст та особливості [Електронний ресурс] / В. Андріяш, Н. Громадська, О. Малікіна // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис.. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/391/330>.

5. Россоха В. В. Управління земельними ресурсами як чинник формування об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс] / В. В. Россоха. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3fb67fd9-6ec9-4f2f-864b-ac2d594db6a1/content>.

6. Смілянець О. Залучення громадян для управління земельними ресурсами у громадах - результати дослідження [Електронний ресурс] / Олександра Смілянець. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/news/13409>.

НАЙМАСШТАБНІШІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анастасія КЛИМЕНКО

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

З 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 на всій території України запроваджено військовий стан, який передбачає особливий правовий режим, що вводиться в Україні у зв'язку зі збройною агресією Росії проти України. В умовах російсько-української війни права людини щодня зазнають нищівних ударів. Національні правоохоронні органи з початку повномасштабного вторгнення зафіксували понад 70 тисяч воєнних злочинів. Незалежна міжнародна слідча комісія ООН по Україні встановила, що російська влада причетна до вчинення численних воєнних злочинів. [1]

З перших днів повномасштабного російського вторгнення українці стають жертвами і свідками невинуватеної жорстокості, нелюдського поводження й численних воєнних злочинів з боку росіян, які тільки відомі людству. Обстріли міст і гуманітарних коридорів, окупація і геноцид, мінування територій та людей, руйнування цивільної інфраструктури, катування, сексуальне насильство, масові вбивства мирних мешканців, депортації, викрадення дітей, жорстоке поводження з військовополоненими та інші воєнні злочини росіян – дотепер важко уявити, що в сучасному світі, де країни змагаються за економічне й технологічне лідерство, є місце такому звірству. [2]

Воєнні злочини Росії в Україні розслідують Нацполіція, СБУ, ДБР, НАБУ. Процесуальне керівництво здійснює Офіс Генпрокурора. Органи прокуратури представляють сторону обвинувачення у судах та слідкують за дотриманням законів, міжнародних норм та практик під час документування воєнних злочинів. Таким чином ці докази можуть бути представлені як в українських, так і в міжнародних судах. [3]

Після звільнення від російських військ Ірпіня (28 березня), Бучі, Гостомеля (31 березня) та Бородянки (1 квітня) на Київщині, світ приголомшили шокуючі кадри злочинів окупантів, які стали свідченням порушення усіх норм міжнародного гуманітарного права: вщент зруйнована цивільна інфраструктура, сотні вбитих мирних жителів зі слідами катувань. Кількість виявлених тіл загиблих цивільних у результаті російської агресії у Київській області станом на 10 квітня, за словами Генерального прокурора України І. Венедіктової становить щонайменше 1222 особи. Найбільшу кількість загиблих зафіксовано у Бучі. За даними прес-служби поліції Київщини, станом на 16 квітня у Бучі було знайдено понад 420 тіл людей. Однак ця цифра не є остаточною, зауважив начальник поліції Київської області А. Небитов: «...люди повертаються і знаходять у себе у домівках тимчасові захоронення і складування трупів, тобто, у підвалі, колодязі, і так далі». Масові вбивства у Бучі, які є очевидними воєнними злочинами РФ увійшли в історію під назвою «Бучанська різанина». [4]

У Маріуполі минулою весною знищено половину житлових будинків та 90% інфраструктури. Кількість загиблих мирних жителів неможливо порахувати. Радник маріупольського мера Петро Андрющенко називав приблизну цифру жертв — понад 22 тис., інші джерела налічили 87 тис. загиблих. Аби приховати сліди цього злочину, росіяни зносять пошкоджені будівлі. У Луганській області під час боїв майже повністю зруйновано Северодонецьк, Попасну, Рубіжне, Щастя, Кременну. Лисичанськ зазнав руйнувань на 60%. На Донеччині практично одні руїни залишилися від Волновахи, Вугледара, Мар'їнки, Лимана. Фактично знищено Соледар. [5]

Місто Бахмут. Російські окупанти повністю знесли з лиця землі місто Бахмут Донецької області. Саме там останнім часом точилися найзапекліші бої. Битва за Бахмут стала найкровопролитніша з початку російського вторгнення в Україну, і найкривавішою битвою піхоти з часів Другої світової війни. [6]

Розстріл залізничного вокзалу в Краматорську. 61 людина загинула (серед них п'ятеро дітей), 114 — дістали поранення внаслідок обстрілу російськими військами вокзалу в Краматорську на Донеччині 8 квітня. Експертиза СБУ показала, що ракетний обстріл залізничного вокзалу у Краматорську здійснили з окупованої частини Донеччини. «Під час ракетного удару на вокзалі перебували тисячі людей, адже відбувається евакуація жителів Донеччини до більш безпечних областей України. Рашисти добре знали, куди цілять і чого хочуть: вони хочуть взяти у заручники якомога більше мирних людей, хочуть знищити все українське», — написав голова Донецької ОВА Павло Кириленко у своєму Telegram-каналі.

Сексуальне насильство. 19 лютого 2023 року Генеральний прокурор Андрій Костін у Мюнхені провів зустріч з депутаткою парламенту Великої Британії Алісією Кернс. Мова йшла про численні міжнародні злочини, вчинені армією держави-агресора в Україні. Зокрема сексуальне насильство. Як повідомлялося раніше, від злочинів сексуального характеру на територіях, які були тимчасово

окупованими рашистами, постраждали жінки, чоловіки, діти, літні люди віком від 4 до 85 років.

Ракетний удар по селу Гроза у Харківській області 5 жовтня став найбільшим за кількістю жертв у 2023 році в Україні та найбільшим за весь час повномасштабного вторгнення у регіоні. Село Гроза розташоване у Куп'янському районі, за 35 км від лінії фронту. Вибух тут пролунав 5 жовтня о 13:24. Російські військові вдарили ракетою "Іскандер" по приміщенню магазину-кафе. Загинула 51 людина, шестеро — поранені. Торік село перебувало в окупації. Останнім часом, за даними прокуратури Харківської області, у Грозах проживали близько сотні людей. [7]

Загибель бійців 128 ОГШБ 3 листопада 2023р. Російські агресори вдарили ракетою по скупченню військових 128-ї окремої гірсько-штурмової Закарпатської бригади. Воїнів зібрали та вишикували для урочистостей з нагоди Дня ракетних військ та артилерії. [8]

Таким чином, ми приходимо до висновків, що актуальність теми воєнних злочинів в Україні в умовах російсько-української війни є надзвичайно високою. Зрозумівши контекст і значення лексики офіційної російської риторики, якою супроводжуються вбивства, тортури, нелюдське поводження та переслідування українців, русифікація українських дітей та широкомасштабне знищення критичної інфраструктури України, неможливо не побачити геноцидальної сутності російської війни проти України та її народу. Діяння Російської Федерації, вчинені під час повномасштабного вторгнення в Україну, справді спрямовані на принаймні часткове знищення української нації, а отже, є геноцидом. Важливо акцентувати, що геноцид українців як політичної нації з боку рф має глибокі історичні корені та психологічні причини. Підсумовуючи, варто зауважити, що воєнна загроза з боку росії – це не просто загроза територіальній цілісності, державному суверенітету України. Це загроза екзистенціального порядку, що втілюється у практиці геноциду. І вкрай важливо врахувати динамізм та багатоплановість цього злочину, відобразити це у складових національних та міжнародних механізмів кримінальної юстиції, забезпечити, зрештою, притягнення винних до кримінальної відповідальності за геноцид, унеможливити його повторення в майбутньому. [9]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Посилення відповідальності за окремі кримінальні правопорушення, вчинені під час воєнного стану [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://jurfem.com.ua/posylennya-vidpovidalnosty-za-okremy-kryminalny-pravoporushennya-pid-chas-voennoho-stanu/>.

2. Злочини проти людяності в Україні: відмінність від воєнних злочинів та проблематика притягнення до відповідальності [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/218905_zlochiny-proti-lyudyanyost-v-ukran-vdmnnst-vd-vonnikh-zlochinv-ta-problematika-prityagnennya-do-vidpovidalnost.

3. Воєнні злочини рф в Україні [Електронний ресурс] // Суспільні новини. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/523271-voenni-zlocini-rf-v-ukraini-gromadski-organizacii-so-dokumentuut-ih-ta-zbiraut-svidcenna-dla-tribunalu/>.

4. Щигельська Г. Воєнні злочини росії проти цивільного населення у київській області [Електронний ресурс] / Г. Щигельська, Н. Перець – Режим доступу до ресурсу: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/37887/2/MCTD_2022_Shchyhelska_H-Russian_war_crimes_against_67-69.pdf.

5. ТОП-20 воєнних злочинів рашистів під час широкомасштабної агресії проти України [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2023/02/21/top-20-voyennyh-zlochyniv-rashystiv-pid-chas-shyrokomasshtabnoyi-agresiyi-protu-ukrayiny/>.

6. "Бахмута більше не існує": у мережі показали останні знімки міста [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rbc.ua/rus/styler/bahmuta-bilshe-islue-merezhi-pokazali-ostanni-1687777848.html>.

7. Удар з найбільшою кількістю загиблих на Харківщині з початку війни [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/578521-udar-z-najbilsou-kilkistu-zagiblih-na-harkivsini-z-pocatku-vtorgnenna-svidcenna-ocevidciv-pro-ataku-sela-groza/>.

8. Ракетний удар по місцю знаходження військових 128-ї бригади [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://rubryka.com/2023/11/05/u-merezhi-z-yavylosya-video-raketnogo-udaru-po-mistsyu-znahodzhennya-vijskovykh-128-yi-brygady/>.

9. Війна росії проти України як геноцид українського народу [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <http://nrplaw.ukma.edu.ua/article/view/289958/283406>.

10. Сокурєнко В. В. Війна росії проти України – геноцид українського народу [Електронний ресурс] / Валерій Васильович СОКУРЄНКО. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6c0f35d9-5396-4de3-93a1-d13aac398670/content>.

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНО-КАДАСТРОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Єлена КОБИЛКА

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Державний земельний кадастр реалізує інформацію про землю, а саме її правовий, природний і господарський стан.

І так, як зазначає ч. 2 ст. 50 Конституції України: «кожен громадянин має право вільного доступу до інформації про стан довкілля, а також про право на її поширення, і така інформація не повинна бути засекречена» [1].

Закон України від 07 липня 2011 р. «Про Державний земельний кадастр» регулює правові, економічні та організаційні основи діяльності у сфері ведення Державного земельного кадастру [2].

Метою ведення Державного земельного кадастру виступає інформаційне забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб при: регулюванні земельних відносин; управлінні земельними ресурсами; організації раціонального використання й охорони земель; здійсненні землеустрою; проведенні оцінки землі; формуванні і веденні містобудівного кадастру, кадастрів інших природних ресурсів; справлянні плати за землю [2].

Можна з впевненістю сказати, що в цілому галузь земельно-кадастрової документації потребує значних змін та удосконалення законодавства у сфері земельно-кадастрових відносин.

На сьогодні існують певні проблеми у сфері обліку якісного стану земель. Адже, як власники, так і користувачі земельних ділянок здебільшого ігнорують виконання покладених на них обов'язків щодо своєчасного надання органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування інформації про стан земель. Так само відомості щодо якісного стану земельних ресурсів є частково застарілими та не достовірними. Узагальнена база про стан ґрунтового покриву теж відсутня [3].

В умовах ведення повномасштабної війни на території України дана проблема набуває ще більш важливий сенс. Адже відповідно до ст. 283 Податкового кодексу України не підлягають оподаткуванню земельним податком земельні ділянки, забруднені вибухонебезпечними предметами, земельні ділянки, що перебувають у консервації, або землі сільськогосподарських угідь, які перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння [4].

Варто додати, що у всіх вище вказаних випадках це є й підставою для ненарахування земельного податку. Шляхами вирішення даної проблеми можуть стати, як економічне стимулювання (позитивне або негативне) за виконання чи невиконання вказаного вище обов'язку, так і запровадження заходів відповідальності, насамперед, адміністративної, за такі дії.

Враховуючи викладене потрібно зазначити, що важливу роль відіграє врегулювання земельно-кадастрової діяльності в належному вигляді, щоб отримати – своєчасне, ефективне й повне оновлення Державного земельного кадастру шляхом внесення чітких й достовірних відомостей про об'єкти ДЗК, забезпечити їх доступність, задля виконання своїх функцій органами державної влади та місцевого самоврядування, гарантування прав фізичних, юридичних осіб і держави зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 06.10.2023).
2. Про Державний земельний кадастр. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення: 06.10.2023).
3. Тихенко О. В. Проблеми ведення обліку якості земель у системі державного земельного кадастру України. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2016. № 3. С. 35.
4. Податковий кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 06.10.2023).

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Єлена КОБИЛКА

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

З початком повномасштабної війни на території нашої країни стало актуальним питання про відповідальність за колабораційну діяльність.

Згідно цього від 13 березня 2022 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної

відповідальності за колабораційну діяльність» було доповнено Кримінальний кодекс України [1].

Визначення поняття колабораційної діяльності зазначено в статті 111-1 Кримінального кодексу України, відповідно якої відтепер, визнаються злочинними наступні діяння:

1. Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України [2].

2. Публічні заклики громадянином України до:

- підтримки рішень та/або дій держави-агресора,
- підтримки збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора,
- співпраці з державою-агресором,
- співпраці зі збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора,
- невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України,
- незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території [2].

3. Здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти з метою:

- сприяння здійсненню збройної агресії проти України,
- встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України,
- уникнення відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України [2].

4. Здійснення громадянином України дій, спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти [2].

5. Передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора [2].

6. Проведення господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора [2].

7. Організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах [2].

8. Добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території [2].

9. Добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України [2].

Кримінальним кодексом України передбачено наступні види покарань, що можуть застосовуватись за вчинені вищесказані злочини: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років, але якщо перелічені дії призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, то вони караються позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі.

Отже, в даному дослідженні були досліджені діяння, які визнаються колабораційною діяльністю та яка відповідальність за колабораційну діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 12.11.2023).
2. Кримінальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n721> (дата звернення: 12.11.2023).

ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ВИКОРИСТАННЯ ОКРЕМИХ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Олексій КОЗОВИЙ

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Сьогодні екологічна безпека становить одну з фундаментальних складових національної безпеки України. На сучасному етапі розвитку цивілізації надзвичайно гострою стала проблема ресурсно-екологічної безпеки існування людства. При цьому зазначена проблема, на нашу думку, не може бути вирішена як за допомогою силових методів, так і односторонніх дій будь-якої країни, оскільки сьогодні мають місце тісна ресурсно-екологічна взаємозалежність усіх держав світу та тотальний, всезростаючий транскордонний антропогенний вплив на біосферу Землі в цілому.

Відповідно до положень Концепції національної безпеки України, пріоритети державної політики в галузі охорони навколишнього середовища та

природних ресурсів визначаються «Основними напрямками державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки», затвердженими Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998р. № 188-98-ВР.

До основних пріоритетів охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів належать:

- гарантування екологічної безпеки ядерних об'єктів і радіаційного захисту населення та довкілля, зведення до мінімуму шкідливого впливу наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;

- поліпшення екологічного стану басейнів рік України та якості питної води;

- стабілізація та поліпшення екологічного стану в містах і промислових центрах Донецько-Придніпровського регіону;

- будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних споруд;

- запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів і поліпшення їх екологічного стану;

- формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

- збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, заповідна справа.

Для досягнення цього передбачається вирішення таких завдань:

- зменшення до мінімуму рівня радіаційного забруднення;

- захист повітряного басейну від забруднення, насамперед у великих містах і промислових центрах;

- захист і збереження земельних ресурсів від забруднення, виснаження і нераціонального використання;

- збереження і розширення територій з природним станом ландшафту, посилення природоохоронної діяльності на заповідних і рекреаційних територіях;

- підвищення стійкості та екологічних функцій лісів;

- знешкодження, утилізація та захоронення промислових та побутових відходів;

- запобігання забрудненню морських і внутрішніх вод, зменшення та припинення скиду забруднених стічних вод у водні об'єкти, захист підземних вод від забруднення;

- збереження та відродження малих річок, здійснення управління водними ресурсами на основі басейнового принципу;

- завершення створення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища;

- створення системи прогнозування, запобігання та оперативних дій у разі надзвичайних ситуацій природного і природно-техногенного походження;

- забезпечення екологічного супроводу процесу конверсії військово-промислового комплексу;

- здійснення заходів щодо екологічного контролю за діяльністю Збройних Сил України;

- розробка механізмів реалізації схем природокористування;

- впровадження дійових економічних складових впливу на систему природокористування;

- створення системи екологічної освіти, виховання та інформування.

Державна політика у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки реалізується через окремі міждержавні, державні, галузеві, регіональні та місцеві програми, які спрямовуються на втілення визначених пріоритетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагорна О. О.; Мітусова К. С.; Логінова М. В. Екологічне право у схемах визначення Курс лекцій посібник для університету внутрішніх справ 19.05.2022р
2. Заржицький, О.С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України Національний гірничий університет, 2012. – 200 с.
3. Постанова від 05.03.1998 № 188/98-ВР.

ПІДСТАВИ ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ ОБ'ЄКТИ

Лілія КОЛОМІЄЦЬ

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Припинення права власності на природні ресурси та їх набуття ґрунтуються на певних юридичних фактах. Основних підстав чотири:

- припинення існування суб'єкта права власності (втрата, смерть);
- припинення існування суб'єкта права власності (смерть громадянина, ліквідація юридичної особи);
- добровільна відмова від права власності (продаж, дарування);
- примусове відчуження природних об'єктів всупереч волі власника з підстав, передбачених законом (вилучення природних об'єктів, що використовуються безгосподарно або таким чином, що призводить до їх знищення) [1].

Державна власність на природні ресурси може бути припинена лише у разі передачі їх у комунальну або приватну власність. Іншими словами, державна власність не може бути примусово припинена без добровільної згоди власника. Державна власність не може бути припинена на певні природні об'єкти. Це стосується об'єктів, що мають особливу природоохоронну, наукову або естетичну цінність. До них належать тварини, занесені до Червоної книги України, родючі землі особливої цінності та землі з природними історико-культурними об'єктами [2].

Припинення права приватної власності або зменшення природних ресурсів чи їх частини можливе лише у випадках, прямо передбачених законом. Екологічний кодекс вичерпно перераховує підстави припинення права власності та встановлює процедуру припинення.

Припинення права власності здійснюється за рішенням відповідного органу у разі добровільної відмови власника, передачі (продажу) природного об'єкта або його викупу з мотивів державної чи суспільної необхідності. Якщо власник природного об'єкта не погоджується на викуп, припинення права власності відбувається в судовому порядку.

Несплата податків у строки, встановлені законодавством України, використання природних об'єктів способом, що призводить до погіршення їх

стану, знищення, забруднення, псування або екологічної деградації, використання не за цільовим призначенням, невикористання в установленому порядку [3].

У разі самовільного, необґрунтованого або забруднюючого використання природних об'єктів або систематичної несплати зборів за природні об'єкти Державне головне управління охорони використання природних ресурсів або фінансовий орган зобов'язані письмово повідомити власника про необхідність усунення цих порушень протягом одного місяця. Якщо порушення не будуть усунуті протягом цього терміну, порушник підлягає адміністративному стягненню в установленому порядку і йому надається додатковий термін в один місяць для усунення порушення. Якщо протягом цього строку правопорушення не буде усунуто, відповідні органи подають відповідним місцевим радам народних депутатів або прокурору свої заходи та висновки про необхідність припинення права власності на природні об'єкти.

На підставі цих матеріалів місцеві народні депутати, прокурори або органи управління тваринним світом можуть звернутися до суду або арбітражного суду з позовом про припинення права власності на природний об'єкт. Рішення суду з цього питання є остаточним [4].

Підставами припинення права власності на природні ресурси (прямо не визначеними в чинному природоохоронному законодавстві) є, наприклад, ліквідація підприємства, організації чи об'єднання, смерть особи або ліквідація (знищення) природного об'єкта.

Право власності на природні об'єкти також може припинятися внаслідок юридичних фактів, які не можна віднести до акту розпорядження самим природним об'єктом. Земельний кодекс України передбачає перехід права власності на земельні ділянки разом із правом власності на будівлі та споруди, що на них розміщені. Таким чином, правова доля земельної ділянки замінює правову долю будівлі або споруди, а право власності на земельну ділянку припиняється або змінюється на підставі припинення або зміни права власності. Однак, якщо інше не передбачено договором про передачу та якщо не змінюється цільове призначення земельної ділянки. Право власності на природні ресурси припиняється шляхом вилучення або викупу.

Земельні ділянки, що перебувають у приватній власності, можуть бути вилучені за згодою власника [5].

Припинення права власності на природні об'єкти шляхом конфіскації може мати місце в судовому порядку за позовом місцевої ради, органу управління в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу або прокурора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейцев В.І. Екологічне право: Курс лекцій: Навч. посібник для юридичних факультетів вузів. – К.: Вентурі, 1996. – 208 с.
2. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища. – К.: Знання, 2000. – 203 с.
3. Балюк Г.І. Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 192 с.
4. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва О.Ю. Екологічне право України: Навч. посібник. – К.: Атіка, 2000. – 216 с.
5. Курило В.І., Моторіна Т.С. Основи земельного права України: Навч. посіб. / За заг. ред. В.З. Янчука. – К.: Магістр-XXI сторіччя, 2006. – 160 с.

ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЇ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Лілія КОЛОМІЄЦЬ

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Протягом останніх років Україна стикнулася з низкою масштабних трагедій, які вперше в історії держави випробували націю. Кінець 2019 року запам'ятався пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, що швидко поширилася світом, забравши мільйони людських життів. Лютий 2022 року приніс жакливу воєнну агресію Російської Федерації проти України, яка триває й донині. Сучасний реальний стан справ охопив усі сфери суспільного життя, вимагаючи термінової перебудови чинного законодавства для відповіді на виклики часу та введення нових, сучасних механізмів організації праці в умовах воєнного стану.

Війна в Україні викликала глибокі зміни у соціально-трудої сфері через примусову трансформацію зайнятості населення. Обмеження, налагоджені військовим конфліктом, змусили громадян працювати віддалено, включаючи роботу за кордоном. Велика кількість підприємств тимчасово чи повністю припинили свою діяльність, що призвело до масового звільнення працівників, з'явилися мільйони внутрішньо переміщених громадян та низка порушень трудових прав. Введення воєнного стану у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України вимагало внесення необхідних змін до національного трудового законодавства для адаптації до умов воєнного стану. Закон України № 2136 визначає деталі трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами в період воєнного стану, незалежно від форми власності, виду діяльності та належності галузі. 2022/2/24 "Про затвердження Указу Президента України" відповідно до Закону України Про введення воєнного стану у зв'язку з військовим нападом Російської Федерації на Україну "[1] та Указу Президента України № 64/2022 від 24.02.2022" про введення воєнного стану в Україні " [2] передбачає за затвердження Указу Президента України про працю в умовах воєнного стану. Це викликало необхідність внесення поправок до національних законів. Отже, сьогодні, в період дії воєнного стану, розкриваються подробиці трудових відносин працівників усіх підприємств, установ та організацій України, незалежно від форми власності, виду діяльності та виду належності галузі, а також тих, хто працює за трудовим договором з фізичною особою, визначаються Законом № 2136) [3].

Перш ніж приступити до аналізу правового забезпечення цих правовідносин, рекомендується зазначити, що частина 2136 статті 1 з 2 Закону передбачає, що певні обмеження конституційних прав і свобод людини і громадян, визначені статтями 43, 44 Конституції України, були введені відповідно до законодавства України. період воєнного стану. Ми надаємо основні гарантії рівних можливостей при виборі професії та виду роботи, зокрема, про заборону примусової праці, право на адекватні, безпечні та здорові умови праці, як це передбачено законом; про заборону використання праці жінок і неповнолітніх на роботах, небезпечних для здоров'я; про гарантію захисту від незаконного звільнення і своєчасного отримання винагороди за працю. Водночас зазначені обмеження цих прав в умовах воєнного стану відповідають положенням статті 64

Конституції України та можуть бути запроваджені окремими нормативно-правовими актами. Вивченню поняття "призупинення дії трудового договору" передують певна систематизація наукових висновків щодо існуючого поняття. Як правило, стосовно припинення трудових відносин в законі використовуються наступні терміни: "розірвання трудового договору", "припинення дії трудового договору", "звільнення", "розірвання трудового договору" і т. д.

Військова агресія Російської Федерації спровокувала появу в Трудовому кодексі нового терміна - "призупинення дії трудових договорів". Ми вважаємо, що це суто вимушений тимчасовий захід, який можливий лише в період воєнного стану, тобто з 2022-2024 років, і триватиме до дати припинення або скасування воєнного стану. У трудовому законодавстві відсутня сама процедура "призупинення дії трудового договору". Це було спеціально введено відповідно до воєнного стану законом № 2136. А після закінчення війни призупинити дію трудового договору вже буде неможливо.

У першій редакції статті 2136 Закону № 13 зупинення дії трудового договору розглядалося як тимчасове припинення надання працівнику роботодавцем і самим працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором [2]. Також окремо було зазначено, що дія трудового договору може бути призупинена у зв'язку з військовою агресією проти України, що унеможлиблює надання та виконання роботи. У цьому випадку працівник звільняється від обов'язку виконувати роботу, визначену в трудовому договорі, а роботодавець звільняється від обов'язку забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи. Основною умовою призупинення дії трудового договору була нездатність роботодавця забезпечити і виконати відповідну роботу працівником. Водночас, з 01.07.2022 р. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань оптимізації трудових відносин" встановлює поняття "зупинення дії трудових договорів" у розширеній редакції [4]. Тепер, беручи до уваги зміни в мистецтві. У Законі № 2136-13 під зупиненням дії трудового договору слід розуміти тимчасове припинення надання працівників роботодавцем та тимчасове припинення працівником виконання трудових обов'язків за трудовим договором, укладеним у зв'язку зі збройним нападом на Україну, що унеможлиблює для обох сторін трудові відносини щодо виконання зобов'язань, передбачених трудовим договором. Водночас у статті чітко визначено, що зупиненням дії трудового договору в даному випадку є наступні причини: збройний напад на Україну унеможлиблює виконання обома сторонами трудових відносин зобов'язань, передбачених трудовим договором.

Більш рання редакція Закону № 2136, частина 2 статті 13, передбачала, що роботодавці і працівники повинні, по можливості, повідомляти один одного про призупинення дії трудового договору будь-яким доступним способом. Це означало, що ініціаторами призупинення дії трудового договору могли стати як роботодавець, так і працівник. Тому Міністерство економіки, торгівлі та промисловості роз'яснило, що у роз'ясненні від 2022-3-23 з метою усунення правової невизначеності сторонам рекомендується повідомляти одна одну про зупинення дії трудових договорів у письмовій формі або в електронному вигляді з використанням технічних засобів електронного зв'язку [5].

Якщо ініціатором зупинення дії трудового договору є працівник, він повинен особисто подати заяву про це. Якщо ініціатором відсторонення від роботи є роботодавець, немає необхідності запитувати таку заяву у працівника. У першому випадку роботодавець повинен розглянути і зареєструвати заяву і

підтвердити, що надати роботу працівнику неможливо через воєнний стан. Якщо це неможливо, роботодавець видає наказ про призупинення дії трудового договору. Якщо немає законних підстав для зупинення дії трудового договору і роботодавець може належним чином надати працівникові роботу, але працівник не може її виконувати з поважної причини, то за таких умов роботодавець може організувати відпустку в якості опції. Так, Частина 3 частини 2136 статті 12 Закону говорить, що на прохання працівника в період воєнного стану роботодавець може надати відпустку без збереження заробітної плати, без обмеження за термінами. Пункт 4. У цій статті роботодавець передбачає, що якщо він залишає територію України або набуває статусу внутрішньо переміщеної особи, то на строк не більше 90 календарних днів працівник має право на відпустку без виплати заробітної плати.

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що смисловий зв'язок між термінами "призупинення дії трудового договору" і "розірвання трудового договору" і "розірвання трудового договору" не вважається синонімічною. Призупинення дії трудового договору не супроводжується припиненням трудових відносин і може відбутися з ініціативи однієї зі сторін, але на термін, що не перевищує період дії воєнного стану. Цей механізм лише тимчасово припиняє фактичні трудові відносини, але юридично дія трудового договору триватиме.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні : Закон України від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2136-20>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-IX#Text>.
5. . Трудове право України : підруч. ; за ред. проф. О. М. Ярошенка. Харків : Право, 2022. 376 с

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Лілія КОЛОМІЄЦЬ

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Юридична відповідальність - це вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників (фізичних та юридичних осіб) санкцій, передбачених законом і покладених державою[1].

У теорії права виділяють особливості юридичної відповідальності військовослужбовців, серед яких, на відміну від інших громадян, ступінь відповідальності за певні правопорушення підвищується принципом безумовного

підпорядкування командирам/начальникам, а відповідно до принципу єдиноначальності командири, начальники та інші військовослужбовці (посадові особи) мають право притягати підлеглих військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності та матеріальної відповідальності; наявність спеціальних обов'язків, що притаманні саме військовослужбовцям, та інші. Окремо слід згадати про особливості відповідальності військовослужбовців, передбачені статтями 26-27 Закону України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України».

Так, відповідно до статті 26, "залежно від характеру вчиненого правопорушення та його злочинності військовослужбовці несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність згідно із законом з урахуванням бойового імунітету, визначеного Законом України «Про оборону України» [2].

Частина 2 статті 1 Закону України «Про національну оборону України» від 15 березня 2022 року. Частина 2 статті 1 Закону України «Про національну оборону України» від 15 березня 2022 року в редакції цього Закону встановлює, що «звільняються від відповідальності, у тому числі кримінальної, за особовий склад, військовослужбовці, військовослужбовці-добровольці сил територіальної оборони Збройних Сил України, працівники правоохоронних органів, які беруть участь у забезпеченні національної оборони України відповідно до своїх повноважень, працівники правоохоронних органів України із забезпечення участі цивільного населення у забезпеченні національної оборони України та із забезпечення участі осіб, звільняються від відповідальності, у тому числі кримінальної, за особовий склад, військову техніку та інші військові втрати [3]. Стаття 27 Статуту внутрішньої організації Збройних Сил України також передбачає, що "військовослужбовці, на яких накладено дисциплінарні стягнення за вчинені ними правопорушення, не звільняються від матеріальної та цивільно-правової відповідальності за ці правопорушення. У разі вчинення кримінальних правопорушень військовослужбовці несуть загальну кримінальну відповідальність» [2].

Різноманітність юридичної відповідальності ґрунтується на типології за галузями права. Згідно з українським законодавством, видами юридичної відповідальності, що регулюють індивідуальну відповідальність, є адміністративна, дисциплінарна, кримінальна, матеріальна та цивільно-правова відповідальність. Ці види юридичної відповідальності застосовуються до широкого кола правопорушень, включаючи правопорушення у військовій сфері. Під військовою сферою розуміють суспільні відносини, пов'язані з діяльністю фізичних та юридичних осіб у сфері забезпечення безпеки і оборони України. Їх діяльність регулюється чинним законодавством, однією з галузей якого є військове законодавство. Військове законодавство - це «система, що регулює суспільні відносини у сфері створення, розвитку і функціонування Збройних Сил України, тобто цілісна сукупність нормативних приписів, що містяться в нормативно-правових актах і міжнародних договорах» [4].

Змістом юридичної відповідальності є забезпечення правопорядку в державі, що реалізується через належне виконання чинного законодавства України. Вона гарантує законслухняну поведінку громадян та формування у населення «поваги до права і закону», а тому є основоположним елементом побудови правової держави в Україні [1]. Зміст юридичної відповідальності тісно пов'язаний з її цілями, які проявляються як соціальна необхідність та

ефективність. Так, цілі юридичної відповідальності бувають наступних видів: «загальне попередження злочинів, покарання злочинців, вплив на свідомість злочинців, моральна перебудова осіб, встановлення орієнтирів майбутньої правомірної поведінки тих, хто порушив закон, виховний вплив на інших осіб з метою запобігання вчиненню злочинів іншими особами» [5].

Підсумовуючи особливості юридичної відповідальності військовослужбовців та прирівняних до них осіб (військовослужбовців, резервістів, які проходять збори, іноземців та осіб без громадянства, які відповідно до закону віднесені до категорії військовозобов'язаних під час проходження служби у Збройних Силах України), слід зазначити наступні моменти: «По-перше, через специфіку військової служби та її сувору правову регламентацію військовослужбовці несуть відповідальність за ширше коло правопорушень, ніж цивільні особи. По-друге, військовослужбовці несуть більш сувору відповідальність за ті самі правопорушення, що й цивільні особи. Наприклад, вони несуть як кримінальну, так і адміністративну відповідальність за самовільне залишення частини або місця служби, непокору і непокору. З іншого боку, для невійськовослужбовців за подібні дії не передбачено юридичної відповідальності або лише дисциплінарна відповідальність. По-третє, головнокомандувач (міністр) має спеціальні повноваження щодо притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності. Ці повноваження включають право притягати військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності, а в деяких випадках - і до матеріальної відповідальності підлеглих. По-четверте, до військовослужбовців застосовуються спеціальні заходи юридичної відповідальності, зумовлені специфікою військової служби. До них відносяться, зокрема, нерегулярна демобілізація на берег з військових частин або кораблів, арешт і тримання під вартою (за рішенням відповідного суду), направлення в розпорядження поза службою, пониження у військовому званні, направлення в дисциплінарний батальйон та інші» [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шемшученко Ю.С. Відповідальність юридична. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1: А-Г. 672 с.: іл.
2. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України [Текст]: Закон України від 24.03.1999 р. №548-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 22-23. Ст. 194.
3. Про оборону України [Текст] : Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2020-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. №49. Ст. 420.
4. Прохоренко М.М. Система військового законодавства України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків: 2007. 23 с.
5. Піскун І.І. Поняття та види юридичної відповідальності. Військове право України: підручник / кол. авторів; за заг. ред. А.М. Колодія, О.В. Кривенка, В.Й. Пашинського. Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2019. 392 с.
6. Карпенко М.І. Окремі питання юридичної відповідальності суб'єктів військових правопорушень. Юридична наука. 2015. № 8. С. 88-98.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Віталій КОСТЕНКО, кандидат наук з державного управління

Сергій ЗАСУНЬКО, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Сучасний етап українського державотворення характеризується особливою увагою до питань національної безпеки. Повномасштабна війна Росії проти нашої держави, яка почалася 24 лютого 2022 року, вплинула на кожного українця, проте не зламала дух нашого народу. Внаслідок цієї жорстокої збройної агресії прийшло дуже чітко усвідомлення того, що свобода та незалежність є найвищими цінностями, за які варто боротися. Кожен українець відчув підтримку вільного світу і зрозумів важливість обраного нами зовнішньополітичного вибору - повноцінної інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур.

Так, 28 лютого 2022 року Україна подала офіційну заявку на членство в Європейському Союзі (далі - ЄС). Внаслідок злагодженої роботи всіх гілок влади, великого запиту українського суспільства на проведення подальших демократичних реформ, політичної готовності ЄС до ухвалення історично важливих рішень, 23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Наразі ми завершуємо виконання 7 рекомендацій Єврокомісії, необхідних для подальшого руху до членства в ЄС. На сьогодні Україна вже виконала 72 % зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію, яка є важливим елементом інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС [1].

Широкомасштабне військове вторгнення Росії в Україну призвело до значного збільшення кількості та масштабів надзвичайних ситуацій (далі - НС). З появою нових викликів та загроз, пов'язаних із агресією, наша країна потребує ефективної моделі системи цивільного захисту (далі - ЦЗ).

Важливою складовою частиною Угоди у секторі безпеки і оборони є приєднання України до Механізму цивільного захисту Європейського Союзу (далі - МЦЗ ЄС), рішення про заснування якого Рада ЄС прийняла 23 жовтня 2001 року [2]. 17 грудня 2013 року Європарламент і Європейська Рада прийняли Рішення № 1313/2013/EU «Про Механізм цивільного захисту Союзу» [3].

У вересні 2022 року країни-члени офіційно підтримали Україну щодо вступу до МЦЗ ЄС. 20 квітня 2023 року, підписавши відповідну Угоду, Україна стала 36-ою повноправною його учасницею, що значно посилить безпековий компонент держави у сфері протидії НС, забезпечення ЦЗ та подолання наслідків бойових дій. Стратегічний курс України на євроінтеграцію, зумовлюють потребу в посиленні спроможностей державної системи ЦЗ щодо реагування на НС. Побудова ефективної системи ЦЗ наразі потребує тісної співпраці української сторони з відповідними європейськими структурами, у т.ч. в рамках МЦЗ ЄС.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі - ДСНС) у рамках Угоди виконує в межах повноважень завдання визначені Главою 6 «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі - План Заходів), відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106.

Пріоритетним завданням для України на цьому етапі є адаптація правової бази у сфері ЦЗ до вимог ЄС, впровадження досвіду реалізації директив ЄС з питань ЦЗ в інших країнах-членах ЄС, визначення функцій, прав і обов'язків України у сфері ЦЗ, відпрацювання алгоритму дій, оцінки існуючих та потенційних ризиків, координації у випадку НС. Тож, всі ці заходи потребують науково обґрунтованих підходів.

Волонтерська діяльність є фундаментом побудови та розвитку громадянського суспільства. Помаранчева Революція і Революція Гідності та спричинені ними події в Україні призвели до суттєвих змін в українському суспільстві. Зовнішня агресія Росії проти України, анексія Криму, тимчасова окупація окремих районів Донецької та Луганської областей, і широкомасштабне військове вторгнення продемонстрували недостатню спроможність державних органів ефективно діяти в екстремальних умовах.

Всі ці обставини змусили українських громадян миттєво продемонструвати вражаючу здатність до консолідованої мобілізації, стати на захист держави і взяти на себе відповідальність за організацію та вирішення невідкладних завдань. Волонтерська діяльність набула усіх ознак найбільш дієвої форми самоорганізації населення, яка зараз відіграє важливу роль у захисті України під час зовнішньої агресії.

24 лютого 2022 року в зв'язку із повномасштабною військовою агресією Указом Президента України № 64/2022 було введено воєнний стан, в якому зазначено завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту стосовно приведення Єдиної державної системи ЦЗ (далі - ЄДСЦЗ), її функціональних та територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в умовах особливого періоду.

В умовах широкомасштабної збройної агресії, що супроводжується масштабним руйнуванням та пошкодженням інфраструктури внаслідок бойових дій, особливо важливого значення в українському суспільстві набуває волонтерська діяльність у сфері ЦЗ. Залучення волонтерів до ліквідації наслідків НС, організації заходів ЦЗ, надання допомоги постраждалим, стимулювання волонтерського руху серед населення є актуальним питанням не лише під час дії воєнного стану в Україні, а також у післявоєнний відбудовний період.

Закон України від 5 березня 2015 року № 246-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» регулює суспільні відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в нашій державі. Основним завданням Закону є ефективне регулювання правовідносин, що виникають в процесі провадження волонтерської діяльності, сприяння розвитку волонтерського руху, підвищення якості надання волонтерської допомоги. Цей Закон уточнює терміни «волонтерська діяльність», «волонтер», знімає обмеження для здійснення волонтерської діяльності організаціями та установами, уточнює права та обов'язки волонтерів і організацій та установ, які залучають до своєї діяльності волонтерів, пояснює особливості відшкодування витрат, пов'язаних з наданням волонтерської допомоги. Зокрема, ним доповнено напрями діяльності: надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків НС; надання волонтерської допомоги Збройним Силам та іншим військовим формуванням України, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану. В особливий період ЄДСЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу ЦЗ України та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», іншими нормативно-правовими актами.

Згідно із ст. 22 Кодексу ЦЗ України до сил ЦЗ належать формування ЦЗ та добровільні формування ЦЗ, основними завданнями яких є запобігання та ліквідація наслідків НС. Формування ЦЗ поділяються на об'єктові та територіальні. Вони утворюються для проведення великих обсягів робіт з ліквідації наслідків НС, воєнних (бойових) дій чи терористичних актів, а також для проведення відновлювальних робіт, які потребують залучення великої кількості населення та техніки: 1) об'єктові - у суб'єктах господарювання, які володіють спеціальною технікою і майном, а працівники підготовлені до дій в умовах НС - суб'єктом господарювання; 2) територіальні (шляхом об'єднання об'єктових формувань ЦЗ на відповідній території) (ст. 26). Такі формування утворюються під час загрози або виникнення НС для проведення допоміжних робіт із запобігання або ліквідації наслідків НС за рішенням Ради міністрів АР Крим, центрального органу виконавчої влади, місцевої державної адміністрації, органу місцевого самоврядування (ст. 27).

У свою чергу Верховною Радою України прийнято Закон від 15 березня 2022 року № 2132-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період», який передбачає можливість реалізації цільової мобілізації у відновлювальний період після завершення військових дій для ліквідації їх наслідків.

Головною відмінністю цільової мобілізації від «звичайної» є залучення осіб виключно для ліквідації наслідків військових дій на відповідних територіях та їх відновлення. У свою чергу КМУ постановою від 7 травня 2022 року № 545 вніс зміни до Положення про ЄДСЦЗ [4], затвердженого постановою КМУ від 09.01.2014 № 11.

Так, Положення про ЄДСЦЗ було доповнено новим пунктом, який визначає такі додаткові завдання зазначеної системи у відновлювальний період: проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків ведення воєнних дій та НС; ліквідація наслідків воєнних дій у населених пунктах та на територіях, що зазнали впливу засобів ураження; вжиття заходів для відновлення об'єктів критичної інфраструктури сфери життєзабезпечення населення; визначення населених пунктів та районів, що потребують проведення гуманітарного розмінування, маркування небезпечних ділянок, проведення очищення (розмінування) територій; залучення до ліквідації наслідків ведення воєнних дій та НС міжнародної допомоги.

Це означає, що українців залучатимуть до ліквідації наслідків воєнних дій на територіях, що постраждали від російської агресії, та їх відновлення. Проте, такі громадяни не будуть брати участі у бойових діях, вони працюватимуть на територіях після проведення розмінування та аварійно-рятувальних робіт із збереженням робочого місця, посади та середньої зарплати даних призовників.

Ці завдання були раніше зазначені у ст. 83 Кодексу ЦЗ. З метою ліквідації НС техногенного або природного характеру державного рівня та їх наслідків може проводитися цільова мобілізація у порядку, визначеному Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану та іншими нормативно-правовими актами». Однак, проведення цільової мобілізації у відновлювальний період можливе після завершення військових дій для ліквідації їх наслідків, після того, як Президентом України будуть визначені терміни, вид, обсяги та порядок проведення такої мобілізації у рішенні про її проведення.

Важливо зазначити, що перелічені додаткові завдання діють у відбудовний період. Чіткого визначення терміну відбудовний період законодавство на даний час не містить. Але виходячи, зокрема, із норм Закону про мобілізацію можна зрозуміти: він настає після закінчення воєнних дій та частково належить до особливого періоду. Перелік заходів, відбудовного періоду після закінчення воєнних дій та строки їх здійснення визначає Кабінет Міністрів України (ст. 12 Закону про мобілізацію). Отже, потребують додаткового врегулювання питання кого конкретно торкнеться вказана мобілізація, на який строк будуть мобілізувати, чи зберігатиметься роботодавцем середній заробіток мобілізованим працівникам.

Практика залучення волонтерів до запобігання виникненню НС та їх ліквідації вже давно застосовується у Європі. Делегація ДСНС України мала змогу відвідати Італійську Республіку і ознайомитися з системою ЦЗ, яка там функціонує. І громадське суспільство, зокрема волонтерські організації, є невід'ємною частиною ЦЗ цієї країни. Наприклад волонтерські організації входять до центрів оперативного управління, як на національному так і на регіональному, провінційному та муніципальному рівнях. Тому цей позитивний міжнародний досвід співпраці з волонтерами й надалі необхідно розвивати і вдосконалювати. Зокрема, потребує налагодження робота волонтерських організацій в регіонах та їхня співпраця з підрозділами ДСНС України.

В рамках аналізу міжнародних, європейських нормативних документів з питань ЦЗ населення та територій окрему зацікавленість представляє Регламент 04.03.2014 № 375/2014 Європейського Парламенту і Ради про створення Європейського корпусу добровільної гуманітарної допомоги («Ініціатива волонтерів ЄС»): волонтерство є конкретним і видимим виявом солідарності; гуманітарна допомога Союзу надається в ситуаціях, коли можуть діяти інші інструменти, пов'язані зі співробітництвом у сфері розвитку, врегулюванням кризових ситуацій та цивільним захистом; волонтери можуть сприяти зміцненню спроможності Союзу надавати принципову гуманітарну допомогу; відповідна підготовка, а також безпека і безпека волонтерів; стандарти та процедури щодо кандидатів у волонтери та волонтерів; механізм сертифікації організацій, що відправляють і приймають волонтерів; програма навчання та підтримка навчання та стажування; база даних волонтерів; розгортання волонтерів.

Отже, для забезпечення ефективної волонтерської діяльності у сфері ЦЗ в Україні в умовах воєнного стану та у відбудовний період необхідно створити дієву базу даних волонтерів та волонтерських організацій, впроваджувати досвід іноземних країн діяльності волонтерських організацій у цій сфері, проводити навчання з невідкладної медичної допомоги та залучати волонтерів і волонтерські організації до ліквідації наслідків НС на роботах, що не потребують спеціальної підготовки. Враховуючи складність і небезпечність проведення робіт із ліквідації наслідків бойових дій волонтери мають пройти навчання та процедури відбору у волонтери задля їх безпеки. Для цього необхідно визначити місця проведення таких навчань, розробити відповідні методологічне та програмне забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік: URL:

https://euua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.

2. Рішення Європейського парламенту та Ради № 1313/2013/EU від 17 грудня 2013 року про Механізм цивільного захисту Союзу // Офіційний вісник Європейського Співтовариства. – 20. 12. 2013. – L 347/924.

3. Рішення Ради ЄС від 23 жовтня 2001 року про встановлення механізму Співтовариства щодо посилення співпраці у наданні допоміжних інтервенцій стосовно цивільного захисту (2001/792/ЄС, Євратом) // Офіційний вісник Європейського Співтовариства. – 15. 11. 2001. – UAL 297/7.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 року № 545 «Про внесення зміни до Положення про єдину державну систему цивільного захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2022-%D0%BF#Text>.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВИКЛИКИ В РОБОТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Розбудова української демократичної держави, яка прагне стати повноправним членом Європейського союзу, не може бути завершена без реалізації етапу формування громадянського суспільства і правової держави.

Поняття «правова держава» бере свій початок ще з античних часів. Незаперечною є думка сучасних вітчизняних дослідників стосовно того, що правова держава – це держава, в житті якої панують закони, що закріплюють основні права людини, виражають волю більшості або всього населення країни (акцентуючи при цьому увагу на основних загальнолюдських цінностях та ідеалах), держава, в якій передбачена відповідальність як людини, так і самої держави, де громадяни характеризуються високим рівнем правової культури [1].

Вирішальну роль у формуванні правової держави відіграє саме громадянське суспільство. Громадянське суспільство – поняття, що означає сукупність неполітичних відношень у суспільстві: економічних, соціальних, моральних, релігійних, національних і т. ін. Громадянське суспільство – це сфера самовиявлення вільних громадян і добровільно сформованих асоціацій і організацій, обмежених відповідними законами від безпосереднього втручання та свавільної регламентації діяльності цих громадян і організацій з боку державної влади. Як бачимо, самовиявлення вільних громадян відбувається саме через сформовані асоціації та організації.

Сьогодні важливе значення у врівноваженні відносин між державою та суспільством відводиться політичним партіям, громадським організаціям, профспілкам тощо. Значну роль у формуванні правової держави відіграють громадські організації, які займаються питанням подолання корупції в країні [2].

Антикорупційні організації в Україні здійснюють два типи діяльності, спрямованої на підсилення експертних компетенцій: створення коаліцій з іншими організаціями громадянського суспільства та проведення тренінгів.

Основними викликами для антикорупційних організацій в регіонах є: фінансові та людські ресурси, щоб бути ефективними. Зокрема, без достатнього

фінансування антикорупційні організації не можуть наймати необхідний персонал і замовляти послуги, а також мають менше можливостей для отримання нових знань і навичок, які можуть сприяти більшій ефективності їх роботи; брак надійної підтримки з боку населення. Багато організацій далекі від ідеального типу масових (community-based) громадських організацій, які представляють інтереси своїх членів і сприяють побудові соціального капіталу. Замість цього, більшість із них покладаються на відданість декількох активістів – як правило, від одного до п'яти. Оскільки такі антикорупційні громадські організації не мають суттєвої бази підтримки, вони, як і багато інших організацій в Україні, не здатні мобілізувати критичну масу прихильників, і, як наслідок, вважаються недостатньо легітимними, щоб стимулювати зміни для досягнення суспільного блага.

Результати досліджень роботи антикорупційних громадських організацій вказують на те, що найбільш ефективними антикорупційними організаціями є ті, які переконливо вирішують щонайменше один з двох вищезазначених викликів. Деякі організації проблему ресурсної спроможності вирішують шляхом залучення значного та стійкого фінансування, як правило, у формі міжнародних грантів, що дозволяє їм наймати робітників, купувати професійні послуги та здійснювати багаторічне планування. Інші організації вирішують питання підтримки, звертаючись до реальної бази прихильників, наприклад, працівників організації або вразливих груп населення, які безпосередньо постраждали від певного типу зловживання.

Політична воля з боку місцевих органів влади є важливим фактором, що сприяє ефективності антикорупційного активізму, оскільки вона створює більше можливостей для впливу, зокрема, через адвокаційні зусилля та співпрацю з органами влади. Необхідно розуміти, що певний вплив антикорупційного активізму, а також ефективність певних видів громадської діяльності залежить від місцевого політичного контексту і особливо від рівня політичної волі з боку влади. Міжнародна підтримка є більш ефективною тоді, коли рішення про фінансування ґрунтується на знанні місцевого політичного середовища.

Дуже часто малі та короткострокові гранти, виділені на реалізацію діяльності антикорупційних громадських організацій з боку міжнародних донорів тільки підсилюють, а не вирішують дилему спроможності, оскільки такі гранти не дозволяють організаціям наймати робітників і, у такий спосіб, будувати професійну організацію. Саме тому, після закінчення терміну дії таких грантів, активізм у більшості випадків переривається [3].

Можливими шляхами вирішення проблем в роботі громадських організацій антикорупційного спрямування є наступні: у рамках програм, спрямованих на підтримку громадянського суспільства у просуванні антикорупційних реформ, включати складову інституційної підтримки для тих антикорупційних організацій на місцевому та регіональному рівнях, які мають низький рівень організаційного розвитку проте, однак демонструють історії успіху та потенціал для власного розвитку; при визначенні пріоритетів програм антикорупційного спрямування, попередньо проводити польові дослідження, які допоможуть зрозуміти локальний контекст та запит на конкретні антикорупційні заходи у регіоні/місті; визначаючи пріоритети підтримки важливо орієнтуватися на місцевий контекст кожного конкретного міста чи регіону; організовувати семінари та вебінари на тему написання грантових заявок для регіональних та місцевих громадських організацій; здійснювати фінансування проєктної

діяльності локальних організацій, що мають низький рівень інституційного розвитку через регіональні організації з високим рівнем інституційних та професійних спроможностей; проекти, які передбачають співпрацю між локальними та національними громадськими організаціями, повинні включати надання безпосереднього фінансування на реалізацію проєктної діяльності локальним організаціям, менторську підтримку щодо адміністрування таких проєктів з боку партнерських організацій на національному рівні [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безрук О. О. Українське суспільство: теорія та практика демократичного транзиту/ О. О. Безрук, І. Д. Денисенко //Сучасне суспільство. – 2013. – №. 2.– С. 13-27.
2. Гарасимів Т. З. Роль громадських організацій у формуванні ідеології модернізації українського суспільства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2019. № 23, Вип. 6. С. 10-17.
3. Антикорупційні громадські організації. – Режим доступу: <http://akp.prava-lyudyny.org/about-corruption/anticorruption/antikoruptionsijnigromadski-organizatsiji.html>
4. Зозуля І., & Сопільник Л. Міжнародний досвід залучення громадськості до запобігання та протидії корупції. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, 2020, 26, 113-117.

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОДНОРАЗОВУ ГРОШОВУ ДОПОМОГУ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Тетяна КРИШТАЛЬ, доктор економічних наук, професор
Катерина ПАСИНЧУК, кандидат педагогічних наук
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України*

Співробітники служби цивільного захисту щоденно беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій, гасінні пожеж, наданні допомоги постраждалим від наслідків військової агресії РФ. Також, вони знешкоджують вибухонебезпечні предмети, надають психологічну допомогу, відновлюють системи життєзабезпечення населених пунктів. Відповідно рятувальники та члени їх сімей повинні мати належний рівень реалізації їх права на соціальний захист, особливо в умовах воєнного стану.

Основними законодавчими актами, які регулюють соціальний захист співробітників ДСНС, є Конституція України, в якій визначено основоположні засади та державні гарантії щодо соціального захисту громадян [1] та Кодекс цивільного захисту України, в якому констатовано, що держава гарантує соціальний та правовий захист осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, працівників органів управління та сил цивільного захисту і осіб, звільнених із служби цивільного захисту [2]. До того ж у липні 2022 року з метою посилення соціального захисту осіб рядового й начальницького складу служби цивільного захисту Верховною Радою України ухвалено Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо соціального захисту осіб рядового й начальницького складу та умов проходження служби цивільного захисту [3].

В особливий період вагомою підтримкою з боку держави є гарантована державою виплата у формі одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. Норма статті 118 [2] передбачає механізм виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), травми або поранення, захворювання чи інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. На призначення і виплату такої допомоги мають право особи в разі [2]:

1) загибелі особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту під час виконання нею службових обов'язків або смерті внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, отриманих під час виконання нею службових обов'язків;

2) смерті особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту, що настала в період проходження нею служби;

3) встановлення особі рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого нею під час виконання службових обов'язків або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням нею службових обов'язків, або встановлення особі протягом шести місяців після звільнення її із служби інвалідності з причин, зазначених у цьому пункті;

4) встановлення особі рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, пов'язаних з проходженням нею служби, або встановлення особі протягом шести місяців після звільнення її із служби інвалідності з причин, зазначених у цьому пункті;

5) отримання особою рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання нею службових обов'язків, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення їй інвалідності.

У випадку загибелі (смерті) співробітника ДСНС під час виконання ним службових обов'язків право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) співробітника. При цьому одноразова грошова допомога призначається і виплачується рівними частками всім особам, які мають право на її отримання, за їх особистою заявою або заявою їхніх законних представників. У разі відмови однієї з осіб від отримання допомоги або якщо одна із зазначених осіб протягом трьох років з дня виникнення у неї такого права, не реалізувала своє право на призначення та отримання грошової допомоги, її частка розподіляється між іншими особами, які мають право на отримання такої допомоги.

Нормою Статті 118⁴[2] визначено підстави, за наявності яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються. Зокрема, якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), захворювання, інвалідність або часткова втрата працездатності без установа інвалідності співробітника є наслідком: вчинення ним кримінального або адміністративного правопорушення; вчинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння; навмисного спричинення собі тілесного ушкодження, іншої шкоди своєму здоров'ю або самогубства (крім випадку доведення особи до самогубства, встановленого судом); подання співробітником завідомо неправдивих відомостей для призначення і виплати одноразової грошової допомоги.

Механізм оформлення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту регламентовано наказом МВС України від 16.08.2023 № 681 [4]. Також МВС України окремо врегульовано питання щодо механізму оформлення документів і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі особи рядового і начальницького складу служби цивільного захисту під час дії воєнного стану [5].

Одноразова грошова допомога призначається ДСНС України та виплачується органами і підрозділами цивільного захисту, з яких було звільнено особу рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Голос України. 1996. №128.
2. Кодекс цивільного захисту України: закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо соціального захисту осіб рядового й начальницького складу та умов проходження служби цивільного захисту: закон України від 8 липня 2022 року № 2379-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-20#Text>
4. Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: наказ МВС України від 16.08.2023 № 681.
5. Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту під час дії воєнного стану: наказ МВС України від 26.08.2022 № 525. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/re38477?an=1>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНОЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

*Тетяна КРИШТАЛЬ, доктор економічних наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України*

*Олександра ШЕВЧЕНКО, кандидат психологічних наук
Черкаська медична академія*

Створення умов для надання якісних і доступних медичних послуг та медичного обслуговування населення є конституційним обов'язком держави, а збереження, охорона та зміцнення здоров'я та благополуччя громадян – одним із ключових її завдань.

Одним із головних питань медичної реформи в Україні є створення госпітальних округів та спроможної мережі медичних закладів.

Згідно норм основ законодавства України про охорону здоров'я мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я формується з урахуванням планів розвитку госпітальних округів, потреб населення у медичному обслуговуванні, необхідності забезпечення належної якості такого обслуговування, своєчасності, доступності для громадян, ефективного

використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. З метою забезпечення територіальної доступності якісної медичної та реабілітаційної допомоги населенню визначається госпітальний округ. Госпітальний округ поділяється на госпітальні кластери, в межах яких організовано комплексний доступ населення до медичного обслуговування в стаціонарних умовах [1].

Законодавство України мережу закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) регламентує як сукупність закладів охорони здоров'я, що забезпечують потреби населення у медичному обслуговуванні на відповідній території.

Україна впроваджує нові підходи до формування госпітального округу для того, щоб забезпечити для пацієнта три ключові індикатори медичної допомоги: якість, доступність та безоплатність. Зокрема, лікування більш простих випадків здійснюватиметься на місцях, а надання спеціалізованої медичної допомоги концентруватиметься на вищому рівні. Так, у лютому 2023 року затверджено постанову Кабінету Міністрів України № 174 [2], якою визначено механізм функціонування госпітального округу та госпітальних кластерів; їх межі та механізм визначення надкластерних, кластерних, загальних та інших видів ЗОЗ, що входять до спроможної мережі.

Спроможна мережа закладів охорони здоров'я – мережа надавачів медичних послуг, що забезпечує медичне обслуговування у межах відповідного госпітального округу, зокрема під час надзвичайних ситуацій, надзвичайного чи воєнного стану, та дає змогу організувати належну якість такого обслуговування, своєчасність та доступність для населення, а також ефективно використання матеріальних, трудових та інших ресурсів [2].

Госпітальний округ – територія, у межах якої забезпечено надання якісної, комплексної, безперервної і орієнтованої на пацієнтів медичної та реабілітаційної допомоги шляхом організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я [1].

Межами госпітального округу, в яких він функціонує, є Автономна Республіка Крим, області, м. Київ та Севастополь.

З метою надання якісної, комплексної, безперервної та орієнтованої на пацієнта медичної та реабілітаційної допомоги в Україні триває процес формування спроможної мережі ЗОЗ, у складі якої передбачено функціонування надкластерних ЗОЗ; кластерних ЗОЗ; загальних ЗОЗ; надавачів медичних послуг, які надають первинну медичну допомогу; центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф із пунктами постійного базування бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги.

Організацію та координацію медичного обслуговування населення в межах госпітального округу забезпечують шляхом [2]:

- розроблення планів розвитку госпітального округу;
- розподілу товарів та послуг, придбаних за рахунок бюджетних коштів;
- представництва у складі конкурсної комісії з проведення конкурсу на зайняття посади керівника комунального закладу охорони здоров'я, який включено або планується включити до спроможної мережі;
- подання заявок про кадрові потреби до МОЗ під час визначення Міністерством кількості місць на підготовку лікарів (фармацевтів/провізорів) - інтернів за кошти державного бюджету та за кошти фізичних (юридичних) осіб;
- проведення оцінки потреби населення у медичному обслуговуванні не рідше одного разу на три роки.

Межами госпітального кластеру, в яких він функціонує, є район. У госпітальному кластері визначається один кластерний заклад охорони здоров'я, який розташовується в адміністративному центрі району.

Обласні держадміністрації з урахуванням позицій усіх територіальних громад, які входять до складу району, та за умови задоволення потреб населення відповідно до мінімального (базового) переліку напрямів медичного обслуговування кластерним можуть визначити заклад, що розташовується в іншому населеному пункті району.

У госпітальному кластері може бути визначено більше ніж один кластерний 303 з розрахунку не менше ніж 120 тис. осіб, що обслуговуються кожним кластерним 303, з урахуванням територіальної доступності населення до медичного обслуговування та спроможності таких закладів забезпечити медичне обслуговування населення відповідно до мінімального (базового) переліку напрямів медичного обслуговування згідно додатку до Порядку функціонування госпітальних округів і госпітальних кластерів та встановлення їх меж [2].

В обласних центрах, містах з населенням понад 300 тис. осіб та м. Києві кількість кластерних 303 визначається з розрахунку один такий заклад на 150 тис. осіб з урахуванням територіальної доступності населення до медичного обслуговування та спроможності таких закладів забезпечити медичне обслуговування населення відповідно до мінімального (базового) переліку напрямів медичного обслуговування.

Загальним 303 визначається заклад охорони здоров'я, який надає медичну допомогу населенню територіальної громади або декількох громад у госпітальному кластері [2].

До 1 травня поточного року обласні військові адміністрації визначили перелік медичних закладів, які увійдуть до спроможної мережі 303, враховуючи їх регіональні особливості, та подали його на затвердження МОЗ.

Наприкінці липня МОЗ України погоджено перелік 303, які сформували спроможну мережу у 18 госпітальних округах. Кожна область, окрім спроможної мережі, також подала проекти 3-річних планів розвитку госпітального округу. Загалом, до спроможної мережі вже увійшли 542 303 спеціалізованої медичної допомоги (без урахування Волинської області та міста Києва). З них - 118 надкластерних лікарень, 149 кластерних лікарень, 275 загальних лікарень [3].

Слід зауважити, що у формуванні спроможної мережі на даний момент не задіяні ті області, де ведуться активні бойові дії, зокрема, Запорізька, Донецька, Луганська, Херсонська, Миколаївська та на території АР Крим. Однак, протягом 6 місяців після припинення воєнного стану ці регіони мають подати пропозиції щодо визначення спроможної мережі 303.

Отже, формування спроможної мережі закладів охорони здоров'я дасть можливість забезпечити в Україні медичне обслуговування у межах відповідного госпітального округу, зокрема, під час надзвичайних ситуацій, надзвичайного чи воєнного стану, а також дозволить організувати належну якість такого обслуговування, своєчасність та доступність для населення округу та ефективне використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

2. Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я: Постанова КМУ від 28 лютого 2023 р. № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D0%BF#Text>

3. МОЗ вже погодив спроможну мережу медзакладів у 18 областях. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/moz-vzhe-pogodiv-spromozhnu-merezhu-medzakladiv-u-18-oblastjah>

ПРАВОВА ДЕРЖАВА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

*Людмила КУЗНЕЦОВА, кандидат юридичних наук, доцентка
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова*

Формування сучасної демократичної правової держави, що здатна до адаптації та еволюціонування у контексті змін геополітичного середовища – основний напрямок розвитку української державності. Держава, як суспільний інститут, є історичним феноменом. Вона виникає на певному етапі розвитку конкретного народу, а потім еволюціонує під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Уявлення про державу як організацію, що здійснює свою діяльність на основі закону, почали формуватися вже на ранніх етапах розвитку людської цивілізації. Мислителі античності (Сократ, Демокрит, Платон, Аристотель, Полібій, Цицерон) намагалися виявити такі зв'язки і взаємодії між правом і державною владою, які б забезпечували гармонійне функціонування суспільства тієї епохи. Вчені стародавності вважали, що найбільш розумна і справедлива лише та політична форма гуртожитку людей, за умов існування якої закон є загальнообов'язковим як для громадян, так і для самої держави.

Процес виникнення і розвитку правової держави відбувався протягом всього розвитку людства, й пройшов складний еволюційний шлях. Цей розвиток продовжується і зараз. Взагалі, немає єдиного погляду на походження правової держави, тому існує ряд концепцій (теорій), якими вчені, виходячи з особливостей розвитку суспільства різних народів, з особливостей світогляду або релігійних переконань, намагалися пояснити передумови появи такого складного явища як правова держава.

Правова держава як сучасна форма діяльності державної влади – це управлінсько-правова форма організації та діяльності публічних органів влади й суспільства, цінністю якої є людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та інші права і свободи, що забезпечуються через взаємопов'язану діяльність усіх гілок влади на засадах верховенства права [1, с.21].

На думку Ольги Головащенко реалізація ознак правової держави є вагомим фактором успішного розвитку громадянського суспільства, неодмінною умовою забезпечення і гарантування основоположних прав і свобод людини і громадянина. Правова держава виступає закономірним продуктом розвитку громадянського суспільства. Громадянське суспільство є первинним стосовно правової держави, воно має самостійний механізм функціонування, а виникнення й еволюція правової держави обумовлюються саме його потребами. Так, саме громадянське суспільство обумовило виникнення ліберальної правової держави, а згодом дало поштовх до її трансформації у соціальну правову державу. Між тим ефективна взаємодія громадянського суспільства з державою можлива лише за умов, коли остання існує у формі правової, оскільки ефективність розвитку

громадянського суспільства залежить від ступеня захищеності індивідуальної та суспільної сфер життя від надмірної регламентації з боку держави та її органів. В демократичній, правовій державі із розвинутим громадянським суспільством досягається гармонія у взаєминах між державою і суспільством, де вони виступають як рівноправні партнери. Водночас зазначається, що постійне вдосконалення правової державності є вагомим фактором модернізації самого громадянського суспільства [2, с. 11].

На думку професорки Наталії Оніщенко причиною безвідповідальності держави є відсутність ефективних правових механізмів реалізації відповідальності держави перед особою. Завдання українського суспільства – їх створити, оскільки держава не зацікавлена в здійсненні, й тим більше, в удосконаленні механізму власної відповідальності. В правовій державі, громадянському суспільстві такої невідповідальності у відносинах «держава - громадянин» бути не повинно. На її думку повинен бути розроблений інститут юридичної відповідальності держави перед суспільством і особою, що дасть змогу мінімізувати суперечності між нею та правом. Це в свою чергу, сприятиме підвищенню авторитету держави, державної влади, владних структур, що конче необхідно на сучасному етапі правового розвитку та демократичного перетворення [3, с.9].

В Україні, в умовах війни правова держава не може функціонувати повноцінно, так як через вимушені вимоги, під час воєнного стану, обмежують одну із найголовніших ознак правової держави – «реальне здійснення і гарантування державою невід'ємних прав і свобод людини». На жаль, через дії країни-агресора, українці позбавляються головного невід'ємного права – життя. У випадку вторгнення правова держава не може надати гарантії недоторканності прав і свобод людини. Україна продовжує оборонятися у повномасштабній війні та захищати права і свободи громадян, вибудовуючи на тлі військових дій, у нинішніх умовах, систему національної безпеки. Це, у свою чергу, надасть змогу гарантувати захищеність інтересів держави, суспільства й особи від внутрішньої та зовнішньої загрози. Отже, теорія і практика функціонування правової держави, спрямована на утвердження принципу незалежності та суверенного права українського народу на самовизначення та національну самобутність [4].

Отже, наразі одне із пріоритетних завдань Української держави на сучасному етапі розвитку полягає в успішній європейській інтеграції. Правове забезпечення громадян мають гарантувати органи державної влади, не тільки щодо надання прав, але і щодо їх охорони та захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Вовк П. Правова держава: вітчизняні наукові підходи до змісту поняття. *ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК*. 2020 № 1. С. 19-23

2.Головащенко О.С. Соціальна та правова держава: питання співвідношення. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук спец.:12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Харків, 2008. 27 с.

3.Оніщенко Н. М., Сунегін С.О. Відповідальність держави перед особою в контексті розвитку громадянського суспільства. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* . 2014. № 64. С. 3-11.

4.Пильгун Н.В. Заліська Є.Я. Розвиток правової держави в сучасній Україні. URL: eSearchgate.net/profile/MuneamTaiyer/publication/364701035_Vpliv_globalnih_epidemij_na_akist_nauki_osoblivo_sudovoi_sistemi/links/6357d31612cbac6a3ef53d46/Vpliv-globalnih-epidemij-na-akist-nauki-osoblivo-sudovoi-sistemi.pdf#page=41

ВИПАДКИ, УМОВИ ТА ПОРЯДОК ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ЗАГАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Дмитро КУЗУБ

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Згідно із законодавчою конструкцією право використання природних ресурсів здійснюється в порядку загального і спеціального. За законодавством України громадянам гарантується право загального використання природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством України (ч. 2 ст. 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Іншими словами, право загального природокористування характеризується загальнодоступністю, безоплатністю, не вимагає будь-якого спеціального дозволу й закріплення цих ресурсів і служить для задоволення життєво необхідних потреб.

Згідно ж з конституційними приписами (ч. 2 ст. 13) зазначене гарантування права громадян користуватися природними об'єктами права власності Українського народу повинно здійснюватися тільки відповідно до закону. Цей припис надає можливості звужити необґрунтовані спроби обмежити екологічні права громадян (у тому числі й природні) власниками й орендарями природних ресурсів. Як неодноразово зазначали фахівці, саме в галузевих нормативних актах спостерігається тенденція до поступового, але неухильного звуження обсягу права загального природокористування, хоча формально за сутністю і змістом воно залишається стабільним, незмінним. Поряд із цим, все більше поширюються договірні засади в екологічному законодавстві. При наданні природних ресурсів у власність або користування на таких засадах доречним вбачається закріплення в поресурсовому законодавстві (а при подальшій кодифікації – в Екологічному кодексі) істотних умов таких правочинів. До цих умов слід віднести гарантування власниками та користувачами природних ресурсів права загального користування ними з урахуванням природних властивостей кожного об'єкта довкілля й нормативів допустимого вилучення цих ресурсів при здійсненні загального їх використання [1].

Конституція України, в статті 13 визначає, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Частина 2 ст. 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплює, що законодавством України громадянам гарантується право загального використання природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством України.

Відповідно до статті 333 Цивільного кодексу України «Привласнення загальнодоступних дарів природи» особа, яка збрала ягоди, лікарські рослини, зловила рибу або здобула іншу річ у лісі, водоймі тощо, є їхнім власником, якщо вона діяла відповідно до закону, місцевого звичаю або загального дозволу власника відповідної земельної ділянки. При цьому Цивільний кодекс України не розкриває зміст категорії «загальний дозвіл власника відповідної земельної ділянки» [2].

Загальне природокористування не вимагає одержання відповідних дозволів і здійснюється виходячи з потреб та бажання особи в порядку вільного користування природними ресурсами. У зв'язку з цим необхідно конкретизувати норми, що регулюють, наприклад, відносини щодо використання надр. В законодавстві необхідно дати визначення права загального користування надрами, передбачити обмеження цього права у певних надзвичайних випадках для охорони життя і здоров'я людей або для охорони цінних підземних об'єктів.

Земельний кодекс України не передбачає загального користування землею. Проте, якщо існують землі загального користування, цілком можливо зробити висновок, що існує і право загального землекористування. Тому необхідно конкретизувати також і земельні відносини, доповнивши третій розділ Земельного кодексу України окремою главою — «Право загального користування землею».

Лісове законодавство також потребує приведення у відповідність із сучасними потребами практики, узгодження з нормами інших галузей права. Так, ст. 333 Цивільного кодексу України передбачає загальний дозвіл власника відповідної земельної ділянки на користування лісовими ресурсами.

На наш погляд, доцільно було б в лісовому законодавстві закріпити, що загальний дозвіл власника на користування лісовими ресурсами є наданим, якщо власник не встановив окремих обмежень щодо загального лісокористування і не поінформував населення про встановлені обмеження на лісокористування [3].

У чинному екологічному законодавстві, як бачимо, ще існує чимало неузгоджених питань, суперечливих положень, прогалин, які потребують нагального усунення й узгодження з метою створення дійового правового механізму реалізації й захисту екологічних прав громадян. При цьому особливу увагу слід приділити забезпеченню їх права на загальне використання природних ресурсів як основоположного природного права, необхідно чітко визначити коло випадків, коли заборона права загального лісокористування є можливою. Зокрема, заборону загального лісокористування можна встановити в разі, коли ліс приватної форми власності не є єдиним доступним лісом для загального лісокористування населення сусідніх адміністративно-територіальних одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова Г. В. Законодавчі проблеми забезпечення права загального природокористування ст. 1-15 URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3695/1/Anis.pdf> (Дата звернення 09.11.2023).
2. Кирєєва І.В. Правові передумови реалізації загального використання об'єктів рослинного світу як різновиду загального природокористування ст. 1-10 URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6a4b49b7-d04b-4e8b-9e8e-7db282c73bf6/content> (Дата звернення 09.11.2023).
3. О. В. Глотова Особливості права загального природокористування та його правові гарантії ст. 138-142 URL: <http://www.apdp.in.ua/v30/27.pdf> (Дата звернення 09.11.2023).

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Дмитро КУЗУБ

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Для початку варто розглянути саме визначення терміна “воєнний стан”. У законодавстві воно подається як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (ст. 1 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” № 389-VIII від 12.05.2015 р.)

В умовах воєнного стану допускається звільнення працівника за ініціативою роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування його у відпустці (крім відпустки у зв’язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку). Можливим є звільнення працівника за прогул, тобто відсутність працівника на роботі як протягом усього робочого дня, так і більше трьох годин безперервно або сумарно протягом робочого дня без поважних причин, про що вказано в пункті 4 частини першої статті 40 КЗпП [4]. Поважними визнаються причини, які виникли з обставин, не залежних від волі працівника (бойові дії, інша безпекова ситуація, відсутність транспортного сполучення, хвороба, хвороба членів сім’ї тощо), що перешкодили працівнику вчасно прибути на роботу, не вважаються прогулом.

За працівниками, яких призвали на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийняли на військову службу за контрактом, не зберігатимуть щорічну основну відпустку в період військової служби. Одна з найважливіших новел Закону № 2352-IX – це скасування збереження виплати середнього заробітку мобілізованим працівникам. За працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, зокрема шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи і посада на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб-підприємців, у яких вони працювали на час призову[2].

На даний час є випадки коли, українських військовополонених утримують в установах пенітенціарної системи з боку Російської Федерації. Стаття 21 Конвенції

встановлює, що тільки за винятком випадків, передбачених положеннями цієї Конвенції, що стосуються кримінальних та дисциплінарних санкцій, військовополонених не можна тримати в замкнених приміщеннях або позбавляти права залишати приміщення, якщо тільки цей захід не є необхідним для охорони їхнього здоров'я. Утримання під вартою безвісти зниклих не може бути виправданим і вважається незаконним. Невизнання утримання під вартою будь-якої особи є повним порушенням гарантій її свободи та особистої недоторканності. Згідно з вимогами Конвенції, держави, що тримають у 87 полоні, повинні повідомляти відповідним державам через посередників – держав-покровительок усю корисну інформацію про географічне положення таборів для військовополонених (ст. 23 Конвенції)[1].

Окремо слід звернути увагу на те, що відкликання військовослужбовців із щорічних основних відпусток дозволяється: за рішенням Міністра оборони України, керівників центральних органів виконавчої влади й інших державних органів, які, відповідно до закону, здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних сил України, а також командувачів відповідних військових формувань, які за посадою не є керівниками центральних органів виконавчої влади. Проте в разі введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях відкликання військовослужбовців із щорічних основних відпусток здійснюється без рішень вищезгаданих посадових осіб (ст. 10–1)(п. 192–1)

Тобто в разі введення правового режиму воєнного стану відкликати із щорічних основних відпусток військовослужбовців дозволяється посадовим особам, які направили їх у відпустки. Однак у повсякденній діяльності військовослужбовці відкликаються з відпустки, зокрема в Міноборони та Збройних силах України, за рішенням Міністра оборони або начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних сил України[3].

Отже, ураховуючи нормативно-правову базу, якою передбачено окремі обмеження конституційних прав та свобод військовослужбовців, з упевненістю варто погодитися з тим, що особливістю конституційно-правового статусу військовослужбовців є те, що через специфіку виконання ними особливого виду державної служби – військової служби – вони користуються конституційними правами і свободами з певними обмеженнями, які передбачені законодавством, і визначаються особливостям проходження військової служби

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Роздольський С.В Права військовослужбовців у воєнний час ст.85-88 URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/SUO/forum/paper/viewFile/10085/8194>
2. Леонід Остапенко Про деякі особливості трудових відносин під час воєнного стану ст. 305-312 URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29273/44.pdf>
3. Б. М. Шамрай Правові аспекти обмеження конституційних прав та свобод військовослужбовців під час дії правового режиму воєнного стану ст. 70-73 URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v3-1_2019/13.pdf

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ольга МАРТИН

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Національна економічна безпека як основа національної безпеки пов'язує економічний розвиток країни з внутрішнім і міжнародним становищем, сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки. Економічна безпека означає готовність владних інститутів протидіяти загрозам і викликам постіндустріального розвитку шляхом підвищення ефективності та результативності управління, створення економічних і правових умов, що виключають криміналізацію [1, с. 36] і передбачають мінімізацію корупційних проявів в національній економіці.

Корупція як системне явище є реальною загрозою економічній безпеці, спричинює як економічні, так і соціальні негативні наслідки, тобто створює реальну небезпеку для громадян, суспільства та країни загалом. Основними чинниками, що спричиняють корупційні ризики, є політичні, економічні, соціальні та юридично-правові чинники, а також недосконалість інституційно-управлінських заходів (низька ефективність регулятивних важелів діяльності посадових осіб).

Забезпечення антикорупційної безпеки в національній економіці шляхом здійснення ефективної антикорупційної політики означає формування дієвої системи запобігання корупції, механізмів протидії цьому явищу, подолання її соціальних наслідків і передумов в поточному і довгостроковому періоді. Системний характер корупції в суспільстві передбачає системний підхід в процесі боротьби з цим явищем, тобто виходить за межі боротьби з окремими корупційними складовими та їхніми проявами.

В процесі забезпечення антикорупційної безпеки необхідно враховувати такі особливості:

1) абсолютна перемога над корупцією неможлива; в нормальному стані влади і суспільства прояви корупції є сигналами про недоліки в методах роботи влади;

2) не існує країн, апріорі приречених на масштабну і хронічну корупцію; Україна не є виключенням з цього правила;

3) обмеження корупції не може бути одноразовою кампанією. Після закінчення будь-якої кампанії завжди може бути новий, більш страшний виток корупції;

4) корупцію не можна обмежити тільки законодавчими методами і боротьбою з її проявами. Більш того, в умовах, коли корупція досягла великих масштабів і забралася на вельми високі рівні влади, більш ефективна боротьба проти умов, що породжують корупцію, ніж непередбачена атака на її прояви;

5) боротьба з корупцією досягає успіху, якщо вона всеосяжна, комплексна, ведеться постійно, на це спрямовані всі сили і влади, і суспільства;

6) антикорупційна програма повинна реалізовуватися на вищому рівні політичного керівництва країни і при максимальному співробітництві з інститутами громадянського суспільства;

7) втрати, які несуть від корупції держава і суспільство, настільки великі, що будь-які розумні витрати на реалізацію антикорупційної програми забезпечать швидку віддачу, що в кілька десятків разів перевищує вкладення [2, с. 99].

В Україні у контексті забезпечення економічної безпеки пріоритетами щодо боротьби з корупцією виступають:

1) зростання ролі громадських організацій у сфері антикорупційної політики, зокрема шляхом їх безпосередньої участі у складі наглядових та дорадчих рад спеціалізованих антикорупційних органів та органів публічної влади;

2) активізація просвітницької діяльності щодо вчинення антикорупційних дій і їх наслідків, популяризація суспільного сприйняття корупції як дуже негативного явища через реалізацію відповідних антикорупційних освітніх заходів, проєктів та програм;

3) залучення можливостей інтернет-платформ для оперативного реагування на факти корупційних дій;

4) значна увага превентивним та заохочувальним антикорупційним заходам на противагу репресивним [3, с. 33].

В Україні ефективність антикорупційної політики є недостатньою, це обумовлено тим, що, по-перше, ефективність реалізації державної антикорупційної політики не може здійснюватися лише шляхом аналізу результатів діяльності суб'єктів її реалізації. При визначенні рівня ефективності необхідно враховувати кількісні і якісні показники, які показують реальний стан динамічності суспільних відносин, опосередковано із застосуванням певних програмованих та інших антикорупційних заходів. По-друге, одним із вирішальних чинників ефективності антикорупційної політики держави виступає нормативно-правове забезпечення, що є досить різноманітним. По-третє, ефективність державної антикорупційної політики, залежить не лише від політичної волі, а й від законодавчо-нормативного забезпечення, рівня ефективності діяльності дієвої системи органів державної влади, заходів щодо належної координації процесів формування та реалізації політики протидії корупційним ризикам, наявності превентивних заходів щодо запобігання та протидії корупції; по-четверте, багатоаспектність та недосконалість теоретико-методологічної бази у сфері антикорупційної політики утруднює оцінювання ефективності її реалізації [4, с. 10].

Проаналізований закордонний досвід протидії, запобігання та боротьби з корупцією дає змогу виявити провідні тренди, механізми та засоби, адаптація яких може стати корисною для нашої країни. Серед основних слід виділити такі [5, с. 42]:

- формування свідомого громадянського суспільства щодо нетерпимості корупції через ведення постійного інформаційного роз'яснення відносно негативності цього явища, здійснення різноманітних антикорупційних програм та проєктів;

- активізація діяльності громадських організацій та розширення їхнього впливу на антикорупційні процеси шляхом дійсного введення їх представників до складу наглядових та дорадчих рад органів публічного управління;

- переважання в застосуванні антикорупційних заходів превентивного та заохочувального характеру над репресивними;

- розширення залучення електронного врядування, інтернет-платформ, інтерактивних сайтів з метою швидкого реагування на повідомлення громадянами фактів, що містять корупційні складові

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мартин О.М. Пожежна безпека як складова національної безпеки: економічні аспекти : монографія. Львів, СПОЛОМ, 2017. 292 с.
2. Сиченко В.В. Розробка заходів антикорупційної діяльності для забезпечення економічної безпеки держави. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Державне управління. 2012. Т. 208. Вип. 196. С. 97-101.
3. Мельник О. Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 2. С. 32-35.
4. Пацкан В. В. Інституціональні основи антикорупційної політики як складової детінізації економіки. Економіка та держава. 2021. № 3. С. 4-13.
5. Самойленко Г. Забезпечення економічної безпеки країни на основі реалізації світових антикорупційних моделей та детермінант їх функціонування. Проблеми і перспективи економіки і управління. 2021. № 3. С. 37-45.

ДО ПИТАННЯ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАВДАНЬ

*Ольга МЕЛЬНИК, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник
Руслан МЕЛЬНИК, кандидат технічних наук, доцент
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України*

Державна політика в галузі охорони праці спрямована на створення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням [1]. Зокрема це стосується безпеки та здоров'я осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту під час виконання професійних завдань, що згідно з [2] належать до робіт з підвищеною небезпекою, а саме: аварійно-рятувальні роботи, гасіння пожеж, робота особового складу пожежних підрозділів на колінчатих підіймачах та на автомеханічних драбинах тощо.

Роботодавець згідно зі статтею 13 Закону України «Про охорону праці» зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці [3]. Пунктом 23 «Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу» [4] закріплена вимога, що особи начальницького складу зобов'язані сприяти створенню безпечних і здорових умов для несення служби підлеглими.

Будь-яка організація несе відповідальність за здоров'я й безпеку своїх працівників і тих, на кого так чи інакше впливає діяльність організації. Ця відповідальність поширюється на підтримку й захист їхнього фізичного та

психічного здоров'я. Застосування системи управління охороною здоров'я і безпекою праці (ОЗіБП) згідно з [5] спрямоване на те, щоб дати змогу організації забезпечити безпечні та здорові умови праці на робочому місці, запобігти виробничим травмам і погіршенню стану здоров'я, а також постійно удосконалювати показники у сфері ОЗіБП.

Зокрема це стосується і збереження життя, здоров'я і працездатності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників ДСНС України при роботі на пожежно-рятувальній та аварійно-рятувальній техніці; при виконанні робіт з пожежним обладнанням, аварійно-рятувальним інструментом та оснащенням, приладами, устаткуванням, пристроями, засобами індивідуального захисту, що перебувають на оснащенні органів та підрозділів ДСНС України, де станом на сьогодні відомчим нормативно-правовим актом в даній галузі є наказ МНС України від 07.05.2007 р. № 312 [6]. Ці правила встановлюють вимоги належних та безпечних умов праці, а також її організації в системі ДСНС України та є обов'язковими для виконання всіма категоріями працівників служби, а також працівниками інших відомств, установ та організацій, що виконують певні види робіт на об'єктах ДСНС України. Проте даними нормами не визначено можливість проведення аналізу стану охорони праці та його вдосконалення шляхом сучасного підходу до вивчення та впровадження нових методів управління служби охорони праці, а також забезпечення виконання правил охорони праці в органах та підрозділах ДСНС України.

Існуюча система управління охороною праці на всіх рівнях у своїй основі функціонує за «реактивним» принципом коригувальних дій, тобто реагування на наслідки нещасних випадків у вигляді видання державою нормативних актів, які передбачають правила безпечної поведінки при виконанні відповідних робіт.

На сьогодні відбувається активне реформування діючої системи управління охороною праці шляхом запровадження нової національної системи запобігання виробничим ризикам, що заснована на принципах оцінювання, контролю ризиків та управління ними, які є базовими для побудови подібних систем у розвинених країнах Європи та світу. Такі підходи передбачають організацію системи безпеки і здоров'я працівників за «проактивним» принципом запобіжних дій, а саме:

- запобігання ризикам;
- оцінювання ризиків, яких не можна уникнути;
- усунення джерел ризиків;
- адаптація умов праці до працівника, особливо під час облаштування робочих місць, вибору виробничого обладнання, методів роботи;
- адаптація до технічного прогресу;
- заміна устаткування підвищеної небезпеки на безпечне або менш небезпечне;
- розроблення узгодженої загальної політики запобігання виробничим ризикам, що охоплює техніку, організацію праці, умови праці, соціальні відносини та вплив чинників, пов'язаних з виробничим середовищем;
- надання заходам колективного захисту пріоритету перед заходами індивідуального захисту, що використовуються працівником;
- належне навчання та інструктаж працівників.

Реформування системи управління охороною праці передбачає зміну не лише принципів, але й об'єкта впливу державної політики. Замість термінів «безпека праці» чи «охорона праці» увага надається «безпеці працівника» згідно з європейськими нормами. Основним завданням політики в галузі охорони праці є

не лише визначення вимог до процесу організації безпеки, але й до результативності цього процесу, а саме досягнення повного усунення або мінімізації ризиків для життя та здоров'я працівника.

Модернізація систем безпеки та здоров'я працівників вимагатиме також зміни традиційних підходів до мотивації правильних дій з організації безпеки. Розглядається також можливість покладення за рішенням суду на роботодавця матеріальної відповідальності за нанесення шкоди життю та здоров'ю працівника внаслідок недостатніх та/або неефективних заходів, вжитих роботодавцем, поряд з існуючою адміністративною та кримінальною відповідальністю. У такому разі роботодавець відшкодуватиме Пенсійному фонду України витрати, понесені ним на виплати та послуги, передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві.

Запровадження за європейським прикладом системи мінімальних вимог щодо безпеки та здоров'я працівників, та регулярне здійснення роботодавцем оцінювання ризиків, які можуть виникнути на конкретному робочому місці, розробки і впровадження заходів щодо їх мінімізації або усунення, сприятимуть створенню безпечних умов праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
2. Перелік робіт з підвищеною небезпекою (НПАОП 0.00-4.12-2005): наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0232-05#Text>.
3. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
4. Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 593. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/593-2013-%D0%BF#n9>.
5. ДСТУ ISO 45001:2019 Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці.
6. «Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України»: наказ МНС України від 07.05.2007 р. № 312.

ДО ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В ГАЛУЗІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ, ОХОРОНИ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬ

Юлія МИТНИК

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Відповідно ст. 14 Конституції України та ч. 1 ст. 1 Земельного кодексу України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1, 2]. Дану норму права можна підкреслити висловом, що земля – це неоціненний скарб. Тож, його необхідно охороняти, розумно використовувати та розпоряджатися.

Слід наголосити, що раціональне використання, охорона та відтворення земель забезпечують екологічну безпеку держави.

Варто зазначити той факт, що у розпорядженні України знаходиться близько 30% світового чорнозему. Наша держава належить до найбагатших країн світу за природноресурсним потенціалом.

Земельний контроль – один із засобів реалізації конституційної норми, яка згадувалась на початку.

Звернімо увагу на характерні риси землі як об'єкта земельного права. До них належать:

- незамінність;
- обмеженість у просторі;
- локальність;
- нерухомість.

Саме вони висувають на перший план проблему раціонального використання та охорони землі.

Важливим нормативно-правовим актом у регулюванні громадського та внутрішньогосподарського контролю в галузі раціонального використання, охорони та відтворення земель є Земельний кодекс України (далі - Кодекс) [2].

Так, згідно зі ст. 187 Кодексу, контроль за використанням та охороною земель полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України [2].

У ст. 190 Кодексу зазначено, що громадський контроль за використанням та охороною земель здійснюється громадськими інспекторами, які призначаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, відповідними органами місцевого самоврядування і діють на підставі положень, затверджених відповідно центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері земельних відносин, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, відповідною радою [2].

Варто зазначити, що громадський контроль за використанням та охороною земель регулюється і ст. 21 ЗУ «Про охорону земель» [3], і ст. 36 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» [4].

Громадський контроль повинен здійснюватися громадськими інспекторами, які можуть призначатися: відповідними органами місцевого самоврядування; центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин; центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. Положення про громадських інспекторів повинно затверджуватися вказаними центральними органами виконавчої влади. Зазначаємо, що досі такого положення не існує, порядок громадського контролю на законодавчому рівні не урегульований, громадських інспекторів немає. Можна стверджувати, що громадські об'єднання не залучено до сфери контролю за землекористуванням, а відтак громадський контроль за використанням і охороною земель на сьогодні не здійснюється через відсутність

повноважень у відповідних осіб та чіткої процедури призначення та затвердження положення про громадських інспекторів [5].

Внутрішньогосподарський контроль в галузі раціонального використання, охорони та відтворення земель слід розуміти під системою внутрішнього контролю, яка спрямована на забезпечення ефективного та відповідального використання земельних ресурсів.

Здійснення внутрішньогосподарського контролю полягає у:

- моніторингу та оцінці стану земельних ділянок;
- дотриманні вимог та норм законодавства;
- контролі за фінансуванням, а саме за видатками в галузі земельних питань;
- проведенні аудиту та перевірок для виявлення корупції, недоліків у використанні земельних ресурсів;
- інших питаннях.

Важливо, щоб такий вид контролю був системним та прозорим, який спрямовується на збереження раціонального використання, охорону та відтворення земель, для досягнення сталого розвитку. Але, слід наголосити, що у законодавстві України відсутнє чітке регулювання внутрішньогосподарського контролю, що створює незрозумілість та недоліки у виконанні контрольних функцій.

Отже, дослідивши питання проблем здійснення громадського та внутрішньогосподарського контролю в галузі раціонального використання, охорони та відтворення земель, було визначено поняття, нормативно-правове регулювання даних видів контролю та деякі проблеми у їх здійсненні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Конституція, Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.10.2023 р.).
2. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n19> (дата звернення: 07.10.2023 р.).
3. Про охорону земель : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#n202> (дата звернення: 07.10.2023 р.).
4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#n3> (дата звернення: 07.10.2023 р.).
5. Малоокий В.А. Становлення та розвиток системи управління земельними ресурсами територіальних громад в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Запоріжжя, 2021. С. 136 – 137.

ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ

Юлія МИТНИК

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Актуальність теми полягає у тому, що вчинення злочинів в економічній сфері завдає загрози національній, у тому числі й економічній безпеці країни. З початку повномасштабного вторгнення рф на територію України сплинуло майже

2 роки. Воєнні дії спричиняють величезні втрати для нашої держави, у тому числі й зниження економіки. Тобто, окрім зовнішнього фактора, такого як затяжна війна існує ще внутрішній – економічні злочини, які завдають загрози економічній безпеці України.

Метою дослідження є визначення економічних злочинів в Україні.

Економічні злочини – протиправні діяння (дія чи бездіяльність) у сфері економіки та фінансів. Такі діяння закріплені у Кримінальному кодексі України. У цьому нормативно-правовому акті вони класифікуються таким чином:

- кримінальні правопорушення проти власності (розділ VI, статті 185 - 198);
- кримінальні правопорушення проти господарської діяльності (розділ VII, статті 199 - 233) [1].

Також, економічні злочини можна класифікувати за видом діяльності:

- злочини у сфері господарювання та підприємницької діяльності;
- у сфері фінансових відносин;
- у сфері виконання бюджету;
- у сфері оподаткування;
- у сфері захисту від монополізму та недобросовісної конкуренції;
- у сфері обслуговування населення;
- у сфері приватизації.

Існує ще й наступна класифікація:

- правопорушення у сфері використання бюджетних коштів;
- службові злочини;
- злочини у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- злочини у кредитно-розрахунковій сфері;
- злочини у сфері оподаткування та інші.

В Україні лідерами серед економічних злочинів, від яких постраждали організації, залишаються незаконне привласнення майна (47%), а також хабарництво і корупція (47%), друге місце розділили шахрайство з боку клієнтів (31%), кіберзлочини (31%) та шахрайство у сфері закупівель (31%) [2].

28 січня 2021 року Верховна Рада України прийняла в другому читанні та загалом проєкт Закону «Про Бюро економічної безпеки України» № 3087-д від 02.07.2020 р. Метою його створення є ліквідація податкової міліції, оптимізація структури та чисельності органів, які ведуть боротьбу зі злочинами у сфері економіки. У такий спосіб вирішено створити єдиний орган, який займатиметься розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері економічної діяльності [3]. Створення Бюро економічної безпеки України сприятиме запровадженню нових аналітичних підходів протидії фінансовим злочинам та проведенню результативних розслідувань складних злочинних схем, запобіганню втрат бюджету шляхом попередження фінансових злочинів та мінімізації недобросовісної конкуренції, оптимізації структури правоохоронних органів та матеріально-технічної бази [4].

Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», Бюро економічної безпеки України - це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави [5].

Відповідно до статі 4 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України», основними завданнями Бюро економічної безпеки України є:

- 1) виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;

2) оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;

3) надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки;

4) забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави;

5) збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому;

6) планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності;

7) виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги;

8) складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки [5].

Отже, у даному дослідженні було визначено поняття та класифікацію економічних злочинів, з'ясовано який із правоохоронних органів займається розслідуванням даного виду злочинів, що допомагає покращити економічний стан держави. Визначено поняття та основні завдання даного органу. Також, слід наголосити, що зниження рівня економічної злочинності допоможе покращити стан економіки в Україні, що є важливим для наближення перемоги у війні з РФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 11.11.2023).

2. Економічні злочини та шахрайство: досвід українських організацій. *Економічна правда* : вебсайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/17/669308/> (дата звернення: 11.11.2023).

3. Бюро економічної безпеки України: що передбачає прийнятий закон та які можливі наслідки для бізнесу. Аналіз Закону про БЕБ від Олексія Співака, інспектора Ради бізнес-омбудсмена : вебсайт. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/201304_byuroekonomchno-bezpeki-ukrani-shcho-peredbacha-priynyatiy-zakon-ta-yak-mozhliv-nasliski-dlya-bznesu (дата звернення: 11.11.2023).

4. Верховна Рада України ухвалила законопроект щодо створення Бюро економічної безпеки України. *Урядовий портал* : вебсайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vru-shvalila-zakonoprojekt-shchodo-stvorenniya-byuro-ekonomichnoyi-bezpeki-ukrayini> (дата звернення: 11.11.2023).

5. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січ. 2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення: 11.11.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ІНОЗЕМЦІВ І ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ ОБ'ЄКТИ

Дмитро НАСТЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Іноземці та особи без громадянства мають ті ж права і свободи та виконують ті ж обов'язки, що і громадяни України, якщо інше не передбачено Конституцією, законами України, а також міжнародними договорами України.

Іноземці та особи без громадянства є рівними перед законом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, інших обставин.

Якщо іноземною державою встановлено обмеження щодо реалізації прав і свобод громадянами України, Кабінет Міністрів України може прийняти рішення про встановлення відповідного порядку реалізації прав і свобод громадянами цієї держави на території України. Це рішення набирає чинності після його опублікування. Воно може бути скасовано, якщо відпадуть підстави, за яких воно було прийнято.

Здійснення іноземцями та особами без громадянства своїх прав і свобод не повинно завдавати шкоди національним інтересам України, правам, свободам і законним інтересам її громадян та інших осіб, які проживають в Україні.

Іноземці та особи без громадянства зобов'язані поважати та дотримувати Конституції і законів України, шанувати традиції та звичаї народу України [1].

Правовий статус іноземців і осіб без громадянства щодо права власності на природні об'єкти може відрізнятися в різних країнах і визначатися законодавством кожної конкретної країни. Право власності на природні об'єкти для іноземців і осіб без громадянства, як правило, регулюється відповідними законами та регуляторами країни. Іноземці та особи без громадянства повинні відповідати вимогам і обмеженням, встановленим цими нормативними актами [2].

Деякі країни можуть обмежувати або забороняти іноземцям або особам без громадянства володіння певними природними ресурсами або нерухомістю в певних районах. Ці обмеження можуть бути пов'язані з національною безпекою, екологічними чи стратегічними інтересами. Іноземці та особи без громадянства можуть бути зобов'язані виконувати певні умови або проходити особливі процедури для отримання права власності на природні об'єкти. Це може включати в себе отримання спеціальних дозволів, документів або забезпечення фінансових гарантій [3].

Багато країн дотримуються принципу рівності перед законом, що означає, що іноземці та особи без громадянства мають ті ж права та обов'язки щодо власності на природні об'єкти, як і громадяни цієї країни. Проте, існують винятки та обмеження в залежності від конкретного законодавства. Іноземці та особи без громадянства повинні дотримуватися законів та правил, які стосуються володіння нерухомістю та природними ресурсами, і нести відповідальність за порушення цих норм [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко І.В. (2019). Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні: теоретичні аспекти та практика застосування. Юридичний вісник, 4(39), 76-81.

2. Бойченко О.С. (2018). Правовий режим природних ресурсів в Україні: аналіз законодавства та практики. *Право та інновації*, 2(11), 26-33.
3. Дорофєєва І.П. (2020). Правові аспекти реалізації права власності на природні об'єкти іноземцями в Україні. *Право України*, 8, 68-73.
4. Закон України "Про природні ресурси і природно-заповідний фонд" від 25.06.1992 № 2456-XII.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Дмитро НАСТЕНКО

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Міжнародне гуманітарне право (МГП) - це галузь міжнародного права, призначена для забезпечення захисту осіб, які не беруть участі у воєнному конфлікті (цивільних осіб, медичного персоналу, в'язнів війни), а також обмеження методів та засобів ведення війни для зменшення страждань. Женевські конвенції є ключовим елементом МГП. Ці конвенції були прийняті в Женеві в 1949 році, і вони стали основними міжнародними документами, що регулюють правила поведінки під час воєнного конфлікту. Зараз існують чотири Женевські конвенції та додаткові протоколи, які доповнюють їхні положення. Основні положення МГП та Женевських конвенцій включають: захист цивільного населення, захист військовополонених, захист поранених та хворих, захист нейтральних осіб та об'єктів, заборона певних методів ведення війни, заборона культурного та релігійного знищення[1].

Право воєнного стану та внутрішнього конфлікту - це галузь права, яка регулює ситуації воєнного стану та конфліктів внутрішнього характеру. Це включає норми та принципи, які визначають, яким чином влада може реагувати на загрози національній безпеці, введення воєнного стану, та правила, що регулюють конфлікти, які мають внутрішній характер. Законодавство визначає процедуру і умови оголошення воєнного стану, включаючи повноваження влади та обмеження прав громадян під час воєнного стану. У воєнний стан можуть вводитися обмеження на свободу переміщення, збори, цензура та інші заходи, спрямовані на забезпечення національної безпеки. Визначається порядок розгляду кримінальних справ під час воєнного стану, включаючи можливість введення спеціальних судів чи трибуналів. Визначає правила та обов'язки сторін у конфліктах невідкладного характеру, також відомих як внутрішній конфлікт чи конфлікт невідкладного характеру. Включає аспекти захисту цивільного населення, військовополонених, та заборону певних методів ведення війни. Забезпечує, що права та свободи людини не порушуються під час внутрішнього конфлікту, включаючи захист від тортур, зникнення та безсудових страт. Визначає правила для надання гуманітарної допомоги населенню, що постраждало від внутрішнього конфлікту [2].

Кримінальна відповідальність під час воєнного стану регулюється спеціальними нормами та законами, які встановлюють правила та процедури кримінального переслідування під час воєнних конфліктів або в умовах воєнного стану. Важливо зазначити, що ці правила можуть відрізнятися в різних країнах

залежно від їхнього законодавства та міжнародних зобов'язань. Деякі країни можуть мати окремий Воєнний Кримінальний Кодекс, який встановлює кримінальні злочини та відповідальність за їх скоєння під час воєнного стану. Цей Кодекс може передбачати спеціальні категорії злочинів, які тільки можуть бути скоєні в умовах воєнного конфлікту. Згідно з міжнародним гуманітарним правом, скоєння певних злочинів під час війни може бути визнаною як воєнний злочин. Міжнародні конвенції, зокрема Женевські конвенції та Римський статут Міжнародного кримінального суду, встановлюють стандарти та визначають відповідальність за порушення цих стандартів. У воєнний час або під час конфлікту можуть створюватися воєнні трибунали для розгляду кримінальних справ. Ці трибунали мають компетенцію розглядати військові та воєнні злочини, включаючи злочини проти мирного населення, військовополонених, та інші порушення воєнного права. Процес кримінальної відповідальності під час воєнного стану повинен відповідати стандартам справедливого судового процесу, включаючи право на захист та недоторканість особистості. Люди, включаючи керівників країни, можуть бути взяті на міжнародну відповідальність за воєнні злочини перед міжнародними судами чи трибуналами [3].

Права людини залишаються важливими навіть під час воєнного конфлікту. Міжнародне гуманітарне право (МГП) і міжнародне право про права людини визнають, що під час війни і конфліктів залишаються обов'язковими ряд прав і гарантій для захисту осіб, які не беруть участі у бойових діях, а також тих, які потрапили під їх вплив. Цивільні особи повинні бути захищені від нападу та непропорційного використання сили. Напади повинні бути спрямовані лише на військові об'єкти, а не на цивільних. Військовополонені мають право на гідне та безпечне ведення, а також право не бути підданими жорстокому, несправедливому чи унтерганному поводженню. Особи, поранені або хворі, повинні отримувати медичну допомогу та захист від неправомірних атак. Використання зброї масового знищення, такої як хімічна, біологічна чи ядерна, може бути заборонено. Особи, які потрапили під владу ворога чи знаходяться під владою своєї власної держави, все ще мають право на життя, свободу, та недоторканість особистості. Забезпечення гуманітарної допомоги має бути надано для тих, хто потребує, незалежно від їхнього статусу чи приналежності. Зникнення людей (незаконне або примусове зникнення) є серйозним порушенням прав людини [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 21.04.2023).
2. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. за № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9 (03.03.92). Ст. 106
3. Кримінальний кодекс України. 03.03.2022 № 2117-IX
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 21.04.2023). Назва з екрана.

ПРОТОКОЛ БЕРКЛІ ЯК ФОРМА ФІКСАЦІЇ ВІДКРИТОЇ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗЛОЧИННОГО ЗБАГАЧЕННЯ

Віталій ПІСНИЙ

*НК – Анатолій ПОЛЯХ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України
Національна академія внутрішніх справ*

Технології злочинного збагачення розвиваються швидкими темпами, крокуючи в ногу з новітніми технологіями. В умовах цифровізації суспільства та пронизування комп'ютерними технологіями всіх щаблів суспільно життя, особливо актуальним при розслідуванні легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди, є електронні (цифрові) сліди, які у процесі розслідування можуть набувати статусу електронних (цифрових) доказів.

Сліди вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди можуть міститися у відкритій інформації з мережі Інтернет. Наприклад, відомості з соціальних мереж про невідповідність рівня витрат службової особи або членів його сім'ї його офіційному доходу. У цьому контексті питання подання як доказів даних, що містяться у відкритому доступі стає важливим етапом доказування.

Найактуальнішим документом у цьому питанні є так званий Протокол Берклі, розроблений Центром з прав людини Каліфорнійського університету в Берклі. Цей Протокол визначає термінологію і методологію даних, процедуру для збору, аналізу і зберігання цифрової інформації, що є у відкритому доступі з дотриманням професійних, правових та етичних принципів.

Розслідування з використанням відкритих даних - це розслідування, які повністю або частково спираються на загальнодоступну інформацію для проведення офіційних та систематичних онлайн-розслідувань щодо передбачуваних правопорушень. Сьогодні велика кількість загальнодоступної інформації доступна через Інтернет, де цифрове середовище, що швидко розвивається, призвело до нових типів та джерел інформації, які могли б допомогти у розслідуванні кримінальних правопорушень. Інформація у відкритому доступі може надавати підказки, підтримувати результати розвідки та служити прямим доказом у судах. Однак для того, щоб вона могла бути використана в офіційних процесах розслідування, включаючи правові розслідування, місії з встановлення фактів та слідчі комісії, слідчі повинні застосовувати послідовні методи, які одночасно підвищують точність їхніх висновків та дозволяють суддям та іншим особам, які встановлюють факти, краще оцінити якість самого процесу розслідування [1].

Протокол Берклі був розроблений за допомогою внесків осіб з різними професійними перспективами, юридичним та культурним походженням, статтю та національністю, та для його розробки було проведено понад 150 консультацій з експертами та отримано внесок від ключових зацікавлених сторін, включаючи слідчих ООН з прав людини. Він також спирався на досвід спеціалізованих робочих груп Секції методології, освіти та навчання УВКП та Канцелярії прокурора Міжнародного кримінального суду. Відповідно до міжнародних стандартів щодо розробки нової методології, УВКПЛ та Центр з прав людини піддали Протокол Берклі суворому процесу перегляду, перевірки та валідації [2].

Спираючись на цей підхід до співпраці, Протокол Берклі включає міжнародні стандарти для проведення онлайн-досліджень щодо ймовірних порушень міжнародного права в області прав людини та міжнародного гуманітарного та кримінального права. Протокол Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних був розроблений з метою надання міжнародних стандартів та вказівок для слідчих. У ньому також викладено заходи, які слідчі можуть вжити в Інтернеті, щоб забезпечити фізичний та психосоціальний захист самих себе та інших людей, включаючи свідків, постраждалих та фахівців з надання першої допомоги, включаючи громадян, активістів та журналістів[1].

Автори протоколу врахували сучасні тенденції та не посилаються на конкретні інструменти, оскільки технології розвиваються стрімкіше ніж наукові методи, які їх підкріплюють. Він затверджує мінімальні стандарти необхідні для знаходження, збирання, зберігання, перевірки та аналізу контенту із соціальних мереж та відкритих джерел. Такими джерелами можуть бути, контент створений користувачами у соціальних мережах, таких як YouTube, Facebook, Instagram та інших [3].

Протокол Берклі офіційно не перекладений українською мовою, проте на цей документ є посилання в листі-орієнтуванні Офісу Генерального прокурора стосовно збереження цифрової інформації з відкритих джерел від 28 серпня 2021 року [4].

В той же час, результати проведеного нами опитування практикуючих слідчих (детективів) свідчать про те, що на практиці виникають суттєві проблеми із фіксацією електронних джерел з відкритих даних через відсутність офіційного унормування методики виявлення та фіксації таких слідів.

Отже, слідову картину досліджуваної технології злочинного збагачення утворюють обставини й сліди події. Їх виявлення, аналіз, встановлення причинових зв'язків надають можливість побудувати картину події, сформулювати уявні або реальні моделі технології злочинного збагачення. Використання новітніх наукових та практичних напрацювань, спрямованих на фіксацію електронних слідів, які містяться у відкритих джерелах є суттєвим кроком до гармонізації криміналістичних рекомендацій з розвитком комп'ютерно-технічного прогресу, з метою сприяння у розслідуванні легалізації (відмивання) майна, одержаного службовою особою у вигляді неправомірної вигоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Протокол Берклі – принцип ведення розслідування з використання електронних цифрових даних. URL : <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-12/Berkeley-Protocol-Russian.pdf>.
2. Berkeley Protocol gives guidance on using public digital info to fight for human rights. URL : <https://www.ohchr.org/en/stories/2020/11/berkeley-protocol-gives-guidance-using-public-digital-info-fight-human-rights>.
3. Протокол Берклі: як відкриті джерела допомагають притягнути росію до відповідальності. URL : <https://cedem.org.ua/news/protokol-berkli>.
4. Судді ККС ВС обговорили проблемні питання допустимості електронних доказів під час судового розгляду. USR : <https://court.gov.ua/archive/1202385/>

ДО ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТРОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Малена ПОЛТАВСЬКА

НК – Юлія ПАНІМАШ, кандидат педагогічних наук

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Кожна людина в Україні так чи інакше постраждала від повномасштабного вторгнення агресора. Населенню нашої держави нанесена як психологічна шкода, так і фізична. Багато людей, які під час повномасштабного вторгнення були присутні в своїх домівках, отримали поранення чи взагалі загинули. До сих пір наші Збройні Сили України борються з агресором на окупованих територіях і виборюють право українського народу на життя та свободу в незалежній країні.

Права людини — комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в цивілізованому суспільстві.[1]

Згідно з Загальною декларацією прав людини, прийнятою і проголошеною резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року, росія порушила та продовжує порушувати статтю 3 даної декларації, а саме: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.»[2].

Під час перебування російських військових на території України відбувалися та продовжують відбуватися постійні порушення прав українського народу. Адже право на свободу та особисту недоторканність є одним із фундаментальних і невідчужуваних особистих прав людини, яке закріплено міжнародним співтовариством у ст. 3 Загальної декларації прав людини, ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також в інших загальноновизнаних міжнародних документах [1].

Багато українців в перші дні повномасштабного вторгнення постраждало у фізичному плані, велика кількість людей піддавалась катуванням та гвалтуванню, чим порушено статтю 5 Загальної декларації прав людини: «Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.»[2].

Багато інформації було висвітлено про те, що громадяни країни агресора безпідставно заволоділи майном українського народу. Весь час, коли країна агресор знаходилась на території суверенної держави України, були порушенні права вільних громадян незалежної держави на право власності, це підтверджує стаття 17: «Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.»[2].

Коли український народ повинен був йти зі своїх домівок заради збереження свого життя, вони мали змогу через зелені коридори перейти в більш безпечні місця перебування, тобто до своїх родичів закордон. Підчас процедури зелених коридорів, країна агресор часто порушувала умови угоди. Вона націлювала свої сили на невинний цивільний народ України чим порушувала Директиву Ради Європи 2003/86 / ЕС від 22 вересня 2003 про права на возз'єднання сім'ї «надання дозволу на імміграцію» [3].

Від початку окупації російський режим реалізує політику тотальної русифікації місцевого населення, зокрема, дітей на окупованих територіях України, що можна кваліфікувати як порушення права осіб на *свободу думки*. У березні 2023 року стало відомо про такі випадки, зокрема, у місті Бердянськ

Запорізької області, де представники місцевої окупаційної адміністрації переслідують школярів, що навчаються за українською шкільною програмою.

На нашу думку, порушення прав людини на території країни прямопропорційно залежать від наявності російських військ у межах нашої країни і відповідальними за порушення прав людини є, зокрема, кадрові військові російської федерації, представники окупаційних адміністрацій на місцях, а також різні воєнізовані групи, такі як кадирівці, вагнерівці тощо, підтримувані та заохочувані Росією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/Knyha-Hromadyanyna/1-KH-Hromadyanyn-i-derzhava.pdf>
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1380095>

ПРАВОВА КУЛЬТУРА: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Валерія ПОЛУПАН

НК – Світлана ОБРУСНА, доктор юридичних наук, професор

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Наразі, Україна знаходиться на важливому етапі розбудови та побудови нової правової держави із врахування інтеграційних процесів. Відповідно, важливе місце в цьому процесі належить проблематиці підвищення рівня правової культури людей. Зауважимо, що даний процес становить досить тривалий та не простий етап, який характеризується великою кількістю певних факторів, які можуть не завжди залежати від бажання особи, поглядів та намірів, а тому, не завжди можна швидко вирішити дане питання, наприклад, лише шляхом прийняття нових нормативних актів.

Сучасний рівень правової культури зумовлює актуальність, необхідність та перспективність подальшого розгляду та дослідження даної проблематики.

Дане питання є актуальним завжди, тому багато науковців ведуть дискусії та розглядають дане питання, зокрема: Г. Балюк, Ю. Битяк, І. Бехом, О. Васильєв, В. Тацій, М. Кельман, В. Копейчиков, Л. Рабинович, С. Рубінштейн, М. Савчин, О. Скакун та інші.

На думку В. Копейчикова, правова культура є системою правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи та інші найважливіші соціальні цінності [1, с. 140].

Ю. І. Крилова та О. В. Макарова вважають, що правова культура є засадничим елементом у процесі державотворення, адже сприяє становленню правової системи та громадянського суспільства [2, с. 105], тобто формування правової держави є неможливим без підвищення рівня правової культури та правосвідомості.

Також, правова культура - система правових цінностей, що виникла в процесі появи та розвитку суспільства та відображає його ретроспективні та перспективні досягнення.

Отже, варто сказати, що правову культуру можна розглядати, як особливе ставлення людини до прав інших людей, а також повагу до них. Також, правова культура, як наукова категорія, є досить широким поняттям та включає такі категорії та явища, як: цінності, звичаї, правила, концепції.

В науковій літературі прийнято розрізняти правову культуру суспільства та певної особистості. Правова культура людини передбачає певний високий рівень знань про права людини, повагу до таких прав, а також певних цінностей, що склалися в суспільстві. Також обов'язковим, на нашу думку, є високий рівень правосвідомості і внутрішньо обґрунтована мотивація та переконаність у правильному дотриманні та виконанні нормативно-правових приписів.

Відповідно, можемо зробити висновок, що чим вища правова культура однієї особи, тим більша правова культура певного суспільства.

Говорячи про нинішню правову культуру, варто зазначити, що у частини її носіїв вона була сформована ще за радянських часів. Така тенденція, а також проблеми, пов'язані із економічною та соціальною кризами, продовжують негативно впливати на розвиток нашої держави та побудови дійсно нової, якісної з урахуванням усіх інтеграційних процесів правової держави.

Наприклад, М. Козюбра вважає, що в масовій суспільній свідомості України «...продовжують домінувати уявлення про право виключно як про знаряддя політики, інструмент примусу, зведену в закон волю, якщо не якогось окремого пануючого класу, то, принаймні, керівної частини суспільства» [3, с. 29].

Наразі, аналізуючи думки різних науковців, політиків та поважних осіб, можна сказати, що ця радянська концепція правової культури та відношення до правосвідомості, елементи якої ще залишаються в Україні, потребує повного розширеного перегляду на засадах гуманізму, цінності людини та її прав.

Зокрема, сучасний стан правової культури, деякою мірою, можна вважати як кризовий, особливо зважаючи на те, що в Україні оголошено військовий стан та не всі люди розуміють силу та важливість цінностей, а також не є правосвідомими та з відповідним рівнем правової культури.

Проте, важливо відмітити, що на сьогодні, точно є свідомі молоді люди, які допомагають будувати та розвивати правову культуру, зокрема дотримуватись базових цінностей, які вже сформувались. Зокрема, багато людей розуміють, що наразі треба допомагати один одному, захищати свою країну та нести правові, моральні цінності у маси і будувати дійсно правову державу.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, варто погодитись із таким визначенням правової культури, зокрема, правова культура - це система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи та інші соціальні цінності [4, с. 64].

Говорячи про побудову та формування правової держави, варто зазначити, що вказаний процес у повній мірі залежать від правової культури як суспільства так і окремої особистості. Також, правова культура є досить вагомою частиною життєдіяльності людини. Бо саме від рівня правової культури особистості, а також суспільства або народу залежить загально-державний процес, зокрема процес державного та місцевого будівництва.

Сучасний етап державного будівництва в Україні потребує демократичної, соціальної та правової держави, так як українське суспільство вибрало

європейський шлях. Необхідно, щоб усі учасники суспільних правовідносин набули належного рівня правової культури та розвивали своє правове мислення, бо без цієї базової умови неможливий розвиток української правової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна теорія держави і права / за ред. В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 320 с.
2. Макарова О.В., Крилова Ю.І. Проблеми формування правової культури в українському суспільстві. *Право*. 2015. № 30. С.104–108.
3. Козюбра М. Право як явище культури. *Право та культура: теорія і практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 15–16 травня 1997 р. Київ : МП Леся*, 1997. С. 28–30.
4. Сидоренко О.О., Кухарчук А.В., Ткаченко О.Р.. Правова культура: поняття, склад та її стан в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №4. С. 62-64.

ПРОЦЕС ГАРМОНІЗАЦІЇ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ілля САДОЛІНСЬКИЙ

НК – Андрій САМІЛО, кандидат юридичних наук, доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Про розвиток відносин України з Європейським Союзом вперше офіційно було проголошено у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України».

Відносини України з Євросоюзом були започатковані в грудні 1991, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головної в ЄС країни, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України. У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, яку схвалено 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій 14 вересня 2000 року. В ній була проголошена довготермінова стратегічна мета - європейська інтеграція України.

5 березня 2007 року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між Україною та ЄС.

9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину — 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. З 1 листопада 2014 року здійснювалося її тимчасове застосування.

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності 1 вересня 2017 року. Це міжнародно-правовий документ, який на договірно-

правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» однією з основоположних засад зовнішньої політики України є забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний та правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі [1].

Технічні вимоги для виходу на ринок Європейського Союзу є високими і жорсткими, але вони застосовуються в професійний та справедливий спосіб без жодних (на відміну від інших) геополітичних маніпуляцій [2]. Угода про асоціацію визначає важливу політичну мету для європейського регіону, зокрема забезпечення дотримання демократичними інституціями України ключових європейських цінностей. Спільна угода передбачає ретельний нагляд за демократичними інституціями, зокрема щодо верховенства права та прав людини [3].

Повага до демократичних цінностей вважається дуже важливою в угоді про асоціацію, і тому, на відміну від порушень інших положень, вона може бути призупинена у разі серйозного недотримання. Положення Угоди про асоціацію численні та складні, тому і Україні, і ЄС зіткнуться з важкими структурними змінами, зумовленими цим процесом.

Таким чином, як бачимо, наша держава вже знаходиться на шляху наближення законодавства до права ЄС, зберігаючи при цьому особливості національної правової системи. Основою конвергенції є спільні цінності – справедливість, верховенство права, законність, які гарантуються та захищаються як на національному, так і на міжнародному рівнях. Для уникнення можливих правових колізій слід постійно контролювати дотримання європейських стандартів у сфері кримінального права та розробляти ідеї щодо подальших змін та вдосконалень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єдиний веб-портал Міністерства юстиції України, посилання: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>
2. Рада асоціації Україна – ЄС – спільне комюніке, 8 грудня 2017 р. Посилання: http://eeas.europa.eu/ukraine/docs/st06978_15_en.pdf.
3. Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” від 1 липня 2010 року № 2411-VI / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН В ЗАРУБІЖНИХ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ

Андрій СІРЕНКО

НК – Кирило ПАСИНЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

У доктрині зарубіжних країн виділяють такі групи суспільних відносин, які регулюються нормами цивільного права: 1) природні відносини (право осіб): шлюб, припинення шлюбу, фактичні шлюбні стосунки, материнство, батьківство,

присвоєння імені, родинні стосунки тощо; 2) відносини економічного характеру: власність, об'єднання майна, передача права власності (речове право); 3) відносини обміну в широкому розумінні, з економічної та соціологічної точки зору (контрактне право); 4) відносини, що підтримують рівновагу в суспільстві: відновлення порушеного права, відшкодування шкоди (зобов'язальне (деліктне) право). Отже, цивільне право охоплює виняткову за обсягом сферу соціальних зв'язків; фактично воно регулює повсякденне життя людини, впливаючи як на окремих осіб, так і на суспільство в цілому.

В цивілістичній науці традиційним є трактування договору в декількох аспектах. Договір розглядається як підстава виникнення прав та обов'язків сторін, різновид юридичних фактів, правочинів – дія, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договір є правовідношенням, що виникає з договору – правочину. Договір – документ, в якому фіксується воля сторін, погоджені ними умови. Деякі науковці обґрунтовують ще один аспект поняття «договір» як домовленості в розумінні результату дій осіб. На їх думку будь-який договір складається з певного набору умов, в яких виражена досягнута домовленість сторін. В такому випадку договір розглядається не як домовленість в розумінні дій осіб, а як домовленість в розумінні результату цих дій. Саме така розстановка акцентів дозволила б зняти питання про те, що мають на увазі в тому випадку, коли мова йде про зміст договору, але не договірного правовідношення. В таких випадках звичним еквівалентом поняття про елементи змісту договору є поняття умови договору. Трактувати їх в розумінні умов правовідношення – явний абсурд. Насправді ж, говорячи про зміст і умови договору, мають на увазі зміст правил поведінки, які сторони встановили самі для себе і які складають домовленість в розумінні результату дій – договору або домовленості в традиційному значенні цього слова [1, с. 157].

Досить об'ємним є визначення договору, запропоноване С. М. Бервено: договір – це правомірний правочин взаємоузгодженої волі двох і більше сторін, спрямованої на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків у формі зобов'язального правовідношення та на врегулювання відносин між цими сторонами шляхом закріплення цих прав та обов'язків у визначеній законом формі [2, с. 13].

В праві країн континентальної Європи під договором розуміють домовленість, спрямовану на встановлення, припинення або зміну прав і обов'язків. За Французьким цивільним кодексом договір – це домовленість, за якою одна особа або кілька осіб зобов'язуються перед іншою особою дати будь-що, зробити будь-що або не робити будь-що.

В праві Англії відсутнє легальне визначення договору як правової категорії. Всі інститути договірного права Англії розвивалися головним чином завдяки судовій практиці. Договором вважається обіцянка (promise) або ряд обіцянок, за порушення яких право встановлює санкцію. Це свідчить про наявність у кредитора права на позов. Тобто, в основі договору лежить добровільно дана обіцянка прийняти на себе юридичний обов'язок.

Цивільні кодекси, що діють в окремих штатах США, містять легальне визначення договору. Так, ЦК Каліфорнії визначає договір як домовленість робити або не робити що-небудь. В США договір визначено як правове зобов'язання в цілому, що впливає зі згоди сторін [1, с. 158].

Класифікація договорів у зарубіжних цивільно-правових системах здійснюється за різноманітними підставами; кожна класифікаційна схема дозволяє виявити ті чи інші властивості та практичні особливості договору.

Цивільно-правовий договір як домовленість двох або більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків є найбільш універсальною і разом з тим унікальною конструкцією приватного права. В. С. Мілаш розцінює договір як багатогранний правовий феномен, який одночасно є актом правовстановлення (у ньому виявляється автономія волі сторін щодо врегулювання їхніх взаємовідносин на власний розсуд у межах, дозволених законом, – індивідуальне правове регулювання) та актом право реалізації [3, с. 24]. Цінність такої конструкції, її змістовне навантаження виражається через функції та принципи договору. Одним з таких основоположних принципів є принцип «свободи договору», який є актуальним для України та практично всіх зарубіжних держав.

У галузі цивільного права, – писав С. В. Пахман, – величезну роль відіграє принцип приватної автономії», тобто право визначати свої відносини з іншою особою. Воно проявляється у кожному розпорядженні особи, незалежно від того, чи є воно одностороннім чи двостороннім, і визнається ніби сурогатом закону [4, с. 181]. На думку З. В. Ромовської, договір – це також мірило свободи і обов'язку, щоправда лише для двох. Ця остання обставина не може заперечити правотворчої суті договору, а отже, і його нормативного правового характеру, хоча і з обмеженою сферою дії [5, с. 72]. Адже договір – це домовленість сторін про взаємні права та обов'язки з метою досягнення відповідного правового результату.

Договірне право вже вийшло за рамки традиційних уявлень про нього як про складову частину цивільного законодавства, цивільного права. Адже сторони мають право укласти договір, не передбачений актами цивільного законодавства, а також відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Тому розуміння суті договірного права виключно як права «юридичного», як системи виключно правових норм на сьогоднішній день невірне. Договірне право і його базова категорія, «перша скрипка» – договір – є тими унікальними соціально – правовими конструкціями приватного права, які обумовлюють його специфіку і одночасно надають учасникам приватних відносин якнайширшу свободу дій, надають можливість самим виступати своєрідними «законодавцями» для себе, але в рамках, визначених правом, як соціальним досягненням. *Conventio facit Legem* – договір створює право [6, с. 26].

Таким чином, договірне право – це система соціальних норм, встановлених учасниками цивільного обороту, в тому числі юридичних норм, встановлених і санкціонованих державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн: Навч. посіб. (Курс лекцій). К.: КНЕУ, 2010. 220 с.
2. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія. / С. М. Бервено. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 13.
3. Мілаш В. С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов: монографія / В. С. Мілаш. – Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2007. – С. 24.
4. Пахман С. В. О значении договора в области гражданского права / С. В.

Пахман // Антологія української юридичної думки. Т. 6. Цивільне право / за ред. Ю. С. Шемчушенка. – К., 2003. – С. 181.

5. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс. Підручник / З. В. Ромовська. – К.: Атіка, 2005. – 560 с.

6. Канзафарова І. С. Цивільне та торгове право зарубіжних країн. Одеса, 2000. 66 с.

УПРАВЛІННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА В ГАЛУЗІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Олександр СІРЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

В Україні, відповідно до ст. 14 Конституції України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Охорона земель – одна з найважливіших природоохоронних завдань нашої держави, що полягає у здійсненні системи правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захисті від шкідливого антропогенного впливу, відтворенні та підвищенні родючості ґрунтів. Ефективне та раціональне використання землі є складовою екологічної безпеки держави. Контроль за використанням та охороною земель згідно ст. 187 ЗК, «полягає в забезпеченні додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України» [ст.187 ЗКУ].

Загальні положення про контроль містяться у ст.ст.187-190 ЗКУ, ЗУ «Про державний контроль за використанням та охороною земель», ЗУ «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» в редакції 04.04. 2018, ПКМ «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з використанням та охороною земель, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру» від 03.10.2018 № 801, засади притягнення до адміністративної відповідальності за земельні правопорушення - КУпАП.

Відносини із здійснення контролю також регулюються законодавством, що визначає статус контролюючих суб'єктів:

Державна екологічна інспекція, що діє відповідно до Положення, затв. КМУ від 19 квітня 2017 р. № 275 (п. 4 б) <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF> здійснює контроль за дотриманням законодавства про охорону земель щодо: консервації деградованих і малопродуктивних земель; збереження водно-болотних угідь; виконання екологічних вимог під час надання у власність і користування, зокрема в оренду, земельних ділянок; здійснення заходів із запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами; додержання режиму використання земель

природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також територій, що підлягають особливій охороні; додержання екологічних нормативів з питань використання та охорони земель; ведення будівельних, днопоглиблювальних робіт, видобування піску і гравію, прокладення кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду; установлення та використання водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також додержання режиму використання їх територій;

Державна служба геодезії, картографії і кадастру, що діє відповідно до Положення, затв. КМУ від 14 січня 2015 р. № 15 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF> (п.п. 251 – 2510)

місцеві державні адміністрації – ст.16 ЗУ «Про місцеві державні адміністрації», ст.17 ЗКУ

органи місцевого самоврядування – ст. 33 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 12 ЗКУ.

Основними принципами контрольної діяльності у галузі використання та охорони земель є:

- забезпечення раціонального використання та охорони земель;
- пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над економічними інтересами;
- повне відшкодування шкоди, завданої довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства України;
- поєднання заходів економічного стимулювання і відповідальності у сфері використання та охорони земель.

На сьогодні більш як у 17 нормативно-правових актах України різної юридичної сили згадується поняття «ефективне використання земель». Розкривається зміст його лише у підзаконному акті – Методиці експертної грошової оцінки земельних ділянок, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р. Згідно з п. 5 цієї Методики, найбільш ефективне використання земельної ділянки – це фізично можливе та економічно доцільне використання земельної ділянки та (або) земельних поліпшень згідно із законодавством, у результаті якого вартість, що визначається, буде максимальною порівняно з вартістю, яка може бути визначена на підставі аналізу інших можливих варіантів її використання. У процесі здійснення землекористування не повинна спричинятися шкода землі, іншим природним об'єктам, мають дотримуватись екологічні правила у сфері сільськогосподарського виробництва, повинен максимально мінімізуватись негативний вплив як на земельну ділянку, так і на навколишнє природне середовище загалом. Такий висновок, зокрема, випливає зі змісту статей 91 та 96 ЗК України, які визначають обов'язки власників земельних ділянок та землекористувачів.

Проте, наведена система принципів земельного контролю потребує певного коригування з метою більш повного врахування особливостей ринкового етапу розвитку як економіки країни загалом, так і результатів реформування земельних відносин. У зв'язку з цим слід доповнити систему принципів засад здійснення контрольної діяльності у галузі використання та охорони земель ще одним принципом – принципом недопущення необґрунтованого втручання у діяльність власників і користувачів землі щодо використання земельних ділянок за їхнім цільовим призначенням.

Мета контролю за використанням та охороною земель збігається з метою всієї екологічної діяльності – збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь, а тому завдання земельного контролю визначаються основними формами діяльності щодо охорони земель, якими є організація раціонального землекористування, охорона земель та забезпечення екологічної безпеки, які тісно пов'язані між собою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> Редакція від 17.09.2023.
2. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text> Редакція від 19.11.2022.
3. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> Редакція від 31.03.2023.
4. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> Редакція від 01.10.2023.
5. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> Редакція від 03.08.2023.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з використанням та охороною земель, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-2018-%D0%BF#Text> Редакція від 04.01.2023.
7. Положення, затв. КМУ від 19 квітня 2017 р. № 275 (п. 4 б) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text> Редакція від 02.08.2023.
8. Положення, затв. КМУ від 14 січня 2015 р. № 15 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text> Редакція від 18.05.2023.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про експертну грошову оцінку земельних ділянок» від 11 жовтня 2002 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF/stru#Stru> Редакція від 10.12.2011.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Анастасія СОБЧЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Регулювання у сфері використання та охорони земель є функцією держави щодо управління земельними ресурсами, що включає прийняття та забезпечення вимог суб'єктів земельних правовідносин до якості земель, родючості ґрунтів, допустимого антропогенного навантаження та господарського розвитку земель.

Надання землі на законодавчому рівні статусу основного національного надбання, що підлягає особливій охороні держави, покладає на органи державної влади, а також органи місцевого самоврядування загальну відповідальність за забезпечення раціонального використання та охорони земельних ресурсів країни.

Регулювання в галузі охорони земель здійснюють Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, а також спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади в межах повноважень, установлених законом [1].

Верховна Рада України визначає засади державної політики в галузі використання та охорони земель, приймає закони у галузі регулювання земельних відносин та затверджує загальнодержавні програми щодо використання та охорони земель [2].

Згідно зі ст. 13 ЗК України, з метою забезпечення охорони земель Кабінет Міністрів України:

- здійснює реалізацію державної політики у галузі використання та охорони земель;
- розробляє і забезпечує виконання загальнодержавних програм використання та охорони земель;
- організовує ведення державного земельного кадастру, державного контролю за використанням і охороною земель та здійснення землеустрою;
- встановлює порядок проведення моніторингу земель;
- розпоряджається землями державної власності в межах, визначених ЗК України [2].

До повноважень органів місцевого управління належать:

- розпоряджання землями територіальних громад;
- підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних ділянок із земель державної власності, що проводять органи виконавчої влади; встановлення та зміна меж відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- організація землеустрою;
- забезпечення реалізації державної політики у галузі використання та охорони земель [3].

Отже, регулювання у сфері використання та охорони земель є цілеспрямованою, корисною та суспільно необхідною діяльністю держави у сфері земельних ресурсів, результатом якої є запобігання та усунення земельних правопорушень та реальне зміцнення законності в земельній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону земель : Закон України від 18.05.2023, підстава - 2698-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст.349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Остапенко О.І., Юркевич Ю.М. Земельне право. Навчальний посібник. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua>
3. Система органів управління у галузі використання та охорони земель і їхні повноваження. URL: <https://mycurator.com.ua>

ПОКАРАННЯ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анастасія СОБЧЕНКО

НК – Діана КОТЛЯР

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Нині в Україні надзвичайно актуальним стало дослідження питання кримінальної відповідальності за злочини, вчинені в особливих умовах, пов'язаних із збройною агресією російської федерації та в період дії воєнного стану в Україні. Вчинення злочинів у конкретний час і в конкретному середовищі матиме негативний вплив на національну безпеку України та її обороноздатність. У зв'язку з цим, дослідження проблематики особливостей покарань за вчинення кримінального правопорушення має підвищену актуальність.

З 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 на всій території України запроваджено воєнний стан, яким передбачено запровадження в Україні особливої правової системи у відповідь на збройну агресію Росії проти України. Ця правова система має певні особливості щодо покарання осіб, які вчинили злочини під час воєнного стану.

Посилення відповідальності за окремі кримінальні правопорушення, вчинені під час воєнного стану, може проявлятися у двох різних формах:

- вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як кваліфікуюча ознака. Наприклад, за звичайних обставин за вчинення диверсії (стаття 113 Кримінального кодексу України) передбачено позбавлення волі на строк від 10 до 15 років з конфіскацією майна або без такої (ч. 1 ст.113 ККУ). Втім, вчинення диверсії за умов воєнного стану карається позбавленням волі на строк 15 років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна (ч. 1 ст.113 ККУ). Отже, Кримінальний Кодекс України чітко встановлює відповідальність за вчинення цього кримінального правопорушення в умовах воєнного стану;

- вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як обставина, яка обтяжує покарання. Наприклад, частиною першою статтею 190 Кримінального кодексу України передбачено, що заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) карається штрафом від 2000 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від 200 до 240 годин, або виправними роботами на строк до 2 років, або обмеженням волі на строк до 3 років. У випадку використання умов воєнного стану для вчинення шахрайства, буде братись до уваги найтяжче покарання, а саме обмеження волі на строк до 3 років. Отже, відповідальність за вчинення цього кримінального правопорушення в умовах воєнного стану не визначена, але враховано найсуворіші покарання, передбачені Кримінальним кодексом України [1].

Із 7 березня 2022 року Законом № 2117-ІХ внесено зміни до Кримінального Кодексу щодо посилення відповідальності за злочини за ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК, вчинені в умовах воєнного стану. Це основні майнові злочини, які завжди становили значну частину всієї кримінальної статистики в Україні – крадіжка, грабїж, розбій, вимагання, а також розтрата і заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем.

Наприклад крадіжка – ч. 1 ст. 185 КК до цього вважалася не злочином, а кримінальним проступком, і за неї було передбачено покарання від штрафу

17 тис. грн. до обмеження волі строком до 5 років. Лише в разі вчинення крадіжки повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 185), з проникненням у житло або інше володіння (ч. 3 ст. 185) чи у великому, особливо великому розмірі (ч. 4, 5 ст. 185) – передбачалися покарання у вигляді позбавлення волі.

Нині ж крадіжка, учинена в умовах воєнного або надзвичайного стану – є особливо кваліфікованим складом злочину. Вчинення крадіжки в умовах воєнного стану – одразу кваліфікується за ч. 4 ст. 185 КК, за що передбачено покарання у вигляді позбавлення волі від 5 до 8 років [2].

27 березня 2022 року набрали чинності зміни, що передбачають запровадження кримінальної відповідальності за поширення в умовах воєнного стану інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, та поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості. Виключенням є поширення інформації, що вже розміщена у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України чи Міністерством оборони України або в офіційних джерелах відповідних відомств країн-партнерів.

В залежності від інформації, що була поширена, покарання може сягати від 3 до 8 років позбавлення волі. Якщо поширення інформації було вчинено за попередньою змовою групою осіб або з корисливих мотивів, або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, чи незаконним збройним формуванням, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, покарання сягає від 8 до 12 років позбавлення волі [3].

23 квітня 2022 року набрали чинності зміни до Кримінального кодексу України, якими кодекс було зокрема доповнено статтею 111-2 «Пособництво державі-агресору».

Так, передбачено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 10 до 20 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років та з конфіскацією майна або без такої за умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні [4].

Запровадження воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року та повномасштабне вторгнення російських військ стало поштовхом до внесення змін до кримінального процесуального законодавства. Такі зміни спростять фіксування процесуальних дій у кримінальних провадженнях в умовах воєнного стану, підвищать ефективність та своєчасність кримінального провадження та сприятимуть посиленню кримінальних процесуальних гарантій здійснення кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація жінок-юристок України. Посилення відповідальності за окремі кримінальні правопорушення, вчинені під час воєнного стану. URL: <https://jurfem.com.ua>

2. Кравчук О.А., Михайленко Д.Г. Воєнний стан, як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. URL: <https://pravo.ua>

3. Глушко І.В. Кримінальна відповідальність: зміни до Кримінального Кодексу України за час воєнного стану. URL: <https://golaw.ua>

4. Глушко І.В., Кольчинська К.І. Зміни до Кримінального Кодексу України за час воєнного стану. URL: <https://eba.com.ua>

ІНСТИТУТ ЄДИНОГО ТА ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В КОНТЕКСТІ УТВЕРДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Микола ТОМЕНКО, доктор політичних наук, професор

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

З часу ухвалення Конституції України 28 червня 1996 року в Україні визначено принцип єдиного громадянства.

Так, стаття 4 Конституції України прямо зазначає:

«В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом».

Після набрання чинності Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 року остаточно оформлено правові засади інституту громадянства.

Однак певні двозначні норми та відсутність санкцій за набуття другого, третього громадянства... призвело до появи великої кількості осіб із статусом подвійного громадянина. Особливо небезпечним став факт виявлення іншого, окрім українського, громадянства у депутатів та державних службовців країни.

Так, після виявлення громадянства Великобританії у Голови Державної фіскальної служби України Романа Насірова він був звільнений, а Президент України Петро Порошенко подав як невідкладний законопроект про заборону посадовцям із подвійним громадянством обіймати посади в українській владі. Однак ці зміни до Закону про громадянство не були ухвалені, більш за те, навіть не були розглянуті у сесійній залі.

З приходом до влади Президента Зеленського розпочалася широка інформаційна кампанія щодо популяризації подвійного (множинного) громадянства для залучення інвесторів та активних діаспорян до участі в управлінні державою.

Для цього було внесено та зареєстровано кілька законопроектів, в тому числі один президентський.

Після повномасштабної агресії РФ проти України 24 лютого 2022 року виявилось, що велика кількість правоохоронців та депутатів мали громадянство Російської Федерації та співпрацювали з владою Путіна перебуваючи на важливих посадах у владі України. Саме ця категорія посадовців допомагала російській армії захоплювати наші території та організовувати місцеву окупаційну владу. Інша ж частина депутатів та державних службовців, які мали статус громадянства або статус резидентів в країнах ЄС перебралися туди одразу ж після 24 лютого 2022 року.

Тож нині важливим питанням національної безпеки є вирішення проблеми забезпечення виконання припису статті 4 Конституції щодо єдиного громадянства, особливо для посадовців.

Для цього необхідно:

1. Внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо унеможливлення та відповідальності за перебування на посадах осіб із подвійним громадянством.

Нагадаю, що в діючому Законі містяться норми про можливість отримання громадянства України і водночас збереження громадянства іншої країни протягом двох років. Цим, зокрема, і скористалися колишні міністри та керівники держаних корпорацій України, які врешті решт зберегли своє громадянство в Грузії, Польщі, США тощо

2. Приведення у відповідність всіх нормативно-правових документів, які б унеможливлювали участь у конкурсах чи отримання посад у позаконкурсний спосіб особам із подвійним громадянством.

3. Якнайшвидшим розгляд у Конституційному суді України конституційного подання 99 народних депутатів щодо офіційного тлумачення статті 4 Конституції України в аспекті положення про те, що в Україні існує єдине громадянство.

(Справа розглядається Великою палатою Суду з 07.04.2023 року).

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Каріна ЧАБАНЕНКО

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Розпочнемо з того, що таке права людини. Права людини – це моральні права, які має кожна особа у світі просто лише тому, що він або вона є людиною. Вимагаючи дотримання наших прав людини, ми морально вимагаємо, не робити чогось, що суперечить моральним якостям, та втручанням у особисту сферу, особистої гідності. Ніяка інша людина, або будь-який уряд не можуть позбавити нас наших прав і все, що не заборонено законом і не спричиняє невинуватеної шкоди правам і свободі інших людей.

Реалізація прав людини в сучасному світі це важливе завдання, яке має багато механізмів і структур, спрямованих на їх захист та забезпечення. Найважливіший документ, що регулює права людини це Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році. Цей документ визначає фундаментальні права і свободи кожної людини, право на життя, свободу слова та свободу думки, релігії і право на справедливий суд. Передусім, важливу роль з точки зору реальності, здійснення прав і свобод людини відіграють Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року [1]. На сьогоднішній день, права людини отримали глибоке відтворення в конституціях та законодавчих актах держав світу. Права людини є невід'ємними ознаками кожного громадянина своєї країни. Держава закріплює права законом та забезпечує їх відтворення. Тільки тоді її можна вважати правовою. Якщо держава починає ігнорувати права людини, або обмежувати їх, більш того, перешкоджати їх здійсненню, або ж створювати умови для реалізації прав тільки задля певної групи осіб, то вона характеризується як антидемократична (авторитарна, тоталітарна) держава. За довгі роки еволюція ідеї про права людини почала

змінюватись у діюче право сучасних країн світу. Таким чином, перелік прав людини, що міститься в чинних міжнародних правових договорах, став результатом довгої історії. Тому розвиток суспільно-політичної думки та поступове формування стандартів стали нормою сучасних демократичних суспільств [2]. Проте, необхідно зазначити, що реалізація прав людини в сучасному світі все ще викликає багато проблем. Наприклад, в деяких країнах продовжується порушення прав людини, такі як насильство, дискримінація тощо. Крім того, є глобальні проблеми, це бідність, нерівність вони часто впливають на реалізацію прав людини.

Необхідно звернути увагу, що реалізація прав людини включає наступні аспекти:

- Забезпечення економічних, громадських, соціальних і культурних прав. Кожна людина має користуватися правом на свободу слова, свободу об'єднання та різні громадянські права. Держава має забезпечити відтворення їх на практиці.

- Боротьба з дискримінацією. Головна загроза реалізації прав людини - це дискримінація на основі раси, національності, статі, релігії, та інших ознак. Держава в якій проживає той чи інший громадянин, має вживати заходи для запобігання дискримінації та покарати винних осіб, які зверхньо відносяться до інших.

- Забезпечення права на справедливий суд. Кожна людина має право на розгляд своєї справи незалежним судом. Держава має забезпечити незалежність суду і доступність правосуддя для всіх людей своєї країни.

- Забезпечення свободи думки та вираження. Кожна людина має право на свободу думки, та власне вираження, включаючи свободу слова. Держава не має обмежувати ці права, крім випадків передбачених законодавством.

- Розвивати заходи для зміцнення світової системи прав людини. Держава повинна співпрацювати з різноманітними міжнародними організаціями для створення ідей про захист прав людини на міжнародному рівні.

Реалізація прав людини у сучасному світі є складною задачею, тому що, вона перетинається великою кількістю завдань. Але незважаючи на це, вона завжди залишається головною метою для цивілізованого світу, оскільки гарантує людям гідне життя та максимальний розвиток. Тому, забезпечення повного захисту прав людини є безперервним планом, який потребує спільних зусиль і заохочення всіх громадян та міжнародного співтовариства [134].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наливайко. Л.Р., Степаненко. К.В., Щербина. Є.М. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро. 2020. С.8,11,142,143. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://er.dpuvs.in.ua/bitstream/123456789/6051/1/%D0%9C%D0%97%D0%9F%D0%9B_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf

2. Разметаєва Ю.С. Доктрина та практика захисту прав людини. Навчальний посібник Міністерства освіти і науки України. Київ. 2018. С. 42-43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/phd_1_copy.pdf

3. Іванків. І. Права людства. Монографія. Київ. 2020. С. 120. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/483674.pdf>

ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ: ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ

Карина ЧАБАНЕНКО

НК – Вікторія ЧУБАНЬ, кандидат економічних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Корупція на сьогоднішній день, є однією із серйозних проблем у сфері освіти України. В структурі вищих навчальних закладів корупція залишається потенційною загрозою демократичного ладу та прав людини, а також чесності та справедливості. Саме вона приносить найбільшу шкоду освітній сфері, тим самим знижує якість освіти й науки.

Якщо навчальний заклад не може розвивати у студентів порядність та відповідальність, то такі принципи будуть присвоєні недосвідченим фахівцям та майбутнім керівникам в практичну діяльність органів державної влади, установ і підприємств.

Аналіз міжнародного досвіду боротьби з корупцією свідчить, що найкращих результатів у напрямку антикорупції досягають держави, які керуються у своїй діяльності такими принципами: сильна політична воля вищого керівництва держави щодо боротьби з корупцією та сформована на її основі єдина державна політика в царині боротьби з корупцією, яка б уключала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального й правового характеру.

Ні законодавчі, ні адміністративні, ні будьякі інші заходи, що спрямовані на протидію корупції, не можуть бути ефективними, якщо немає політичної волі на всіх рівнях влади; організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування (неодмінною умовою для цього є створення атмосфери прозорості) і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників.

Важливу роль тут відіграють дійсно незалежні засоби масової інформації; незалежність судової влади. Такий підхід усебічно ілюструє правоохоронна система Італії, США, Великої Британії, Франції та інших країн; жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями для притягнення до відповідальності посадовців незалежно від їхнього місця в ієрархічній структурі влади. Для України важливо врахувати позитивний приклад боротьби з корупцією в окремих країнах ЄС.

Так, чинне законодавство Франції включає низку нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з корупцією, що стосуються насамперед фінансових зловживань. У 1990 р. в країні було ухвалено закон, згідно з яким кредитні установи мають особливо уважно ставитися до капіталів, походження яких пов'язане з організованою злочинністю. Ідеться про виявлення порушень, пов'язаних із фальсифікацією чеків і векселів, переданих на інкасацію. Законодавець закріплює право на негайне припинення функціонування рахунку, якщо буде встановлено, що службовець відкрив його з метою ухилення від податків. Для захисту інтересів суспільства виконання контрольних функцій покладено і на недержавні комерційні структури, зокрема на фінансово-кредитні установи [1].

Основними завданнями уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції у навчальному закладі є:

1. розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією;

2. організація роботи з оцінки корупційних ризиків у діяльності університету, підготовки заходів щодо їх усунення, внесення ректору університету відповідних пропозицій;

3. надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції;

4. здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування ректора університету про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання;

5. перевірка факту подання суб'єктами декларування декларацій та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному відповідно до Закону порядку;

6. здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі розгляд повідомлень про порушення вимог Закону України «Про протидію корупції»;

7. забезпечення захисту працівників, які повідомили про порушення вимог Закону, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів;

8. інформування ректора університету, Національного агентства, інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції.

Масштаби поширення корупції в будь-якій сфері суспільного життя в світі й посилення уваги міжнародного співтовариства до цього негативного явища перетворили корупцію на глобальну проблему сучасності. Вітчизняними дослідниками проблем боротьби з корупцією зазначається, що вона являє собою складне, багатоаспектне негативне явище, яке перетворилося на глобальну проблему не лише для України, а й для світового співтовариства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенко К. А, Діденко Н. Г, Кондрашова М. В., Лазаренко С. Ж, Хрімлі О. Г, Яковець Н. І. Прояви корупції в системі освіти: запобігання та протидія. Навчально-методичний посібник Державного вищого навчального закладу університету менеджменту освіти. Київ, 2016. С. 6.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Олексій ЧЕПУР

Юрій ГОРБАЧЕНКО, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Якість людського життя нерозривно пов'язана з розв'язанням проблем безпеки її життєдіяльності, захисту територій, навколишнього природного середовища і майна від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру, підвищення рівня безпеки

населення і захищеності територій від їх наслідків є одним із головних пріоритетів розвитку держави.

Розвиток науково-технічного прогресу в Україні сприяє створенню в державі екологічно небезпечного середовища проживання людей, підвищує ризик виникнення аварій і катастроф природного, техногенного, соціального та воєнного характеру з наслідками різних масштабів – від об'єктового рівня до загальнодержавного.

Розв'язання проблеми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій є впровадження ефективної державної політики шляхом чіткого визначення та розподілу функцій, повноважень і ресурсів між суб'єктами управління усіх рівнів для забезпечення системного підходу щодо планування і здійснення ними заходів цивільного захисту. Визначення основ і практики застосування механізмів державно-приватного партнерства, щодо попередження та реагування на надзвичайні ситуації в умовах реформ децентралізації влади в Україні.

У зв'язку з поетапною реалізацією реформи децентралізації влади в Україні, що супроводжується структурно-функціональними та економічними змінами в організації діяльності місцевої влади, актуальним є завдання: Впорядкування та внесення змін до нормативно-правових актів, щодо реалізації державної політики у сфері цивільного захисту населення та територій; Оптимізації та впорядкування структури єдиної державної системи цивільного захисту; Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, щодо захисту об'єднаних територіальних громад від надзвичайних ситуацій та їх наслідків; Організації діяльності функціональних підсистем; Матеріально-технічного оснащення органів управління та сил цивільного захисту; Застосування механізмів державно-приватного партнерства, щодо попередження та реагування на надзвичайні ситуації та інші.

Діюча система реагування на надзвичайні ситуації та гасіння пожеж на місцях економічно і функціонально неефективна, оскільки переважна більшість заходів фінансується за рахунок Державного бюджету. В сучасних соціально-економічних умовах це не дає можливості утримувати необхідну кількість державних пожежних та аварійно-рятувальних частин, здійснювати їх належне комплектування, матеріально-технічне забезпечення і оснащення, здійснювати оперативну управлінську діяльність. Зважаючи на цю ситуацію, перед Державною службою України з надзвичайних ситуацій стоять першочергові завдання щодо методичної допомоги громадам в організації місцевої добровільної пожежної охорони, розробки оптимальної чисельності, структури та функцій служб цивільного захисту, які повинні бути створені в кожній об'єднаній територіальній громаді з урахуванням їх техногенного та екологічного навантаження, організації навчання населення правилам поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій. Важливим аспектом у цьому питанні є забезпечення подальшої оперативної взаємодії підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту і місцевої пожежної охорони на території створених об'єднаних територіальних громад [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайлов В. М. Участь органів місцевого самоврядування у мінімізації ризиків виникнення надзвичайних ситуацій: європейська практика. Державне управління: теорія та практика: наук. фах. вид. Нац. акад. держ. упр. при

Президентові України. 2011. № 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Mikhailov.pdf> (дата звернення: 01.10.2017).

2. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112: Закон України від 13.03.2012 р. № 4499-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Костенко В. О. Пріоретити удосконалення державного управління у сфері цивільного захисту територіальних громад в процесі децентралізації влади в Україні. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2017. Вип. 2 (52). С. 267–274

4. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : постанова Кабінету Міністрів України від 9.01.2014 р. №11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО АГЕНТСТВА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ЯК ГОЛОВНОГО ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА РАЦІОНАЛЬНИМ ВИКОРИСТАННЯМ, ОХОРОНОЮ ТА ВІДТВОРЕННЯМ ЗЕМЕЛЬ

Богдан ЧЕРЕДНІЧЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

З давніх часів земля вважалася найбільшою цінністю людства. Саме земля завжди ставала об'єктом суперечок і війн. Земля є основним національним багатством, яке перебуває під особливим захистом держави. Це право набуває та реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону. Одним з способів придбання права приватної власності на землю є його приватизація.

Земля, як об'єкт управління, являє собою багатовимірне «тіло». З природно-екологічної точки зору вона є матерією, фізичним тілом. Засобом виробництва вона стає лише після того, коли починає функціонувати в процесі виробництва.

Контроль є засобом забезпечення законності у сфері державного управління, також він має сприяти збільшенню результативності і ефективності управлінської діяльності. Функція контролю полягає в аналізі та порівнянні фактичного становища в певній сфері соціального життя з вимогами, що були висунуті, відхилень під час виконання поставлених завдань і причин виявлених розбіжностей. Державний контроль за використанням та охороною земель усіх категорій та форм власності здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного контролю в агропромисловому комплексі, а за дотриманням вимог законодавства про охорону земель – центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [1].

Держава як власник землі забезпечує через земельне, природоохоронне та інше законодавство її належну охорону з метою поєднання інтересів усіх соціальних суб'єктів, а також раціональне й ефективне використання земель

державної власності, екологічну рівновагу при експлуатації всіх земель, заходи продовольчої та екологічної безпеки тощо.

Державне агентство земельних ресурсів України – це центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів та топографо-геодезичної і картографічної діяльності, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України), входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері земельних відносин та топографо-геодезичної і картографічної діяльності [3].

Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади по земельних ресурсах, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель – спеціально уповноваженими органами з питань екології та природних ресурсів.

Згідно норм Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [4], орган державного нагляду (контролю) здійснює контролюючі функції шляхом проведення планових та позапланових заходів.

Контроль за використанням та охороною земель покладається на відповідні державні служби та їх органи на місцях: Державний комітет України по земельних ресурсах, який здійснює контроль за станом використання і охорони всіх земель незалежно від їх відомчої належності та форм власності; Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України; Держкомлісгосп України; Держводгосп України. Державний контроль за використанням та охороною земель в умовах ринкової економіки набуває важливого значення. Законодавство про земельну реформу надає власникам, землекористувачам, орендарам широкі права щодо самостійного господарювання на землі [5].

Варто враховувати, що управління земельними ресурсами здійснюється у двох напрямках: безпосереднє й опосередковане. Перше пов'язане зі створенням конкретних форм і умов землекористування (земельних ділянок, інженерних споруд, поселень, виробничих і рекреаційних центрів, зміна стану земель) і носить дискретний характер. Друге створює рамки (межі) у використанні землі шляхом створення нормативно-правової бази. Опосередковане управління, на відміну від безпосереднього, здійснюється постійно. Зазначені функції управління за цими напрямками виявляються по-різному.

Одна із головних причин зростання негативних тенденцій стосовно державного регулювання земельних відносин - це відсутність єдиного стратегічного документу, який би визначав основні пріоритети державної політики в сфері земельних відносин. Це спонукало державотворців до створення проекту «Державної цільової програми розвитку земельних відносин та національної інфраструктури геопросторових даних в Україні на період до 2030 року», який перебуває на даний момент в стадії обговорення та корегування [5].

В свою чергу, державна політика у сфері контролю за використанням та охороною земель вимагає розробки та формування адекватної реальним соціально-економічним процесам стратегії і тактики провадження державної регуляторної політики, включаючи сукупність економічних, правових, організаційних та техніко-технологічних заходів, які забезпечать перетворення земельних відносин. А відтак на цей час державна земельна політика України перебуває на стадії становлення і не відповідає повною мірою європейським і

світовим вимогам і критеріям стосовно належного управління земельними відносинами [5].

Загалом, оцінка стану та ефективності використання земельного фонду країни свідчить, що головною проблемою у цій сфері є його нераціональне використання, особливо в сільському господарстві. Для забезпечення збалансованого землекористування необхідно вжити низку заходів, а саме: зменшити розораність території, оптимізувати структуру посівних площ, підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва, забезпечити рекультивацію порушених земель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні: навч. посіб. Х.: Фоліо, 2002. 176 с.

2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. Відомості Верховної Ради України. 2007, № 29, ст.389.

3. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003, № 39, 350с.

4. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин та національної інфраструктури геопросторових даних в Україні на період до 2030 року: Проект розпорядження Кабінету Міністрів України

5. Теоретичні основи державного земельного кадастру: навч. посіб. / М. Г. Ступень, Р. Й. Гулько, О. Я. Микула та ін. ; за заг ред. М. Г. Ступеня. – Львів : «Новий Світ-200», 2006. – 336с

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ УМОВ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Анна ЧОСЕНКО

НК – Аліна БІЛЕКА, кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Юридична відповідальність за порушення умов природокористування важлива для забезпечення сталого використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища. У разі порушення цих умов, особи можуть підпадати під юридичні санкції, такі як адміністративні штрафи чи судові справи. Це означає, що ті, хто не дотримується встановлених норм та правил у сфері природокористування, можуть бути притягнуті до відповідальності перед законом. Санкції можуть варіюватися від фінансових покарань до припинення права на використання певних природних ресурсів. Така система відповідальності сприяє створенню стимулів для бізнесу та громадян дотримуватися екологічних та природоохоронних стандартів, сприяючи збереженню природи та уникненню негативних екологічних наслідків.

Відповідальність за порушення екологічного законодавства - це сукупність правових засобів, встановлених законодавством, які застосовуються у випадках порушення вимог охорони довкілля та екологічної безпеки населення, умов та

режиму використання природних ресурсів, заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу.

Які ж є види відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища?

Наразі в Україні існують такі види відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища: дисциплінарна, адміністративна, цивільна і кримінальна відповідальність. Це передбачено у статті 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення – це різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до винних осіб за протиправні дії, які у процесі виконання своїх функціональних обов'язків порушують екологічні норми та вимоги. Передбачено два види дисциплінарних стягнень – догана та звільнення з посади [1].

Проблема юридичної відповідальності за порушення умов природокористування залишається важливою у зв'язку зі зростанням середовищних проблем. Законодавчі механізми визначення і виконання правил використання природних ресурсів визначають, наскільки ефективно суспільство вирішує екологічні виклики. Така проблема актуальна в контексті сталого розвитку та збереження біорізноманіття.

Відповідальність за порушення екологічного законодавства є дуже важливим складником для забезпечення раціонального природокористування, охорони природних об'єктів та їх відновлення після негативних наслідків. Юридична відповідальність має на меті попередження та припинення екологічних правопорушень і покарання винних. Критерії класифікації екологічних правопорушень (за видами юридичної відповідальності та пов'язаними з ними санкціями, за предметом складу та за об'єктом правопорушення). Основні функції юридичної відповідальності за екологічні правопорушення (превентивно-інформаційна, виховна, компенсаційна та каральна функції). Види покарання, передбачені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», іншими природоохоронними та природоресурсними законами [2, с. 131].

Основна ідея «юридичної відповідальності за порушення умов природокористування» полягає в тому, щоб законодавчо регулювати та визначати відповідальність осіб чи організацій за невідповідність встановленим нормам та умовам щодо використання природних ресурсів. Це має на меті забезпечити стале та відповідальне використання природи, уникати забруднення, знищення екосистем та сприяти збереженню середовища для майбутніх поколінь. Основними елементами є встановлення стандартів, моніторинг виконання та застосування санкцій у випадку порушень.

Юридична відповідальність розуміється як обов'язок правопорушника. Порушник зазнає негативних особистих, майнових чи організаційних наслідків, що з ним сталося внаслідок вчиненого злочину. Кожен юридичний відділ має свої конкретні заходи.

Відповідальність за екологічні правопорушення є одним із основних засобів застосування законодавства.

Органи влади мають повноваження вживати судових заходів проти тих, хто порушує екологічне законодавство.

Кожен юридичний департамент має свої конкретні заходи відповідальності. Тому відповідальність за екологічні злочини є одним із основних засобів забезпечення дотримання вимог законодавства у сфері охорони навколишнього середовища та використання природних ресурсів. Ефективність цього інструменту значною мірою залежить від повноважень національних органів влади вживати юридично відповідальних заходів проти екологічних правопорушників

Підставою для притягнення до відповідальності є такі порушення: самовільне використання курортних, лікувально-оздоровчих зон, природних лікувальних ресурсів; пошкодження, псування, знищення природних курортних і лікувальних ресурсів та факторів; нецільове використання курортних і лікувально-оздоровчих зон; здійснення в межах курортних і лікувально-оздоровчих зон діяльності, що може негативно впливати на лікувальні властивості та санітарний стан територій, які підлягають особливій охороні; самовільна забудова курортних, лікувально-оздоровчих зон тощо [3, с. 98].

На території курорту можуть здійснюватися заходи з охорони водних ресурсів.

Один із пріоритетних напрямків розвитку «курортного бізнесу» в Україні. З метою забезпечення неухильного виконання норм і правил у окремих сферах законодавством України також передбачена відповідальність за порушення цих норм. Так, адміністративна відповідальність за порушення правил охорони водних ресурсів на території курортів та лікувально-оздоровчих територій настає за ч. 1 ст. 59 КУпАП.

Отже, із вище сказаного можна підбити підсумок, що дослідження "юридична відповідальність за порушення умов природокористування" вказують на важливість ефективного правового регулювання у сфері природокористування. Юридична відповідальність виступає ключовим інструментом у забезпеченні сталого використання природних ресурсів та утриманні від негативного впливу на навколишнє середовище. Дослідження свідчить про те, що наявність жорстких санкцій, таких як адміністративні штрафи та юридичні справи, стимулює сторони до дотримання екологічних стандартів. Це сприяє створенню відповідальної екологічної поведінки учасників, що в свою чергу сприяє збереженню природи та підтримці сталого розвитку. Однак важливо постійно вдосконалювати законодавство та механізми його виконання, а також вдосконалювати моніторинг та контроль за використанням природних ресурсів. Це допоможе підтримувати ефективну систему юридичної відповідальності та забезпечити сталу гармонію між господарською діяльністю та охороною природи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища. Сколівське бюро правової допомоги. 28.05.2020р.
URL: <https://skole-rda.gov.ua/news/1590679887/>
2. Особливості юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Юридичний науковий електронний журнал. с. 131. 2020р.
URL: http://lsej.org.ua/1_2020/32.pdf
3. Відповідальність за правопорушення у сфері використання та охорони курортів і лікувально-оздоровчих місцевостей. Національний університет біоресурсів і природокористування України. с. 98. 2017р.
URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/322219.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Анна ЧОСЕНКО

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, кандидат історичних наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Воєнний стан – особливий період у житті країни, коли порушується нормальне функціонування суспільства, в тому числі трудових відносин. У цьому контексті трудові відносини мають свої особливості, що зачіпають різні економічні галузі та сфери діяльності.

Перший аспект особливостей трудових відносин періоду воєнного стану є обмеження прав працівників. Уряд може накладати додаткові обмеження, як правило, щодо робочого часу, заробітної плати, права на страйк тощо. Ці обмеження спрямовані на забезпечення безпеки та ефективності воєнних дій, але вони також можуть порушувати права працівників.

Порядок укладення трудового договору, традиційно, регулюється основним законом у сфері праці – Кодексом законів про працю України. Втім, із початком війни було прийнято новий Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», яким було змінено підхід до укладення трудового договору. Так, відповідно до статті 24 КЗпП трудовий договір укладається, як правило, в письмовій формі. В той же час, як Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» передбачено, що у період дії воєнного стану сторони за згодою визначають форму трудового договору [1, с.106].

Другий аспект - трудових відносин під час воєнного стану є мобілізація робочої сили. Уряд може залучати працівників для виконання певних завдань, пов'язаних з безпекою країни. Це може призводити до зміни місця роботи, а також додаткових обов'язків для працівників.

Третій аспект. У період воєнного стану попит на різні товари та послуги може змінюватись. Наприклад, зростає попит на зброю. Підприємства можуть перейти на виробництво військової продукції чи матеріалів. Це впливає на зайнятість працівників, харчування, умови праці тощо.

Під час дії воєнного стану стало актуальним впровадження поняття призупинення трудового договору, за якого відбувається вимушене тимчасове припинення дії трудового договору. На період призупинення не відбувається припинення трудового договору і відповідно трудові відносини не припиняються, це своєрідна «вимушена перерва» у трудових відносинах. Важливою гарантією стало передбачення можливості ініціювати призупинення трудового договору як роботодавцем, так і працівником. Законодавством чітко визначено максимальний строк такого призупинення – період воєнного стану, допускається можливість дострокового скасування призупинення і передбачено попередження про це у 10-денний строк. Водночас абз. 2 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» передбачає можливість скасувати призупинення з боку роботодавця. Вказана норма має бути доповнена і можливістю скасувати призупинення дії трудового договору працівником [2].

Крім того, воєнний стан може мати вплив на заробітну плату та соціальні гарантії працівників. У таких умовах можуть бути введені обмеження щодо виплати заробітної плати, зменшення соціальних виплат та заборони на страйки та інші форми колективного протесту.

Значну увагу потрібно приділити безпеці та охороні праці в умовах воєнного стану. Збільшення ризику для працівників у таких умовах вимагає посилення заходів безпеки на робочому місці, надання необхідного спеціального захисту та навчання працівників правилам безпеки.

Крім того, воєнний стан також впливає на заробітну плату та соціальне забезпечення працівників. У таких випадках можуть бути обмежені виплати заробітної плати, скорочені соціальні виплати, заборонені страйки та інші форми колективного протесту.

Що стосується оплати праці, то це питання здебільшого врегульоване: роботодавець має здійснювати всі можливі заходи щодо виплати заробітної плати. Проте, на час дії режиму воєнного стану, роботодавець звільняється від відповідальності за несвоєчасну виплату заробітної плати, якщо доведе, що на це є поважні причини: сам правовий режим воєнного стану, бойові дії чи інші обставини непереборної сили. До того ж, навіть звільнення від відповідальності за несвоєчасну оплату праці, не звільняє у подальшому роботодавця від обов'язку її виплати [3, 353с.].

Безпека та охорона праці під час воєнного стану мають бути високо оцінені. Підвищені ризики, з якими стикаються працівники в цій ситуації, вимагають посилення заходів безпеки на робочому місці, забезпечення необхідних спеціальних засобів захисту та навчання працівників правилам безпеки.

Умови воєнного стану ускладнюють ситуацію. Взаємодію сторін та основи їх відносин регулює Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який має пріоритет над іншими законодавчими актами, що регулюють роботу у сфері регулювання зайнятості.

Правовий режим воєнного стану кардинально вплинув на всі сфери життя українців, включно з трудовою діяльністю. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» став ключовим, що регулює особливості трудових відносин працівників установ, організацій і підприємств у країні незалежно від виду діяльності, форми власності та галузевої належності. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин» посилив дію Закону «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», а також сприяв усуненню деяких прогалин у трудовому праві, що виникли у зв'язку із введенням правового режиму воєнного стану в Україні [4].

Підбиваючи вищесказане можна зробити висновок, що Трудові відносини під час воєнного стану мають свої особливості, пов'язані з обмеженням прав працівників, мобілізацією робочої сили, змінами у виробництві та економіці, соціальним захистом. Повага до прав працівників та забезпечення їх потреб є важливим завданням уряду під час воєнного стану, оскільки це впливає на ефективність та стабільність економіки та суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану. Харків, 2022. ПОДОРОЖНІЙ А. Ю., ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, 106с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1d9d5664-abe1-489e-b3e0-10bd31507728/content>. (дата звернення 14.11.2023)

2. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ. ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕГУЛЮВАННЯ. URL: <http://vtei.com.ua/doc/2023/konf2203/2/5.pdf> (дата звернення 14.11.2023)

3. Юридичний науковий електронний журнал. ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ. 2022р. 353с. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/83.pdf (дата звернення 14.11.2023)

4. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 1. 2022, ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, Машков К. Є., Горностай О. Б., Товт Т. О. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2022/21.pdf (дата звернення 14.11.2023)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Валентин ШМІТЬКО
старший детектив НАБУ

НК – Юлія ЧОРНОУС, доктор юридичних наук, професор
Національна академія внутрішніх справ

На сучасному етапі розвитку юриспруденції вироблення методологічного інструментарію є невіддільною атрибутикою правової науки, а питання методології є кореневими, найбільш значущими в структурі будь-якого фундаментального наукового дослідження, зокрема в царині наук кримінально-правового циклу, й у формуванні методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, у тому числі корупційних.

Водночас системні питання методології досліджень розслідування корупційних кримінальних правопорушень потребують більшої уваги з боку науковців та практиків, а власне стан наукової розробки окреслених питань свідчить про необхідність їх сучасного висвітлення, зважаючи на розвиток і новачії в юридичній теорії та практиці.

Важливою складовою цього наукового пошуку є розв'язання багатогранної проблеми з формування сучасної методології дослідження розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Адже системна наукова розробленість теоретико-методологічних засад дослідження розслідування таких кримінальних правопорушень може забезпечити не тільки отримання комплексних й об'єктивних даних щодо масштабів, структури та різновидів корупційної злочинності в державі, а й сприяти посиленню в правозастосовній діяльності залучення ефективних заходів протидії цьому суспільно небезпечному явищу. Дослідження даних засад неможливе без формування та застосування науково обґрунтованого теоретико-методологічного інструментарію.

Для вченого є важливим добре розумітися на методах наукового дослідження та вміло їх поєднувати. Адже, здійснюючи наукове дослідження, він використовує не один конкретний метод, а їх систему. Тому постає необхідність оптимального поєднання цих методів для їх комплексного використання [1, с. 31].

Від умілого застосування під час наукового дослідження широкого спектра методологічного інструментарію в проєкції досягнення мети та завдань

наукового пошуку прямо залежить можливість встановлення якісно нових результатів конкретного наукового дослідження. У цьому контексті поділяємо думки видатних вчених М. В. Костицького та Н. В. Кушакової-Костицької про те, що застосована методологія в таких дослідженнях аж ніяк не може бути по своїй суті лише формальним «перерахуванням» відповідних методів, *postfactum* [2, с. 15; 3, с. 24-25].

Водночас, визначаючи методологію дослідження, варто також погодитися з думкою академіка М. В. Костицького, який зауважує, що у формулюванні методології в юридичній науці необхідно відмовитися від ієрархій методологій, що визначається як філософська, загальнонаукова, конкретно-наукова. Методології доцільно «розташувати» по горизонталі, і вчений може застосовувати їх на власний розсуд. Це може бути юснатуралістична, позитивістська, діалектична, синергетична чи інша методологія. Не обов'язково обмежуватися виключно однією методологією, можна використовувати методи з різних методологій (у розумних, звичайно, межах), тобто методика конкретного наукового дослідження може виглядати як мозаїка методів [4].

Відтак, розробляючи методологію дослідження корупційної злочинності, важливо враховувати аргументи сучасних учених щодо багаторівневості відповідного методологічного інструментарію, підґрунтям якого повинен бути широкий спектр методів, які тісно пов'язані між собою та доповнюють одне одного, і завдяки чому наукове знання, отримане внаслідок застосування цілісної методології з використанням практично всього методологічного арсеналу науки, буде якісно відрізнятися від того, що здобуте завдяки використанню, наприклад, одного конкретно-наукового методу.

Зважаючи на вказане вище, поділяємо думку науковця-практика А. В. Шевчишина про те, що базовими для побудови та реалізації програми дослідження доказування корупційних кримінальних правопорушень, зокрема, у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг є положення діалектики, гносеології, правового позитивізму [5, с. 82-83].

Відзначаючи важливе методологічне значення згаданих окремих філософських методів у дослідженні розслідування корупційних кримінальних правопорушень, виокремлюємо, діалектичний метод як фундаментальний, узагальнений метод пізнання дійсності, який лежить в основі методології досліджень здійснення досудового розслідування будь-яких кримінальних правопорушень, у тому числі корупційних.

Розкриваючи методологічні основи дослідження розслідування вказаних кримінальних правопорушень, слід враховувати, що найбільший ефект застосування діалектики досягається у разі виконання методологічної функції її основними законами й категоріями. Йдеться про методологічну цінність основних законів діалектики: єдності та боротьби протилежностей, кількісно-якісних змін і заперечення заперечення.

Крім того, методологічне значення діалектичного методу в дослідженні розслідування корупційних кримінальних правопорушень полягає в тому, що він слугує засобом пошуку нових результатів, методом руху від уже відомого до ще невідомого, фактично невстановленого, нового. Тобто відбувається не лише трансформація попередньо створених теоретичних знань у сфері кримінального процесу та права, криміналістики тощо, а й формування їх новітньої модифікації шляхом системного додавання нових теоретичних положень. Вищенаведені закони діалектики дають змогу дослідити трансформації сутності та змісту,

категоріальних визначень, структури й механізмів розвитку діяльності уповноважених державних органів щодо забезпечення швидкого та повного розслідування кримінальних правопорушень, виконання відповідних завдань кримінального провадження.

Більш того, застосування діалектичного методу наукового пізнання засвідчує, що на сучасному етапі не лише відбувається кардинальна зміна попередньо створеної парадигми оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу та криміналістики щодо здійснення досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень, а й виникла потреба у формуванні їх оновленої варіації шляхом системного розроблення новітніх теоретичних положень. Опрацювання теоретичних, правових та організаційних основ розслідування таких кримінальних правопорушень крізь призму законів діалектики засвідчує, що прогресивний розвиток діяльності уповноважених правоохоронних органів являє собою перехід від інерційної самоорганізації до гнучкого й постійного оновлення та самовдосконалення.

Поряд з цим, на вибір застосування комплексу методів дослідження розслідування корупційних кримінальних правопорушень впливають не тільки здобутки сучасної науково-дослідницької діяльності як методичної основи, а так само рівносильно – крізь призму практичного досвіду та вагомості отриманих результатів за наслідками розкриття та розслідування таких кримінальних правопорушень під час досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності щодо їх ефективного виявлення, попередження тощо.

Безперечно, застосування комплексу тих чи інших методів наукового пізнання в індивідуально підібраній комбінації або спеціально визначеній послідовності, а також оновлюваної методології в поєднанні з вищенаведеним практичним досвідом, дають змогу реалізувати мету й завдання дослідження розслідування корупційних кримінальних правопорушень, а так само науково обґрунтувати відповідні висновки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів : практичний посібник / авторський колектив : В. Майборода, О. Ярошенко, Я. Скиба ; за ред. О. Ярошенко. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 174 с.

2. Костицький М.В. Деякі аспекти філософських і методологічних проблем наук процесуального права (за матеріалами доповіді на I Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми теорії та практики нотаріального, цивільного, виконавчого процесів: співвідношення і взаємодія», 21 лютого 2013 року, м. Київ, КНУ ім. Т. Шевченка) [Текст] / М.В. Костицький // *Науково-інформаційний вісник*. – 2013. – № 7. – С. 12–18.

3. Кушакова-Костицька Н.В. Методологічні проблеми сучасних правових досліджень : об'єктивна необхідність чи суб'єктивна формальність [Текст] / Н.В. Кушакова-Костицька // *Філософські та методологічні проблеми права*. – 2013. – № 1-2. – С. 23–31.

4. Костицький М.В. Філософсько-правові питання методології юридичної науки. *Філософські і методологічні проблеми права*. 2011. № 2. С. 13–26.

5. Шевчишен А.В. Проблеми доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... док-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2019. 624 с.

ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Єлизавета ЩЕРЕНКО

НК – Юлія ПАНІМАШ, кандидат педагогічних наук

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України

Захист прав людини є і повинен бути пріоритетним напрямом діяльності держави не тільки в мирний час, а й в умовах війни.

З 2014 року наша держава переживає надзвичайно складний період, спричинений збройною агресією росії, що в свою чергу спровокувало серйозні та масові порушення прав людини на території України.

Повномасштабне вторгнення стало каталізатором широкого кола порушень прав людини з боку окупантів. Зафіксовано численні твердження щодо фактів свавільного позбавлення життя, затримань, катувань та випадків жорстокого поводження щодо населення на території України вчинене представниками окупаційних військ.

Неурядовою організацією Human Rights Watch зафіксовано, що росія нахабно порушує положення міжнародного гуманітарного права, зокрема, офіційно зафіксовано численні порушення Четвертої Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 р., Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р., Кримінального кодексу України та Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р.

Захист законних прав і свобод громадян є одним із ключових обов'язків держави. Проте існують ситуації, коли їх обмеження є невідворотним і здійснюється виключно у спосіб та за допомогою засобів, передбачених чинним законодавством. Відповідно до ч. 2 ст. 64 Конституції України та згідно з ч. 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а саме: недоторканність житла; таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; невтручання в особисте і сімейне життя; свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України; право на свободу думки і слова; право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; право на підприємницьку діяльність; право на працю; право на страйк; право на освіту.

Також стаття 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII запроваджує такі обмеження щодо громадян, як, наприклад:

- запровадження комендантської години (тобто заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень);

- перевірку документів у осіб, а в разі потреби – проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

- заборону проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів;

- встановлення особливого режиму у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори, інші сильнодіючі речовини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

- встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

- встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

- встановлення військово-квартирної повинності з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення;

- проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю [1].

Проте існує перелік прав людини, які не підлягають обмеженню в умовах війни. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України [2].

Таким чином, відповідно до Основного Закону України не можуть бути підданими обмеженню такі права, як:

- 1) громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ст. 24);

- 2) громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство (ст. 25);

- 3) кожна людина має невід'ємне право на життя (ст. 27);

- 4) кожен має право на повагу до його гідності (ст. 28);

- 5) кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29);

- 6) усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого

самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40);

- 7) кожен має право на житло (ст. 47);

- 8) право на шлюб (ст. 51);

- 9) діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним (ст. 52);

- 10) кожен має право на захист (судовий, адміністративний, самозахист) своїх прав (ст. 55);

- 11) кожен має право на відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56);

- 12) кожному гарантується право знати свої права і обов'язки (ст. 57);

- 13) кожен має право на професійну правничу допомогу (ст. 59);

14) права, пов'язані з притягненням до юридичної відповідальності: презумпція невинуватості, заборона подвійного притягнення до відповідальності тощо (ст. 58, 60-63).

В сучасних реаліях після повномасштабного вторгнення правовий захист та відновлення прав людини і основоположних свобод повинен стати пріоритетним напрямком діяльності держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 08.04.2023).

2. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#n4363>.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Матеріали круглого столу

07 грудня 2023 року

*За зміст вміщених у збірнику матеріалів відповідальність несуть автори.
Тези друкуються зі збереженням авторської орфографії,
пунктуації та стилістики*

Підписано до друку 27.11.2023 р.
Обл.-вид. арк. 11. Ум. друк. арк. 9,5.
Замовлення № 31.
ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України
18034, м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.